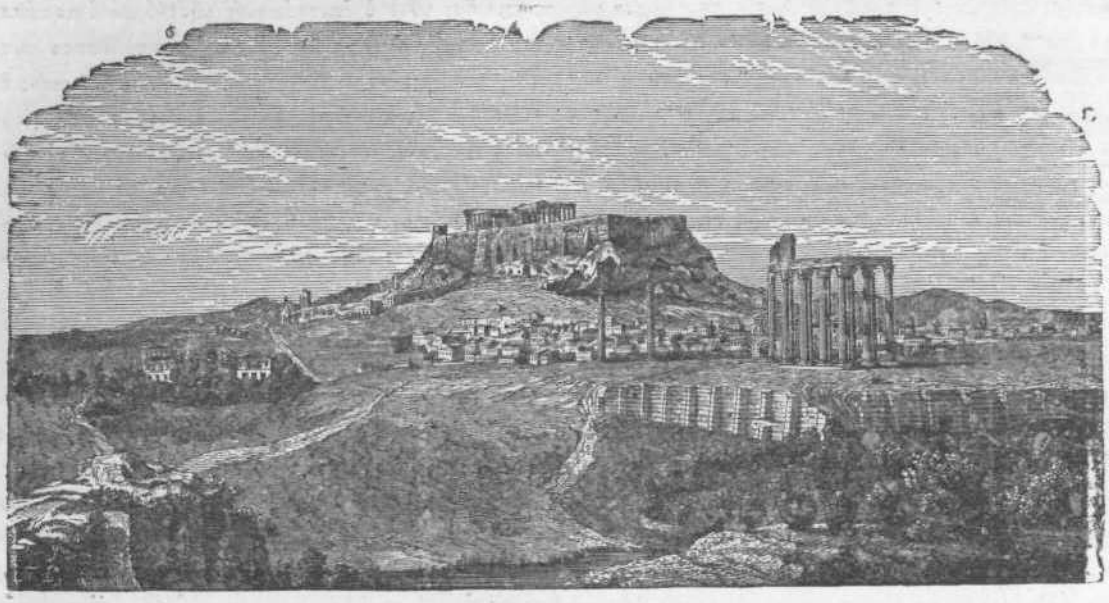

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1871. ΤΟΜΟΣ ΚΒ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 511

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλ. 509.)

ΕΥΘΥΔΗΜΟΣ.

Τὸ δ' ἐφεξῆς παρεπόμενον ὁ *κύων ἐστι σός, ἀλλ' ὁ κύων ἐστι πατήρ· ὁ κύων ἄρα ἐστὶ σὸς πατήρ*, εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὰ προηγούμενα, διότι ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν προκειμένων προτάσεων ἐπίτηδες παραλείπεται ἡ γενικὴ *τῶν κυναρίων*, ἀναγκαία οὖσα εἰς προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας *πατήρ*, ἤτοι *πατὴρ τῶν κυναρίων*. Ἐκτὸς δὲ τούτου παρατηρεῖται καὶ ἄλλη τις παραβίασις τῶν συλλογιστικῶν κανόνων, διότι ἑκάτερα τὰ κατηγορούμενα, ἐνῷ ἐν ταῖς προκειμέναις προτάσεσιν ἐπιτίθενται ἐπιμεριστικῶς ἤτοι τὸ *σὸς* καὶ τὸ *πατὴρ* ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου, ὁ *κύων* ἀπεναντίας ἐν τῷ συμπεράσματι λαμβάνονται συλλήβδην, ὁ *κύων ἄρα ἐστὶ σὸς πατήρ*. — Ἡ παραβίασις δὲ αὕτη καλεῖται ὑπὸ τῶν λογικευομένων *σόφισμα συνθέσεως*· οἷον *δύο καὶ τρία* (ἐπιμεριστικῶς λαμβανόμενα) *εἰσὶν ἄρτια καὶ περιττά· ἀλλὰ πέντε εἰσὶ δύο καὶ τρία* (συλλήβδην λαμβανόμενα.) *Ἄρα πέντε εἰσὶν ἄρτια καὶ περιττά*. Τοιοῦτον δὲ παρίσταται καὶ τὸ ἐν λόγῳ σόφισμα συνάπτον τὸ *σὸς* μετὰ τοῦ *πατὴρ*, ἅτινα γραμματικῶς μέν εἰσι συνδυαστά, λογικῶς δὲ ἀσυνδύαστα. *Ὁ κύων ἐστὶ σὸς* (ἅτε ἀνήκων εἰς σὲ ὡς κτῆμά σου), *ὁ κύων ἐστὶ πατὴρ* (ἤτοι πατὴρ τῶν κυναρίων), *ἄρα ὁ κύων ἐστὶ σὸς πατήρ*.

Παραπλήσιον δὲ τοῖς προηγουμένοις σοφίσμασιν ἐξελέγχεται καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐθυδήμου ἐφεξῆς ἐπενεχθὲν, ὅτι *οὐδεὶς ἀνθρώπων προσδεῖται πολλῶν ἀγαθῶν*· πρὸς κατασκευὴν δὲ τῆς προτάσεως ταύτης παραλαμβάνονται ὡρισμένα τινὰ ἀγαθὰ, οἷον τὰ φάρμακα καὶ τὰ ὅπλα, ἐξ ὧν τὰ μέν εἰσιν ἀγαθὰ εἰς τὸν ἀσθενῆ, τὰ δὲ εἰς τὸν μαχητὴν, πλὴν ταῦτα μὲν οὐχὶ πολλὰ, ἐκεῖνα δὲ εἰς μετρίαν δόσιν· ἀλλ' ὅ,τι ἀληθεύει περὶ τῶν ὡρισμένων τούτων ἀγαθῶν, τῶν φαρμάκων καὶ τῶν ὅπλων, ὁ σοφιστὴς τὸ ἐπεκτείνει καὶ εἰς πᾶν ἕτερον· ἢ ἔκ τινων μερικῶν περιπτώσεων συμπεραίνει καθόλου ὅτι *οὐδεὶς ἀνθρώπων προσδεῖται πολλῶν ἀγαθῶν*. Ἐνταῦθα οὖν παραβαίνεται ὁ θεμελιώδης κανὼν τοῦ συλλογισμοῦ, ὅτι τὸ περὶ τοῦ ὅλου ἰσχύον ἰσχύει καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

Ἀλλ' ἐὰν τὰ μέχρι τοῦδε ἐλεγχθέντα σοφίσματα δύνανται ἐν συνόλῳ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς *λογικαὶ* παρατυπίαι, τὰ τούτοις παρεπόμενα κατὰ μέγα μέρος εἰσὶν ἁπλᾶ λογοπαίγνια σχηματισθέντα ἐκ τῆς διφορουμένης συντάξεως τῶν λέξεων. Ὅθεν περιττὸν κρίνοντες νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα τὰς ἐν τῇ ἐκθέσει ἑνὸς ἑκάστου τούτων ἐπισυναφθείσας

ὁδηγίας πρὸς εὐχερῆ αὐτῶν ἐπίλυσιν, ἐφιστῶμεν μόνον ἐπὶ βραχύ τι τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ προμνημονευθέντος ἐκείνου σοφίσματος, δι' οὗ ὁ Διονυσόδωρος παροδικῶς ἐπισκώπτει τὴν Πλατωνικὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν. Ὁμολογήσαντος τοῦ Σωκράτους ὅτι *τὰ καλὰ ἕτερά ἐστιν αὐτοῦ γε τοῦ καλοῦ· πάρεστι μέντοι ἑκάστῳ αὐτῶν κάλλος τι*, ὁ Διονυσόδωρος διαστρέφων τὴν τροπικὴν σημασίαν ἣν παρὰ Πλάτωνι ἔχει ὁ φιλοσοφικὸς ὅρος *πάρεστι*, καὶ ἐκλαμβάνων αὐτὸν κυριολεκτικῶς καθάπερ ἐν τῇ κοινῇ χρήσει, ἐξάγει ἐντεῦθεν γελοιώδη καὶ ἄτοπα συμπεράσματα. Ἀλλ' ἴσως ἀπορήσῃ τις διατί ὁ συγγραφεὺς σκιωδῶς μόνον καὶ ἐξ ἀπόπτου ὑπαινίσσεται τὴν ὑπὸ τῶν σοφιστῶν διαστρεβλουμένην θεωρίαν του. Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης ἀπαντῶμεν ὅτι ἐν τῷ παρόντι δὲν προτίθεται ν' ἀναπτύξῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ συστήματος, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ ῥίψῃ εἰς τὰς ψυχὰς τὸν σπόρον τοῦτον τῆς φιλοσοφικῆς ἀληθείας, ὅτι ἡ παχυλότης καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς σοφιστικῆς διανοίας δὲν ἐπιτρέπει αὐτῇ ἵνα ἀνακύπτουσα ἐκ τοῦ σκότους τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀντιλογίας ἐνατενίσῃ εἰς τὴν φωταυγῆ ἑστίαν πάσης γνώσεως, εἰς τὰς ἰδέας αὐτὰς καθ' ἑαυτάς, αἵτινες ἀντανακλώμεναι εἴς τε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ εἰς τὴν περιστοιχίζουσαν αὐτὸ φύσιν, ἀποτελοῦσι τὸ κύριον θέμα καὶ τὸ ἀκρότατον τέλος τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας.

Διευκρινήσαντες οὖν χωρὶς ἑκάστην τῶν τριῶν τούτων ἐριστικῶν διαλέξεων, προβαίνομεν ἤδη εἰς περιληπτικήν τινα παρατήρησιν κοινῇ ἐφαρμοζομένην ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐν αὐταῖς ἐμπεριλαμβανομένων σοφισμάτων. Ταῦτα *τυπικῶς* μὲν ἢ *κατ' εἶδος* θεωρούμενα διαιροῦνται, καθάπερ μέχρι τοῦδε παρετηρήσαμεν, εἰς δύο τάξεις ἢ συμπλέγματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν περιέχει (πλὴν τινων ἐξαιρέσεων) τὰ κατὰ παράβασιν λογικοῦ τινος κανόνος, τὸ δὲ τὰ κατὰ διάφορον συντακτικὴν πλοκὴν τῆς αὐτῆς λέξεως σχηματισθέντα. Ἀλλ' ἡ κατ' εἶδος αὕτη τῶν σοφισμάτων διαίρεσις ἀποβαίνει ἀνεπαρκής, ἂν μὴ ἐπιπροστεθῇ καὶ ἡ καθ' ὕλην διαίρεσις, ἂν μὴ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ πράγματα, πρὸς ἃ ἐκεῖνα ἀναφέρονται· ὑπὸ τὴν ἔποψιν λοιπὸν ταύτην τὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐριστικῆς διαλέξεως καὶ τὰ δύο πρῶτα τῆς τρίτης οὐσιωδῶς διαφέρουσι τῶν ὑπολοίπων· διότι τὰ μὲν θίγουσιν ὄντως φιλοσοφικὰ προβλήματα, περὶ ὧν τότε μάλιστα αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ πεισματωδῶς πρὸς ἀλλήλας ἤριζον· τὰ δὲ στρέφονται περὶ παντοδαπὰ ἀντικείμενα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὅλως ἀδιαφοροῦντα περὶ τοῦ ἀντικειμένου, δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κενόσπουδοι λογομαχίαι ἢ παιδαριώδη ἀθύρματα· τὰ μὲν τείνουσι κατὰ τὴν τῶν σοφιστῶν δοξασίαν ὅπως ὑποστηρίξωσιν ὅτι οὔτε ὁ ἐπιστάμενος οὔτε ὁ μὴ ἐπιστάμενος εἶναι δυνατὸν νὰ μανθάνῃ τι, ὅτι οὐδέποτε οὔτε ἀπατᾶταί τις οὔτε ἀντιλέγει, ὅτι ὁ ἐπιστάμενος ἕν τι ἐπίσταται ἅπαντα· τὰ δὲ κενὰ ὄντα πάσης ἐννοίας παίζουσι μόνον μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ἐννοίας φλοιοῦ, μετὰ τῶν λέξεων, καὶ φέρουσι τοῦτο τὸ διακριτικὸν γνώρισμα, ὅτι αὐθαιρέτως μεταπηδῶσιν ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἕτερον ἀντικείμενον [1]).

Μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν λοιπὸν ταύτην καὶ τὴν κατά τε τὸ εἶδος καὶ τὴν ὕλην διαίρεσιν τῶν σοφισμάτων δυνάμεθα ἤδη ἀσφαλῶς νὰ θέσωμεν τὸ ζήτημα· τί συνάγομεν ἐκ τούτων, τί διδασκόμεθα ἐκ τῆς παρατεταμένης ταύτης σοφιστικῆς ἐπιδείξεως, ἥτις πληροῖ τὰς πλείστας τοῦ διαλόγου σελίδας; Βεβαίως ὁ Πλάτων σκοπὸν προέθετο ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐθυδήμου καὶ τοῦ Διονυσοδώρου ν' ἀποκαλύψῃ ἡμῖν τὴν τέχνην τῶν συγχρόνων του σοφιστῶν, οἵ τινες δεινοὶ περὶ τὸ ἀντιλέγειν ὄντες, ὀξέως περὶ παντὸς πράγματος ἐρίζοντες, διέστρεφον τὰς κοινὰς πεποιθήσεις διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῆς ψυχρότητος πρὸς πᾶσαν ὑγιᾶ ἀρχὴν τοῦ δικαίου, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, οἵτινες καταβιβάζοντες τὴν φιλοσοφίαν εἰς ματαιόσχολα ζητήματα καὶ ἀποξηραίνοντες τὴν ζωτικὴν ἰκμάδα ἐγίνοντο πρόσκομμα εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος ἀποστολήν, ἐναγωνίως ἐπιδιώκοντος ὅπως ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῆς σοφιστικῆς ταύτης λύμης τὴν νεολαίαν μεταστρέφων αὐτὴν εἰς τὴν σύντονον καὶ βαθεῖαν μελέτην τῆς ὄντως φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης. Ἐδέησε λοιπὸν νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν διάλογον τοῦτον τοὺς σοφιστὰς ἐπιδεικνύοντας τὰς μαγγανείας καὶ τὰ γοητεύματα δι' ὧν ἐξέπληττον τὴν φαντασίαν τῶν ἀκροωμένων καὶ συμπαρέσυρον εἰς τὸν σκοπόν των τοὺς πρωτοπείρους καὶ ἁπλοϊκωτέρους· σύναμα δὲ ἐδέησε νὰ παραστήσῃ αὐτοὺς ὑφ' ἑαυτῶν ἐξελεγχομένους καὶ περιπίπτοντας ἐν τοῖς θηράτροις δι' ὧν τοὺς ἄλλους ἐσαγήνευον. Εἰς ταύτην δὲ τὴν σοφιστικὴν ἐπίδειξιν εἶναι οὐχ ἧττον ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ ἔντεχνος τῶν σοφισμάτων κατάταξις, διότι ἐνῷ κατὰ πρώτην ὄψιν φαίνεται ὅτι κατὰ συγκυρίαν καὶ ἀσκόπως ἐκφέρονται ὅτι προκαλοῦνται ὑπό τινος ἐξωτερικῆς ἀφορμῆς, ἢ ὑπό τινος ἀστεϊσμοῦ ἢ ἰδιοτροπίας τῶν διαλεγομένων προσώπων, οὐσιωδῶς ὅμως ὑποκρύπτουσι τοιαύτην κανονικότητα καὶ ἀλληλουχίαν οἵα ἐμπρέπει εἰς εὐμεθόδως συντεταγμένην πραγματείαν λογικῆς. Καί τοι πολλαχοῦ ὁ Πλάτων διὰ τοῦ προσώπου τοῦ διδασκάλου του καταπολεμεῖ τὸ σόφισμα, ὑποδεικνύει τὰ μέσα τῆς ἐξελέγξεως αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀναγκάζει νὰ παραστῇ γυμνὸν καὶ ἀψιμμυθίωτον, οὐδαμοῦ ὅμως περιβάλλει τὸν λόγον δι' ὕφους διδακτικοῦ καὶ ὄζοντος σχολαστικότητος· διότι καλλιτέχνης ὢν οὐχ ἧττον ἢ φιλόσοφος, ἐπίσταται νὰ παρέχῃ ζωὴν καὶ χάριν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ θεωρίας, ν' ἀρτύῃ τὸ ἀληθὲς διὰ τοῦ καλοῦ καὶ νὰ συνδυάζῃ τὴν ἐπιστήμην μετὰ τῆς ποιήσεως. Ὅθεν καὶ ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας διαλόγῳ ὑπὸ τὴν κωμικὴν μορφὴν, ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ χαριεντισμοῦ καὶ τῆς εἰρωνείας ἀνελίσσεται κανονικὴ σειρὰ λογικῶν τύπων, οὕς τινας μετὰ ταῦτα ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεκδύσας τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν περικοσμήσεως, συστηματικῶς διεπραγματεύθη καὶ ἀνέλυσεν ἕν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, τῷ ἐπιγραφομένῳ *σοφιστικοὶ ἔλεγχοι*.

Ὅθεν ὁ Πλάτων ἀκριβῶς περιγράψας τὸν τρόπον τῶν ἐριστικῶν διαλέξεων, καὶ ἐπισταμένως θεωρήσας τὰ διάφορα εἴδη τῶν παρεξελέγχων, οὕς τινας χρῶνται οἱ σοφισταὶ πρὸς στρέβλωσιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ νόθευσιν τῆς ἀληθείας, περαίνει τὸ μέρος τοῦτο τῆς πραγματείας του θέτων εἰς τὸ στόμα τοῦ Σωκράτους τὴν λακωνικὴν μὲν ἐκείνην ἀλλὰ λίαν ἐμφαντικὴν καὶ εὔστοχον ἐπίκρισιν τῆς σοφιστικῆς τέχνης, ὧδέ πως ἀναφωνήσαντος· ὦ Εὐθύδημε καὶ Διονυσόδωρε, οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀπεδέχοντο κάλλιον νὰ ἡττῶνται ἢ νὰ νικῶσι διὰ τοιούτων ἐπιχειρημάτων οἷα ὑμεῖς χρῆσθε ἐν ταῖς συζητήσεσιν.

Ὁ Σωκράτης ἀποπερατώσας τὴν πρὸς τὸν Κρίτωνα διήγησιν τῆς μετὰ τῶν σοφιστῶν συνεντεύξεως αὐτοῦ, προτρέπει παίζων τὸν φίλον του ὅπως ἀμφότεροι συμμαθητεύσωσι παρὰ τοῖς ξένοις ἐκείνοις, ἐπαγγελλομένοις ὅτι εἰσὶν ἱκανοὶ νὰ διδάξωσι τὸν θέλοντα ν' ἀποτίῃ αὐτοῖς μισθὸν, καὶ ὅτι ἄνθρωποι οἱασδήποτε ἡλικίας, οἱασδήποτε διανοητικῆς καταστάσεως, οἱουδήποτε ἐπιτηδεύματος εὐκόλως δύνανται νὰ ἐκμάθωσι τὴν σοφίαν των. Ἀλλ' ὁ Κρίτων ἀφελῶς ὁμολογεῖ ὅτι προτιμᾷ νὰ συναριθμῆται μεταξὺ τῶν περιφρονούντων καὶ ἀποστρεφομένων τοὺς τοιούτους σοφιστικοὺς λόγους· μὴ τολμῶν δὲ ἀπ' εὐθείας ν' ἀποτρέψῃ τὸν Σωκράτη τῆς τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἀναστροφῆς, ἀπαγγέλλει αὐτῷ ὅ,τι ἤκουσε παρά τινος τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ συνδιαλέξει παρευρεθέντων. Ἑνῷ, λέγει, περιεπάτουν προσελθὼν ἐμοὶ ἀνήρ τις ἔχων μεγάλας ἀξιώσεις ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, εἷς ἐκ τῶν διασημοτέρων δικανικῶν, ὦ Κρίτων, εἶπε, δὲν ἠκροάσθης τοὺς δύο ἐκείνους σοφοὺς ἄνδρας;—Οὐχί, ἀπεκρινάμην πρὸς αὐτὸν, διότι ἕνεκεν τῆς συρροῆς τοῦ πλήθους δὲν ἠδυνήθην νὰ πλησιάσω πρὸς ἀκρόασιν. Ἀλλὰ πῶς σοὶ ἐφάνησαν;—Μοὶ ἐφάνησαν, εἶπεν ἐκεῖνος, ὅτι ἐπανελάμβανον τὰ τετριμμένα αὐτῶν ληρήματα καὶ ὅτι κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν εἰς πράγματα οὐδενὸς ἄξια. Οὕτως αὐτολεξεὶ ἐκεῖνος ἐλάλησεν. Ἀλλ' ὅμως εἶπον ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἡ φιλοσοφία εἶναι πρᾶγμα γοητευτικόν. Ὦ καὶ τί γοητευτικὸν, καλότυχε, ἀπεκρίνατο, μάλιστα τίποτε δὲν ἀξίζει. Ἐὰν παρευρίσκεσο, ὦ Κρίτων, εἰς ἐκείνην τὴν συνδιάλεξιν, θὰ ἠσχύνεσο, νομίζω, ὑπὲρ τοῦ σοῦ ἑταίρου, τοῦ Σωκράτους, ὅς τις ἦτον ἐπὶ τοσοῦτον μωρὸς, ὥστε ἑκὼν νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν εἰς ἀνθρώπους οἵτινες ἀδιαφοροῦσιν εἰς ὅ,τι λέγουσιν, ἐπιλαμβάνονται δὲ τῆς προστυχούσης λέξεως· καὶ οὗτοί εἰσιν ἄριστοι τῶν καθ' ἡμᾶς περὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν λόγων. Ἀλλ' ὁμολογητέον, ὦ Κρίτων, ὅτι ἡ φιλοσοφία αὐτὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ εἰς τὸ μάθημα τοῦτο ἀσχολούμενοι, εἰσὶ λίαν ἀδέξιοι καὶ καταγέλαστοι. Ἐγὼ ὅμως, εἶπεν ὁ Κρίτων, νομίζω, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὔτε οὗτος οὔτε οὐδεὶς ἄλλος δικαιοῦται νὰ ψέγῃ τὸ φιλοσοφικὸν μάθημα· νὰ θέλῃς ὅμως νὰ διαλέγησαι δημοσίᾳ μετὰ τοιούτων ἀνθρώπων, περὶ τούτου τὸ κατ' ἐμὲ, εἶχε δίκαιον νὰ σὲ μέμφηται.

Ἀκολούθως δὲ ὁ Σωκράτης πληροφορηθεὶς παρὰ τοῦ Κρίτωνος ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ὁ προσελθὼν αὐτῷ καὶ μεμφόμενος τὴν φιλοσοφίαν δὲν ἦτο ῥήτωρ οὐδὲ ἀνέβη ποτὲ ἐπὶ τὸ δικαστήριον, ἀλλὰ δεινὸς λογογράφος [1]), ἀποφαίνεται τάδε περὶ τῶν τελευταίων τούτων. Οὗτοί εἰσι, λέγει, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Προδίκου, μεθόρια τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός. Πιστεύουσι δὲ οὐχὶ μόνον ὅτι εἰσὶ πάντων σοφώτατοι, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὑπολήπτονται ὡς τοιούτους, ὥστε μόνοι οἱ φιλόσοφοι γίνονται εἰς αὐτοὺς πρόσκομμα τοῦ ν' ἀπολαύωσι τῆς γενικῆς τῶν ἁπάντων ὑπολήψεως. Νομίζουσι λοιπὸν ὅτι ἐὰν τούτους κατορθώσωσι νὰ δυσφημίσωσιν, ἀναμφισβητήτως ἤδη παρὰ πᾶσι θέλουσι τύχειν τῶν νικητηρίων ἄθλων ἕνεκεν τῆς σοφίας των· διότι, καθάπερ δοξάζουσιν, εἰσὶ μὲν ὄντως αὐτοὶ σοφώτατοι ἀλλ' ἐν ταῖς ἰδίαις συνεντεύξεσιν ὑποσκελίζονται ὑπὸ τοῦ Εὐθυδήμου καὶ τῶν ὁμοίων του. Θεωροῦσι δὲ ἑαυτοὺς σοφωτάτους διά τινα λόγον λίαν πιθανὸν, διότι εἰσὶν ἐφοδιασμένοι διὰ μετρίας δόσεως τῆς τε φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς· μετέχοντες δὲ ἀμφοτέρων ὅσον ἡ ἀνάγκη τὸ καλεῖ, ἀπολαύουσιν ἡσύχως καὶ ἀκινδύνως τοὺς καρποὺς τῆς σοφίας των.

Ἀλλ' ὁ λόγος των οὗτος εἶναι μᾶλλον εὐπρεπὴς ἢ ἀληθής· διότι ἐὰν καὶ τὰ δύο, καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ πολιτικὴ, εἶναι ἀγαθὰ, καὶ ὄντως εἰσὶν ἀγαθὰ πρὸς διάφορον τέλος ἑκατέρα τείνουσα, οὗτοι μετέχοντες ἀμφοτέρων τούτων καὶ ἐν μέσῳ κείμενοι εἰσὶν ὑποδεέστεροι τῶν τε φιλοσόφων καὶ τῶν πολιτικῶν ὡς πρὸς ἐκεῖνο τὸ τέλος, πρὸς ὃ ἑκάτεροι τούτων ἔχουσι τὴν σχετικὴν αὐτῶν ἀξίαν, καὶ τρίτοι

[1]) Παρ. Πλατ. Μελετ. H. Bonitz. 11. Hefr.

[1]) Ῥήτορες μὲν τὸ πάλαι ἐκαλοῦντο οἱ ἐν τοῖς δικαστηρίοις συζητοῦντες ἢ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀγορεύοντες, λογογράφοι δὲ οἱ συγγράφοντες λόγους πρὸς χρῆσιν τῶν διαδίκων ἀπαγγελλόντων αὐτοὺς ἐνώπιον τῶν δικαστῶν.

καθ' αὐτὸ ὄντες ἐκεῖνοι ζητοῦσιν ὅμως νὰ φαίνωνται πρῶτοι.

Ὁ δὲ Κρίτων ἀναλαβὼν τὸν λόγον, ἐγώ, εἶπεν, ὦ Σώκρατες, καθάπερ πολλάκις πρὸς σὲ ἀνεκοίνωσα, ἐν ἀπορίᾳ εἰμὶ περὶ τῆς τῶν υἱῶν μου ἐκπαιδεύσεως. Ὅταν μὲν συνδιαλέγωμαι μετὰ σοῦ πείθομαι ὅτι εἶναι μωρία, ἐνῷ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν τέκνων του καταβάλλει τις πλείστας μερίμνας πῶς π. χ. εἰς γάμον συνερχόμενος νὰ δίδῃ εἰς αὐτὰ μητέρα ἐξ εὐπατριδῶν τὸ γένος ἕλκουσαν, πῶς νὰ καθιστᾷ αὐτὰ ὅσον τὸ δυνατὸν πλουσιώτατα, ν' ἀμελῇ ὅμως τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν· ὅταν δὲ ἀποβλέψω εἴς τινα τῶν ἐπαγγελλομένων νὰ ἐκπαιδεύωσιν ἀνθρώπους διστάζω, καὶ ἵνα εἴπω πρὸς σὲ τὴν ἀλήθειαν, οὐδένα ἐξ αὐτῶν εὑρίσκω κατάλληλον εἰς τοῦτο τὸ ἔργον. Ὅθεν φοβοῦμαι νὰ προτρέψω τὰ τέκνα μου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας.

Ὦ φίλε Κρίτων, εἶπεν ὁ Σωκράτης, ἐκ τοῦ ὅτι εἰς πᾶν ἐπιτήδευμα καλὸν καὶ χρήσιμον, οἷον εἰς τὴν γυμναστικὴν, τὴν οἰκονομίαν, τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν στρατηγίαν, οἱ μὲν φαῦλοι καὶ οὐδενὸς ἄξιοι ἀποτελοῦσι τὴν πολυπληθεστέραν μερίδα, οἱ δὲ σπουδαῖοι καὶ ἱκανοὶ εἰσὶν ὀλίγοι, ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι δέον ν' ἀποφύγῃ τις πάντα ταῦτα τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ νὰ τὰ ἀπαγορεύῃ εἰς τὰ τέκνα του. Οὕτω καὶ σὺ, φίλε Κρίτων, μὴ ἐξέταζε εἴτε εἰσὶν ἀγαθοὶ εἴτε κακοὶ οἱ τὴν φιλοσοφίαν μετερχόμενοι, ἀλλ' ἐρεύνησον μετ' ἀκριβοῦς ἐπιστασίας αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ μάθημα· καὶ ἐὰν μὲν σοὶ φαίνεται φαῦλον, ἀπότρεπε ἀπ' αὐτοῦ μὴ μόνον τοὺς υἱούς σου, ἀλλὰ καὶ πάντα ἄλλον· ἐὰν δὲ ἀπεναντίας σοὶ φαίνεται περισπούδαστον καὶ τοιοῦτον οἷον ἐγὼ τὸ θεωρῶ, μετὰ θάρρους ἐπιδίωκε αὐτὸ καὶ ἐπασχολοῦ σύ τε καὶ τὰ παιδία σου. (Κεφ. XXX, σ. 304. C.—Κεφ. XXXII. σελ. 307. C.)

Ἐνταῦθα λαμβάνει πέρας ὁ διάλογος, ὃν ὁ συγγραφεὺς θὰ κατέλειπεν ἡμῖν ἀτελῆ ἂν διεξῆγεν αὐτὸν μέχρι τῶν σοφιστικῶν συζητήσεων, ἂν ταύτας μὴ συνεπλήρου καὶ διὰ τῆς ἀρτίως ἐκτεθείσης συνδιαλέξεως τοῦ Σωκράτους μετὰ τοῦ ἑταίρου του Κρίτωνος· διότι ὁ Πλάτων ὑπὸ θεωρητικὴν ἔποψιν ἀντιπαραθέσας τὴν μέθοδον τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας πρὸς τὴν τῶν σοφιστῶν, καὶ καταφανῆ ποιησάμενος τὴν περὶ τὸ ἐρίζειν καὶ τερατεύεσθαι ἀκατάσχετον τούτων ῥοπὴν ἀπέναντι τῶν ὑγιῶν ἐκείνης δογμάτων, ὤφειλε κατόπιν καὶ ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν νὰ στηρίξῃ τὰς φιλοσοφικάς του ἀρχὰς ὑπερασπίζων αὐτὰς κατὰ τῶν προλήψεων τῆς δημώδους γνώμης καὶ κατὰ τῆς δοκησισοφίας τῶν καλουμένων λογογράφων.

Καὶ πρῶτον μὲν εἰσάγεται ὁ Κρίτων ὡς ἐκπροσωπῶν τὴν δημώδη γνώμην, ἥτις ἀποδοκιμάζει μὲν τὴν τῶν σοφιστῶν ἐριστικὴν τέχνην, ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καὶ ἀκριβοῦς τῶν πραγμάτων διαστολῆς συμφύρουσα τὰ λογικῶς διεστῶτα συνταυτίζει μετὰ τῆς σοφιστικῆς καὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον ἀποκαλοῦσα σοφιστὰς καὶ αὐτὸν τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα. Ὅτι δὲ παρὰ τοῖς πολλοῖς τοιαύτη ἐπεκράτει προκατάληψις, τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους μηδεμίαν ποιουμένου ἐν ταῖς Νεφέλαις διαστολὴν μεταξὺ τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν συγχρόνων του σοφιστῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους ὅς τις τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀντισθένη καὶ τοὺς σοφιστὰς ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τίθεται, ἐπιχαρακτηρίζων αὐτοὺς *ὡς τοὺς περὶ τὰς ἔριδας διατρίβοντας* [1]). Ὅθεν ὁ Πλάτων ὑποδεικνύει διὰ τοῦ προσώπου τοῦ Κρίτωνος τοῦ ἐπιστηθίου φίλου τοῦ Σωκράτους, ὅτι ἕνεκεν τῶν σοφιστῶν τοσοῦτον διεβάλλετο ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται ἐδίσταζον περὶ τῆς ἐκ ταύτης πηγαζούσης ὠφελείας καὶ χρησιμότητος, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Κρίτων, ὁ εὐνούστατος τῷ Σωκράτῃ, τοσοῦτον κατεξανίστατο κατὰ τῆς σοφιστικῆς, ὥστε δυσπίστως εἶχε καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ μετὰ περιπαθοῦς ἀγωνίας ἔβλεπε κλονιζομένην τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἑταίρου του Σωκράτους.

Δεύτερον δὲ ὡς ἐκπροσώπησιν τῆς δοκησισοφίας θεωρεῖ ὁ Πλάτων τὸ ἀμφίβιον ἐκεῖνο γένος τῶν λογογράφων, οἵτινες μέσην ὁδὸν τέμνοντες μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς δὲν ἦσαν οὔτε φιλόσοφοι οὔτε πολιτικοί, ἐφ' ὅσον τῆς μὲν ἄκρῳ δακτύλῳ ἐγεύοντο, τῆς δὲ ἐπιπολαίως μόνον ἐπέψαυον λογογραφοῦντες ἐπ' ὠφελείᾳ ἄλλων. Οἱ τοιοῦτοι οὖν ὑπὸ ἡμιμαθείας καὶ κουφότητος ἐλαυνόμενοι παραγνωρίζουσι τὴν πραγματικὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν τῆς φιλοσοφίας, συγχέοντες αὐτὴν μετὰ τῆς ἐριστικῆς οἰκτείρουσι τοὺς ἀποκλειστικῶς εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας τὸν βίον κατατρίβοντας, καὶ διατείνονται ὅτι μικρὰ δόσις φιλοσοφίας καὶ πολιτικῆς, μετρία τις ἐκμάθησις ἑκατέρας τούτων εἶναι τὰ μόνα ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς καταρτισμὸν ἀνθρωπικῆς παιδείας καὶ μορφώσεως. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμός των οὗτος, καθάπερ ἀποφαίνεται ὁ Πλάτων, ἔχει ὄντως εὐπρέπειαν μᾶλλον ἢ ἀλήθειαν· διότι μέσος ὅρος, μεθόριον μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ πολιτικῆς, εἶναί τι κενὸν σημασίας καὶ ἀνυπόστατον, ἅμα ὡς ἀναλογισθῶμεν ὅτι κατὰ τὴν Πλατωνικὴν θεωρίαν ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη εἶναι ἀχώριστος τῆς πράξεως, καθάπερ ἀνωτέρω ὑπεστήριζεν ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ Κλεινίου συνδιαλεγόμενος [2]), ἑπομένως δὲ φιλοσοφία καὶ πολιτικὴ συμπίπτουσι κατὰ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, καὶ ἡ πολιτικὴ ἵνα ᾖ ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτων δέον ὅπως ἐρείδηται ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας ὡς ἐπὶ ἑδραίας βάσεως [1]).

[1]) Παράδ. Ἰσοκράτους Λογ. Ἑλιν. § 1. Παναθ. § 26 καὶ κατὰ Σοφ. § 1. [2]) Σελ. 289. B. Τοιαύτης τινὸς ἄρα ἡμῖν ἐπιστήμης δεῖ, ἐν ᾗ συμπέπτωκεν ἅμα τό τε ποιεῖν καὶ τὸ ἐπίστασθαι χρῆσθαι τούτῳ ὃ ἂν ποιῇ.

Ἀλλὰ τίς ἄρά γε ὁ ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Κρίτωνος ἀνωνύμως μνημονευθεὶς λογογράφος, ὅστις ἤνεγκε μέλαιναν ψῆφον κατὰ τῆς φιλοσοφίας κατακρίνας αὐτὴν ὡς οὐδενὸς ἀξίαν; Οἱ μὲν ἀξιοῦσιν ὅτι ὁ Πλάτων ὑπαινίττεται τὸν Ἰσοκράτη, οἱ δὲ τὸν Θρασύμαχον τὸν Χαλκηδόνιον, ἄλλοι δὲ ἄλλον τινά. Πλὴν εἰς ἡμᾶς πιθανωτέρα φαίνεται ἡ γνώμη τῶν ἀποδεχομένων ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸν διάλογον ὁ Πλάτων διανοεῖται οὐχὶ ὡρισμένον τι πρόσωπον, ἀλλ' ἅπασαν ἐν γένει τὴν τάξιν τῶν λογογράφων· διότι ἂν ἀπέβλεπε πρός τινα τῶν συγχρόνων του θὰ περιέγραφε ζωηρότερον καὶ λεπτομερέστερον τὰς χαρακτηριζούσας αὐτὸν ἰδιότητας, ἐνῷ τὰ περὶ τοῦ λογογράφου τούτου ὑπὸ τοῦ Κρίτωνος ῥηθέντα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τύπος ἐφαρμοζόμενος εἰς ἅπαντας τοὺς ὁμοτέχνους του. Ὅτι δὲ ὑπὸ τὸ πρόσωπον ἑνὸς μόνου συμβολικῶς παριστάνονται ἅπαντες, τοῦτο ἔχει τὸν λόγον του εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ διαλόγου, εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τοῦ διαλογικοῦ δράματος, οὗ τινος ὁ συγγραφεὺς θὰ παρεβίαζε τὸ πιθανὸν καὶ ὁμοιάληθες, ἐὰν εἰσῆγε τὴν ὅλην ὁμάδα τῶν λογογράφων μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς σοφιστικῆς συνδιαλέξεως προσερχομένην τῷ Κρίτωνι.

—

Τὸ καθόλου σημαινόμενον καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ Διαλόγου.

Σμικράν τινα καρποῦμεθα ὠφέλειαν ἐκ τῆς διαδοχικῆς ταύτης ἐπιθεωρήσεως ἑνὸς ἑκάστου τῶν μερῶν τῆς παρούσης φιλοσοφικῆς συγγραφῆς τοῦ Πλάτωνος, καὶ κινδυνεύομεν οἱονεὶ ῥεμβάζοντες νὰ διασπώμεθα πρὸς πολυσχιδῆ διανοήματα, ἂν μὴ ἐνταυτῷ συλλάβωμεν καὶ τὴν πασῶν τούτων τῶν μερικοτήτων δεικνουμένην καθόλου ἔννοιαν, ἂν μὴ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἡμετέρας μελέτης ἐπασχολῆθῶμεν καὶ εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῆς τοῦ ὅλου ἑνότητος, ἥτις ζωοποιοῦσα τὰ καθ' ἕκαστα ἐμποιεῖ αὐτοῖς διοργάνωσιν καὶ σκοπιμότητα.

Ὅθεν ἀπὸ τῆς περιωπῆς ταύτης ἐπισκοποῦντες τὸν Διάλογον· τί πρῶτον ἀπαντῶμεν σημειώσεως ἄξιον; ὅτι οὗτος σύγκειται ἐκ πλειόνων μερικῶν Διαλόγων φορμηδὸν διατεμνομένων καὶ πρὸς ἀλλήλους διασταυρουμένων· διότι μετὰ τὸν Πρόλογον, ἐν ᾧ προεισάγεται ὁ Σωκράτης διηγούμενος πρὸς τὸν Κρίτωνα τὴν κατὰ τὴν προτεραίαν γενομένην μετὰ τῶν δύο σοφιστῶν συνδιάλεξιν, σύναμα δὲ περιγράφονται τὰ συνδιαλεχθησόμενα πρόσωπα, μάλιστα δὲ τὰ κυριώτερα αὐτῶν, οἱ ἀδελφοὶ Εὐθύδημος καὶ Διονυσόδωρος, χαρακτηριζόμενοι ὡς ὁπλομάχοι, ὡς δεινοὶ ῥήτορες καὶ τελευταῖον ὡς διδάσκαλοι τῆς ἐριστικῆς τέχνης (Κεφ. I. σ. 271.—Κεφ. IV. σελ. 275. (C.) ἕπεται τὸ διαλογικὸν μέρος περιέχον δύο μερικοὺς διαλόγους, τὸν μὲν σατυρικὸν, ἐν ᾧ οἱ δύο σοφισταὶ ποιοῦνται ἐπίδειξιν τῆς τέχνης αὐτῶν, διαιρουμένων εἰς τρία τμήματα (Κεφ. V. σ. 275. Δ.—Κεφ. VI. 277. (C.) ἕως Κεφ. XI 283. B.—Κεφ. XI. 283. B.—ἕως Κεφ. XVI. 288. Δ.—καὶ Κεφ. XX. 293 B. ἕως Κεφ. XXVIII. 303 A.) τὸν δὲ σπουδαῖον, ἐν ᾧ ὁ Σωκράτης κατηχεῖ τὸν Κλεινίαν τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης διαιρούμενον εἰς δύο τμήματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν (Κεφ. VIII. σ. 278. E.—ἕως Κεφ. X. σελ. 282. Δ.) παρενείρεται μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου τμήματος, τὸ δὲ (Κεφ. XVII. σ. 288. Δ. μέχρι Κεφ. XVIII. σ. 290. E.) μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τοῦ σατυρικοῦ διαλόγου. Τέλος δὲ ὁ Ἐπίλογος περιέχει τρίτον τινὰ διάλογον μεταξὺ τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Κρίτωνος, ἐν ᾧ ἀνώνυμός τις λογογράφος ἐπιμέμφεται τὸν Σωκράτη λαμβάνοντα μέρος εἰς τοιαύτας μετὰ τῶν σοφιστῶν συνδιαλέξεις (Κεφ. XXX. σ. 304. Δ.—μέχρι τελους.)

Οἱ δύο ἐκεῖνοι διάλογοι, ὁ εἰς τρία τμήματα διαιρούμενος σοφιστικὸς, καὶ ὁ εἰς δύο Σωκρατικὸς, ἐξωτερικῶς μὲν διεξάγονται πάντη ἄσχετοι ἀλλήλων καὶ ἀκοινώνητοι, ἰδίᾳ ἑκάτεροι πραγματευόμενοι τὸ θέμα των ἄνευ ἀμοιβαίας τινὸς ἐπαφῆς ἢ συγκρούσεως, ἐν οὐσίᾳ δὲ καὶ ἐνδομύχως ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους ἀντιστοιχίαν καὶ συνάφειαν. Ἑκάτεροι περὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, περὶ τὸ αὐτὸ ζήτημα στρέφονται· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ σοφισταὶ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Σωκράτης ἀνταγωνίζονται ὅπως προτρέψωσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν τὸν Κλεινίαν νέον εὐειδῆ, ἕλκοντα τὸ γένος ἐξ εὐπατριδῶν, οὗτινος ἡ ὀρθὴ ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσις καθίσταται τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ καὶ γνωρίμοις πεφροντισμένον μέλημα, ἀλλ' ἑκατέρωθεν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐφορμόζονται ἐναντία μέσα, ἐναντίαι μέθοδοι, διότι οἱ μὲν σοφισταὶ διὰ τῶν διφορουμένων ἐρωτημάτων των ἐμβάλλουσι τὸν νεανίσκον εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἀποθάρρυνσιν, ὁ δὲ Σωκράτης διὰ τῆς σαφοῦς καὶ ὡρισμένης ἐκφάνσεως τῶν ἐννοιῶν χειραγωγεῖ αὐτὸν ἵνα προλαμβάνων τὰ ἐρωτήματα τοῦ διδασκάλου του ἐκφέρῃ ἀφ' ἑαυτοῦ σπουδαίας κρίσεις ἐπὶ τοῦ προτεθέντος ζητήματος. (290 B. καὶ ἑφ.) Καὶ οἱ μὲν σοφισταὶ καίτοι ἐπαγγελλόμενοι ὅτι εἰσὶν ἱκανοὶ νὰ ἐγείρωσιν εἰς τὴν

[1]) Παρ. Πλάτ. Γοργ. σ. 21. Δ. ἔνθα ὁ Σωκράτης περὶ ἑαυτοῦ λέγει, οἶμαι μετ' ὀλίγων Ἀθηναίων, ἵνα μὴ εἴπω μόνος, ἐπιχειρεῖν τῇ ὡς ἀληθῶς πολιτικῇ τέχνῃ.—Παράδ. καὶ Πολιτικ.

ψυχὴν τοῦ Κλεινίου τὸν ἔρωτα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς μαθήσεως, ἀξιοῦσιν ὅμως ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ μανθάνῃ τις, οὔτε νὰ ἐπίσταται, καὶ ὅτι οὐδείς ποτε ἀπατᾶται εἰς τὰς κρίσεις του. Ὁ δὲ ἀπεναντίας ὑποστηρίζει ἐν ἀμφοτέραις ταῖς μετὰ τοῦ Κλεινίου συνδιαλέξεσιν ὅτι μόνη ἡ ἐπιστήμη ἔχει ἀξίαν ἀπόλυτον· καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ὡς ὁμολογούμενον ὅτι *διδακτόν ἐστιν ἡ σοφία*, ὅτι ἡ ἐπιστήμη μανθάνεται, προχωρεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ὄντως ἐπιστήμη ἐξ ἀνάγκης συνδυάζει ἐν ἑαυτῇ τὴν θεωρίαν μετὰ τῆς πράξεως. Ὅθεν ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς ταύτης τῆς σοφιστικῆς πρὸς τὴν Σωκρατικὴν συνδιάλεξιν καταφαίνεται ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἑνότης τοῦ Πλατωνικοῦ τούτου συγγράμματος. Οἱ σοφισταὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ διαλόγου προκαλούμενοι ὑπὸ τοῦ Σωκράτους προθύμως ἀναδέχονται νὰ *ἐπιδείξωσι* τὴν σοφίαν των· ἀλλὰ τὸ πρῶτον αὐτῶν δοκίμιον ἐκλαμβάνων ὁ Σωκράτης ὡς παιδιὰν καὶ ἀστεϊσμὸν πρὸς τὸν νεανίσκον, ἀντιτάσσει καὶ αὐτὸς ἰδίαν *ἐπίδειξιν*, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀπομιμούμενοι τὸ παράδειγμά του ἐπιχειρήσωσι σπουδαίαν ἐπίδειξιν τῆς προτρεπτικῆς αὐτῶν σοφίας. Διατί δὲ ὁ Πλάτων εἰσάγει ἑκατέρους ἐναλλὰξ ἐπιδεικνύντας τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας των; Ἵνα ἐξάρῃ τὴν ἀνυπολόγιστον διαφορὰν καὶ διάστασιν τὴν μεταξὺ τῆς ματαίας ἐκείνης καὶ παταγώδους τῶν σοφιστῶν συζητήσεως, ἥτις παρ' οὐδὲν λογιζομένη τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἠθικότητα ἐνασμενίζεται ἁπλῶς ἐρίζουσα διὰ κενῶν τύπων καὶ ἀμφιβόλων λέξεων, καὶ τῆς συντόνου ἐκείνης καὶ ἐμβριθοῦς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους, ἥτις ἀσχολουμένη περὶ τὴν βασιλίδα τῶν ἐπιστημῶν τὴν ἐν ἑαυτῇ περιλαμβάνουσαν τὴν πλήρη ἀρετὴν καὶ τὴν ἀκροτάτην πολιτικὴν τέχνην, ἐπιδιώκει τὴν εἰς τοὺς νέους διάδοσιν γονίμων καὶ θετικῶν γνώσεων.

Ὅθεν κατὰ τὴν ἐπίδειξιν ταύτην ἡ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἐκπροσωπευομένη ἀληθὴς φιλοσοφία παρασχοῦσα ἀναμφίλεκτον τεκμήριον τῆς ἀξιολογότητος καὶ τῆς ὑπεροχῆς της ἀπέναντι τῶν σοφιστικῶν τερθρειῶν καὶ ληρημάτων, ὤφειλε μετὰ ταῦτα διὰ τῆς ἐπιπροσθέτου διαλέξεως τοῦ Σωκράτους μετὰ τοῦ Κρίτωνος, νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὴν κατά τε τῆς προκαταλήψεως τοῦ κοινοῦ ὁμίλου, ὅστις ὑπὸ ἀπειρίας συνέχεε τὴν σπουδαίαν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν μετὰ τῆς ἀσκόπου σοφιστικῆς ἀντιλογίας καὶ κατὰ τῆς ἀδίκου κατακρίσεως τῶν δοκησισόφων λογογράφων, οἵτινες παραγνωρίζοντες τὴν φύσιν τῆς ἀληθῶς ἐπιστήμης καὶ τὴν δύναμίν της τίθενται αὐτὴν ἐν παρέργῳ, περιφρονοῦντες τοὺς φιλοσόφους ὡς μικρολόγους καὶ περὶ τὰ φαῦλα καὶ οὐδενὸς ἄξια διατρίβοντας.

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως οὖν τῶν τριῶν τούτων μερικῶν διαλόγων καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως ἐξαγαγόντες εἰς φῶς τὸν σκοπὸν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰκότως θαυμάζομεν τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἔντεχνον τοῦ συγγραφέως περί τε τὴν εὕρεσιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδιάσματος· διότι οὐδέν τι κεῖται ἀργὸν καὶ ἄκαιρον, ἀλλὰ τὰ πάντα κατὰ λογικήν τινα ἀνάγκην συσπειροῦνται καὶ κατευθύνονται πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον, πρὸς τὸ αὐτὸ τέρμα, τὰ πάντα προσφυῶς ἀλλήλοις συναρμολογοῦνται καὶ συμπλέκονται ὡς μέλη τῆς αὐτῆς ἐνοργάνου ἑνότητος.

Ὅτι δὲ τοιοῦτός ἐστιν ὁ σκοπὸς τοῦ ὅλου διαλόγου, ὅτι ὁ Πλάτων συγγράφων τοῦτον ἐδεσπόζετο ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ νὰ συντάξῃ ἀπολογίαν τῆς γνησίας φιλοσοφίας ἀπονέμων αὐτῇ τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν ἐν μέσῳ τῆς τότε ἐπικρατούσης διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως, τοῦτο προσεπιμαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς τελευταίας ῥήσεως, ἣν ὁ συγγραφεὺς βάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ Σωκράτους, παραγγέλλοντος εἰς τὸν Κρίτωνα νὰ βασανίσῃ ἐπισταμένως αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν φιλοσοφικὴν ἐπιστήμην ἀδιαφορῶν περὶ τῶν μετερχομένων αὐτὴν εἴτε εἰσὶ χρηστοὶ εἴτε φαῦλοι. Διότι διὰ τῆς Σωκρατικῆς ταύτης παραγγελίας διδασκόμεθα ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐπιδεικνῦσα αὐτὴ ἑαυτὴν καὶ ἀποκαλύπτουσα τὸν πραγματικὸν αὐτῆς πλοῦτον, διαλάμπει ἁπλέτῳ φωτὶ οὐδαμῶς ἐπισκοτουμένη οὔτε ὑπὸ τῶν ψευδῶς ἐπαγγελλομένων αὐτὴν σοφιστῶν οὔτε ὑπὸ τῶν εἴτε ἀγνοίας εἴτε δοκησισοφίας ἕνεκεν ἐπιζητούντων νὰ τὴν παραμορφώσωσιν, ἀμαυροῦντες τὴν ἡλιοειδῆ τῶν χαρακτήρων της ἐνέργειαν.

Κεφαλληνίᾳ τῇ 1 Μαΐου 1871.

Η ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ.

Ἡ Αἴγυπτος εἶναι ἄλλη τις ἀπέραντος ὄασις δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νείλου μεταξὺ τῆς ἐρήμου. Τὸ Δέλτα κυρίως εἶναι δῶρον τοῦ Νείλου, ὑψωθὲν βαθμηδὸν ἐκ τῶν ὑδάτων διὰ τῆς γενομένης προσχώσεως ἐκ τῆς κατ' ἔτος καταθέσεως τῆς ἰλύος τοῦ ποταμοῦ, ὅς τις διὰ τῶν ἐτησίων πλημμυρῶν του δαψιλεύει ἐπὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ὄχι μόνον τὴν ἰλὺν ἥτις γονιμοποιεῖ τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν βλάστησιν ὕδατα. Ἑπομένως ἡ καλλιεργουμένη γῆ εἶναι πράγματι ἡ κοίτη αὐτοῦ τούτου τοῦ ποταμοῦ, ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρεῖα λωρὶς τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ὁ ποταμὸς κατακλύζει κατ' ἔτος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγαλητέρας αὐτοῦ ἀναβάσεως. Πέραν ταύτης εἶναι ἔρημος στεῖρα καὶ ἄγονος.

Οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου τῶν ὁποίων ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτὴ ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἐτησίων τούτων πλημμυρῶν, ἐσπούδασαν μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὴν φορὰν καὶ τὰς περιόδους αὐτῶν, ἤτο δὲ φυσικῶς ἑπόμενον νὰ ἑλκυσθῇ ἡ προσοχή των εἰς τοῦτο καὶ ὡς ἐκ τῆς περιοδικῆς ἐπανόδου τῆς πλημμύρας, καὶ ὡς ἐκ τῆς κανονικότητος τῶν φάσεων αὐτῆς. Οὕτω κατ' ἔτος τὴν ἔναρξιν αὐτῆς ἀναγγέλλει ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ φαινόμενον, τουτέστιν ἡ ὕψωσις ἀναφαίνεται εἰς ὡρισμένην ἡμέραν, ἐξακολουθεῖ ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα, ἡ διάρκεια τοῦ ὁποίου εἶναι οὐχ ἧττον ὡρισμένη, καὶ μόλις διαφέρουσα κατ' ὀλίγας τινὰς ἡμέρας. Μετὰ ταῦτα ἐπέρχεται ἡ περίοδος τῆς ἐλαττώσεως, ἡ πρόοδος καὶ τὸ τέλος τῆς ὁποίας εἶναι ἐπίσης γνωσταὶ καὶ τακτικαί. Ἡ κανονικότης αὕτη ἐκπλήττει τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ Νεῖλος καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν δι' Αἰγύπτου ῥοῦν οὐδένα ἄλλον ποταμὸν δέχεται, καὶ ἡ αὔξησίς του γίνεται ἄνευ φαινομένης αἰτίας καὶ ὑπὸ οὐρανὸν ἐντελῶς γαλήνιον καὶ καθαρόν.

Εἰς τίνα λοιπὸν αἰτίαν ν' ἀποδοθῇ τοῦτο; Βεβαίως εἰς πληθώραν ὑδάτων κατὰ τας πηγὰς αὐτοῦ τε καὶ τῶν κυριωτέρων συμβαλλόντων αὐτῷ ποταμίων, καὶ πληθώραν, προερχομένην ἐκ κλιματολογικῶν ἐπιῤῥοῶν ἀμεταβλήτου χαρακτῆρος. Ἀλλὰ τίνες εἰσὶν αἱ ἐπιῤῥοαὶ αὗται καὶ τίνι τρόπῳ ἐνεργοῦσι; Τοῦτο εἶναι διπλοῦν ζήτημα εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο ἀδύνατον νὰ δοθῇ ἀληθὴς λύσις πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πραγματικῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου, καὶ τῶν διαφόρων ποταμίων τῶν συμβαλλόντων αὐτῷ. Ἀφ' ὅτου ὅμως αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι ἀρτηρίαι ἡ ἕνωσις τῶν ὁποίων σχηματίζει τὸν αἰγύπτιον Νεῖλον ἐξηρευνήθησαν, καὶ ἰδίως ἀφότου ὁ Speke Grant καὶ Baker ἀνεκάλυψαν τὰς δύο λίμνας αἵ τινες εἰσὶ πράγματι αἱ πηγαὶ τοῦ λευκοῦ Νείλου, ἢ τοὐλάχιστον αἱ μεγάλαι δεξαμεναὶ ἐν αἷς συγκεντροῦνται τὰ ὕδατα αὐτοῦ, δυνάμεθα νὰ διαβεβαιώσωμεν ὅτι κατέχομεν πᾶσαν λεπτομέρειαν πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος. Ἐν τοσούτῳ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τοῦτο, θέλομεν ἐκθέσει τίνι τρόπῳ γίνεται ἡ ἀνάβασις τοῦ Νείλου ἐν Αἰγύπτῳ, σημειοῦντες συγχρόνως τὰς ἀκριβεῖς χρονολογίας τῶν κυριωτέρων αὐτῆς φάσεων.

Ὁ αἰγύπτιος Νεῖλος ἄρχεται, ἤτοι λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦτο ὀλίγον κάτωθεν τοῦ Καρτοὺμ, εἰς τὴν θέσιν ὅπου γίνεται ἡ συμβολὴ τοῦ κυανοῦ καὶ λευκοῦ Νείλου, ῥέων οὕτω μέχρι τῆς Μεσογείου. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων γίνεται ἡ πλημμύρα, ἥ τις παρήγαγε μὲν τὸ γεωργήσιμον ἔδαφος τῆς Αἰγύπτου, ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ μέχρι τοῦδε γονιμοποιοῦσα αὐτό. Οὕτω ὁ ἐν Καΐρῳ ἐπὶ παραδείγματι διαμένων, δύναται νὰ παρατηρήσῃ τὴν ἀκριβῆ ἐκείνην τάξιν μεθ' ἧς τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς ἀναβάσεως παρουσιάζεται.

Ἡ πρώτη ἀνάβασις τοῦ ποταμοῦ παρουσιάζεται πράγματι ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν θερινῶν τροπῶν. Τὴν ἑσπέραν τῆς 5/17 Ἰουνίου φαίνονται τὰ πρῶτα ὕδατα, καὶ οἱ κάτοικοι ὁλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου πανηγυρίζουσι τὴν ἐμφάνισιν διὰ δημοσίων ἑορτῶν. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἀναμένονται μετὰ μεγάλης ἀνυπομονησίας, καθ' ὅτι ὡς καθαρὰ καὶ διαυγῆ ἐλαττοῦσι τὰς ἀκαθαρσίας τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη στασίμου ὕδατος, τῆς δὲ προσεγγίσεώς των προηγεῖται ἐπί τινας ἡμέρας πυκνὴ δρόσος καθαρίζουσα τὸν ἀέρα ἐκ τῶν δηλητηριαζόντων αὐτὸν μιασμάτων. Τὰ πρῶτα ταῦτα ὕδατα ἔρχονται ἐκ τοῦ κυανοῦ Νείλου· ἡ δὲ ἀνάβασις ἅπαξ ἀρχίσασα ἐξακολουθεῖ τακτικώτατα μέχρι τῆς 5/17 Ἰουλίου, ὅτε διὰ μιᾶς ἀναφαίνεται σπουδαία ὕψωσις προερχομένη ἐκ τοῦ λευκοῦ Νείλου, ὅς τις συνεισφέρει μεγαλήτερον ὄγκον ὕδατος ἢ ὁ κυανοῦς, συγχρόνως ὅμως ἡ θέα τοῦ ποταμοῦ μεταβάλλεται, θολοῦται τουτέστι ὑπερβολικῶς, καὶ ἀπὸ τῆς 19/31 Ἰουλίου λαμβάνει χρῶμα κοκκινωπὸν ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ποσότητος τῆς ἰλύος ἣν σύρει μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τὸ χρῶμα τοῦτο διατηρεῖ μετὰ ταῦτα. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου συνέρχονται ἐντὸς τῆς κοίτης των δι' ἰσχυρῶν προχωμάτων ἐπὶ τούτῳ κατασκευαζομένων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης ἐξογκώσεως τῶν ὑδάτων ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ποταμοῦ καταντᾷ οὐσιωδῶς ὑψηλοτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καὶ ἐν ταὐτῷ ἐξακολουθεῖ ἀναβαίνων ἐπὶ πολλὰς εἰσέτι ἑβδομάδας, ἀνοίγεται διέξοδος αὐτῶν εἰς τὰς διαφόρους μεγάλας διώρυγας, διὰ τῶν ὁποίων ἡ πλημμύρα διαδίδεται καθ' ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τόπου. Κατὰ δὲ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου ἀνοίγεται μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος ἡ ἐν Καΐρῳ διώρυξ, καὶ αἱ γινόμεναι ἑορταὶ ὑπενθυμίζουσιν εἰς τὸν θεατὴν τὴν ἐπισημότητα μεθ' ἧς ὁ στρατηγὸς Ναπολέων κατὰ τὴν 6/18 Αὐγούστου τοῦ 1798 ἐνασχολούμενος εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῆς παρ' αὐτοῦ κατακτηθείσης Αἰγύπτου, ἐπανηγύρισε τὴν τελετὴν ταύτην.

Ἡ ἀνάβασις ἐν τοσούτῳ ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀλλ' εἶναι ὀλιγώτερον ἐπαισθητή, καθότι ὁ Νεῖλος τότε ἀποτελεῖ πραγματικὴν θάλασσαν διακοσίων λευγῶν μήκους ἐπὶ 4—5 πλάτους, ἑπομένως τὸ ὕψος του δὲν δύναται νὰ αὐξάνῃ εἰμὴ ἐλαφρῶς. Φθάνει τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀναβάσεώς του κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν μεθ' ἡμέρας ἑκατὸν ἀπὸ τῆς πρώτης ὑψώσεως· ἐνίοτε ὅμως μετὰ τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς ἐλαττώσεως τῶν ὑδάτων ἐπέρχεται νέα ἀνάβασις, καὶ τότε ἡ πλημμύρα διαρκεῖ 120 ἡμέρας. Τὴν 2/14 Ὀκτω-

βρίου ἢ καὶ βραδύτερον ἐνίοτε, ἄρχεται ἡ ὑποχώρησις τῶν ὑδάτων καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τόσον χρόνον ὅσον σχεδὸν κατὰ τὴν ἀνάβασιν, μεχρισοῦ φθάσῃ εἰς τὸ σύνηθες σημεῖον, ὅτε ὁ ποταμὸς ῥέει πλέον ἡσύχως μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ ἀνάβασις ἐπανέρχεται. Ἐκ τούτου οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι κατεμέτρουν τὸν χρόνον καὶ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας των σύμφωνα μὲ τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ ποταμοῦ, διαιροῦντες τὸ ἔτος εἰς τρεῖς περιόδους ἐξ ἑκατὸν εἴκοσιν ἡμερῶν ἑκάστην. Ἡ πρώτη τούτων ἀρχομένη ἀπὸ τῶν θερινῶν τροπῶν καὶ διαρκοῦσα μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, ἦτο ἡ τῆς πλημμύρας τῆς γονιμοποιούσης τὴν γῆν· ἡ δευτέρα, ἡ τῆς βλαστήσεως, ἤρχετο ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου, ὥραν τῆς σπορᾶς τῶν καρπῶν καὶ ἔληγε τὸν Μάρτιον ὅτε ἤρχετο τὸ θέρος· καὶ ἡ τρίτη, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας συνεπλήρου τὸν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ λήγουσα κατὰ τὰς θερινὰς τροπάς.

Ἐκθέσαντες οὕτω τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐρχόμεθα ἤδη νὰ εἴπωμέν τινα καὶ περὶ τῶν παραγόντων αὐτὰ αἰτίων καὶ τῶν λόγων οἵ τινες ἐξασφαλίζουσι τὴν περιοδικὴν ἐπάνοδον αὐτῶν μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας.

Ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου τῆς Ἀφρικῆς κεῖνται δύο μεγάλαι λίμναι, αἱ ὀνομασθεῖσαι Βικτώρια Νυάνζα, καὶ Ἄλβερτ Νυάνζα· αὗται δὲ εἰσὶν αἱ δύο μεγάλαι δεξαμεναὶ τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου· οἱ ἐπικρατοῦντες ἐκεῖ ἀνατολικοὶ ἄνεμοι, ὠθοῦσι πρὸς τὰ ὄρη τοὺς ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ ἀναδιδομένους ἀτμούς, οἵ τινες συμπυκνούμενοι καὶ καταπίπτοντες εἰς βροχὴν ἢ χιόνα προξενοῦσι τοσαύτην ὑγρασίαν, ὥστε ἂν καὶ ἡ χώρα ἐκείνη κεῖται ὑπὸ τὸν ἰσημερινόν, ὁ μέσος ὅρος τῆς θερμοκρασίας οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὸν τοῦ Καΐρου (24°). Μῆνες τινές, ἀκριβῶς οἱ τοῦ ἡμετέρου χειμῶνος, εἰσὶν ἐκεῖ ξηρότεροι καὶ θερμότεροι τῶν ἐπιλοίπων τοῦ ἔτους, καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἐπιφάνεια τῶν μεγάλων ἐκείνων λιμνῶν ταπεινοῦται ὀλίγον συνεπείᾳ τῆς ἐξατμίσεως. Ἀλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου ἄρχονται αἱ βροχαί, αἵ τινες ἐξογκοῦσι τοὺς διαφόρους χειμάῤῥους, αὐξανομένους καὶ ἐκ τῆς τήξεως τῆς χιόνος, κατὰ συνέπειαν παρατηρεῖται τότε ὕψωσίς τις τοῦ Λευκοῦ Νείλου καθισταμένη ἐπαισθητὴ ἐν Γονδοκόρῳ τὴν 12 Φευρουαρίου (ε. π.) καὶ ἥ τις λαμβανομένη ὑπ' ὄψιν τῆς ταχύτητος τοῦ ῥεύματος ὤφειλε νὰ φανῇ εἰς τὸ Καρτοὺμ τὴν 25 Μαρτίου. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπὸ Γονδοκόρου μέχρι Καρτοὺμ ὁ Λευκὸς Νεῖλος διέρχεται δι' ἀπείρων ἑλῶν, τὸ πλάτος τῶν ὁποίων εἶναι ἴσον πρὸς τὸ τῆς Ἀδριατικῆς, καὶ ἐν μέρει ἐμποδίζεται ὁ ῥοῦς αὐτοῦ ἔκ τε τῆς ἐξαπλώσεώς του ἐπὶ τοσαύτης ἐπιφανείας, καθὼς καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ συμπαρασύρῃ τὰ στάσιμα καὶ ἑλώδη παλαιὰ ὕδατα, ἅ τινα ἐμποδίζουσιν οὐσιωδῶς τὸ ῥεῦμα, διὰ ταῦτα ἀντὶ νὰ φανῶσιν εἰς τὸ Καρτοὺμ τὰ πρῶτα νέα ὕδατα τὴν 25 Μαρτίου, παρουσιάζονται μόνον τὴν 7 Μαΐου ἀφοῦ προηγήθησαν τὰ ἀκάθαρτα καὶ ἑλώδη ὕδατα, ἅ τινα καλούμενα ὑπὸ τῶν ἐντοπίων πράσινα φθάνουσιν εἰς Κάϊρον περὶ τὴν 25 Μαΐου.

Αἱ βροχαὶ ἐν τοσούτῳ ἅπαξ ἀρχίσασαι εἰς τὰς περὶ τὰς λίμνας ἐκείνας χώρας ἐξακολουθοῦσιν ἄνευ διακοπῆς ἐπὶ διαφόρους μῆνας, καὶ ἡ ἀνάβασις τοῦ Λευκοῦ Νείλου προχωρεῖ, εἰ καὶ βραδέως κατ' ἀρχὰς ὡς ἐκ τῶν κωλυμάτων ἅ τινα ἀπαντῶσι τὰ ὕδατα εἰς τὸν δρόμον των. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου καιρὸν ἄρχεται καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν εἰς τὴν Ἀβυσσυνίαν, ὅπου κεῖται ἡ λίμνη Τσάνα, ἡ δεξαμενὴ αὕτη τοῦ Κυανοῦ Νείλου. Ἡ περίοδος αὕτη ἄρχεται ὀλίγον βραδύτερον ἢ κατὰ τὰς ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν χώρας, καὶ διαρκεῖ ὀλιγώτερον καιρόν, ἀλλ' ὁ Κυανοῦς Νεῖλος κατέχων διπλασίαν κλίσιν τῆς τοῦ Λευκοῦ, καὶ περιωρισμένος ὢν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ῥοῦ αὐτοῦ μεταξὺ ὑψηλῶν ὀχθῶν αἵ τινες συνέχουσι τὰ ὕδατα, ἐπιῤῥεάζεται ταχύτερον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν ὑδάτων, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀνάβασίς του φαίνεται εἰς τὸ Καρτοὺμ τὴν 15 Ἀπριλίου ἤτοι 22 ἡμέρας πρὸ τῆς τοῦ Λευκοῦ Νείλου. Τὰ ὕδατα αὐτοῦ ῥέοντα ἐπὶ βραχωδῶν κλιτύων εἰσὶ καθαρώτατα, καὶ εἶναι αὐτὰ ἐκεῖνα ἅ τινα φθάνοντα εἰς Κάϊρον περὶ τὰς θερινὰς τροπὰς προξενοῦσι τὴν πρώτην ἀνάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ μιγνύμενα μὲ τὰ παλαιὰ πράσινα διασκεδάζουσι τὰς ἐπιβλαβεῖς ἰδιότητας τούτων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Λευκὸς Νεῖλος κατακλύσας τὰς ἄνωθεν τοῦ Καρτοὺμ ἀχανεῖς ἑλώδεις ἐκτάσεις καὶ ἀναπληρώσας τὴν ἐκ τούτου ἀπώλειαν μεγάλου ὄγκου ὑδάτων ἐκ τῶν ἐξακολουθουσῶν βροχῶν, εἰσέρχεται εἰς τὸ τακτικὸν ῥεῦμά του καὶ ἡ ὕψωσίς του γίνεται πλέον καταφανής. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὄγκος τῶν ὑδάτων αὐτοῦ εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλήτερος τῶν τοῦ Κυανοῦ, προξενεῖ τὴν αἰφνιδίαν ἐκείνην καὶ ταχεῖαν ἀνάβασιν τοῦ αἰγυπτίου Νείλου ἥ τις, ὡς εἴπομεν, γίνεται ἐν Καΐρῳ τὴν 5 Ἰουλίου, καὶ διὰ τῆς ὁποίας πληροῦνται αἱ διάφοροι διώρυγες καὶ πλημμυρεῖται ὁ τόπος. Ἡ δὲ μεγάλη ποσότης τῆς ἰλύος ἣν τὰ ὕδατα ταῦτα φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ἥτις δὲν κατακαθίζει ἐφόσον τὰ ῥεύματα κινοῦνται, καθιστᾷ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ κοκκινωπά, καὶ παχύνει καὶ γονιμοποιεῖ τὰς κατακλυσθείσας γαῖας, ἐφ' ὧν ἡ ἰλὺς αὕτη κατακαθίζει διαρκούσης τῆς πλημμύρας. Αἱ γαῖαι αὗται ἐσχηματίσθησαν διὰ τοῦ τρόπου τούτου πρὸς βλάβην τῶν ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν χωρῶν, ἐξ ὧν ὁ Λευκὸς Νεῖλος ἀφαιρῶν κατ' ἔτος μεγάλους ὄγκους γῆς συμπαρασύρει μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐφ' ὅσον αἱ βροχαὶ ἐξακολουθοῦσι ῥαγδαῖαι καὶ διαρκεῖς εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, ἡ ἀνάβασις τοῦ ποταμοῦ ἐξακολουθεῖ, ἡ δὲ κατάβασις δὲν ἄρχεται εἰμὴ περὶ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν, ὅτε αἱ βροχαὶ χωρὶς νὰ παύσωσιν ἐντελῶς δὲν εἶναι ὅμως πλέον καὶ ἀρκετὰ ἄφθονοι ὥστε νὰ δύνανται νὰ κρατήσωσι τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ τόσον ὑψηλά· οὐχ ἧττον τὰ ἐξ αὐτῶν ὕδατα συγκεντρούμενα εἰς τὰς προαναφερθείσας λίμνας συντελοῦσι μεγάλως εἰς τὸ νὰ βραδύνωσι τὴν κατάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐπί τινας μῆνας ἀκόμη παρέχοντα ποσότητά τινα ὑδάτων εἰς αὐτόν.

Ὅθεν πράγματι ἡ ἀνάβασις τοῦ Νείλου ὀφείλεται εἰς τὴν κλιματολογικὴν κατάστασιν τῆς Ἀβυσσινίας καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν ὀροπεδίου τῆς Ἀφρικῆς (καθότι ὑπὸ τὰ τροπικὰ ἐκεῖνα κλίματα αἱ ὧραι τοῦ ἔτους εἰσὶν ἀμετάβλητοι), καὶ εἰς τοὺς τακτικώτατα πνέοντας ἀνατολικοὺς ἀνέμους, οἵτινες ὠθοῦσι τὰς ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ ἐξατμίσεις πρὸς τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον τῆς Ἀφρικῆς. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν τῶν μερῶν ἐκείνων δυνάμεθα μόνον νὰ ἀνεύρωμεν τὰς πρωτίστας αἰτίας τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἔμενεν αἴνιγμα ἄλυτον καὶ περίπλοκον. (*Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.*)

Ι. ΑΥΔΔΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 510.)

Ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἡ ὀνομασία *Μάϊκα* ἀπαντᾷ καὶ ἰδίᾳ παρὰ τῷ τίτλῳ τοῦ ἐπισκόπου λεγομένου «*ὁ Μαΐνης*». Πλεῖστα ὅσα ἔγγραφα ἐπισκόπων διαφόρων χρόνων μαρτυροῦσι τοῦτο διὰ τῶν ὑπογραφῶν αὐτῶν· ἓν τῶν ἐγγράφων τούτων ἴδε παρὰ Κωνστ. Σάθᾳ (Τουρκοκρατ. Ἑλλ. σελ. 200) ἐκδεδομένον κατὰ τὸ 1612 Ὀκτωβρίου 8 πρὸς τὸν Δοῦκα Νεβὲρ, καὶ φέρον τὴν σφραγῖδα τοῦ τότε ἐπισκόπου Νεοφύτου, ἐν ᾗ παρατηροῦνται *δύο χεῖρες, ἐξ ὧν* ἡ μὲν κρατεῖ ξίφος [1]), *ἡ δ' ἑτέρα σταυρὸν μετὰ δύο ἀστέρων* κλ. πέριξ δ' ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα «*Νεόφυτος, ταπεινὸς ἐπίσκοπος Μαΐνης*». Ἐσχάτως δ' εἰς Οἴτυλον ἐν τῇ οἰκίᾳ Ζαγκλῆ Στεφανοπούλου, τοῦ πάππου τοῦ ὁποίου δημοσιεύεται ἤδη ἡ βιογραφια ἐν *Πανδώρᾳ* Τόμ. ΚΑ', σελ. 41. ἠτύχησα νὰ εὕρω τὸ ἑξῆς ἔγγραφον, ὅπερ ἤδη τὸ πρῶτον δημοσιεύω, ἔχον ὡσί·

« Ἐφάνη ἐμένα καλὸ τοῦ Μιχαλάκη τοῦ Κοσμᾶ
» τοῦ Ἀντωνοπούλου καὶ ἔλαβα ἀπὸ τὸ Δεσπότη
» γρόσια πενῆντα, νὰ γροικιοῦνται εἰς ἕνα χρόνο
» τὰ δέκα ἕνδεκα, καὶ διὰ βεβαίωσι καθαρὴ τοῦ
» ἔδωσα τὰ μαχαίρια μου εἰς τὰ χέρια του καὶ ἀ
» δὲν ἤθελα τοῦ δώσει τὰ ἄσπρα του εἰς τὸ χρόνο
» νὰ μὴν ἔχω πλέον νὰ κάμω εἰς τὰ μαχαίρια μόνο
» νὰ ἔνε καλὰ δομένα.

1660. Ἀπριλίου 26.

† ἐγ' ὁ Μιχαλάκης στέργομαι τὸ ἄνωθε γεγραμμένο
† Ἠλίας Στεφανόπουλος μάρτυρας.
Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Μαΐνης Ἰωάσαφ.»

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι μετὰ τὸν Νεόφυτον, ἄγνωστον πόσον ζήσαντα, ἀναφαίνεται ἐπίσκοπος Μαΐνης ὁ Ἰωάσαφ, ἀλλὰ καὶ οὗτος πόσον ἐπέζησεν ἀγνοεῖται. Ἕδρα τῶν ἐπισκόπων ἦν τὸ τῆς Μαΐνης φρούριον, ἐξ οὗ καὶ ὁ τίτλος ὁ ἐπισκοπικὸς προῆλθεν. Ἀλλὰ τὰ περὶ τοῦ φρουρίου τούτου παρακατιόντες θέλομεν διεξέλθει ἐν ἐκτάσει. Πρότερον ἡ ἐπαρχία Οἰτύλου εἶχε πέντε ἐπισκοπὰς, αἵτινες ἦσαν αἵδε· Α' ἡ τῆς Μαΐνης. Β' ἡ τοῦ Ζυγοῦ. Γ' ἡ τῆς Μηλέας. Δ' ἡ τῆς Ἀνδρουβίστης καὶ Ε' ἡ τοῦ Σταυροπηγίου ἢ Ζαρνάτας. Ὁ τελευταῖος ἔπειτα ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον τόν δε «*Μητροπολίτης Ζαρνάτας, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Μαΐνης*». Ἀλλ' οἱ πέντε θρόνοι συνεχωνεύθησαν εἰς ἕνα, τὸν τοῦ Οἰτύλου, οὗ καὶ φέρει ὁ ἤδη ἐπίσκοπος τὸν τίτλον.

Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται, ὅτι τὸ ὄνομα *Μαΐνη* εἶναι τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῆς Μάνης ἀναμφηρίστως. Ἀλλὰ πόθεν προῆλθε τὸ ὄνομα; πῶς καὶ διατί καὶ μέχρι ποίων αἰώνων ἀναβαίνει ἡ καταγωγὴ τῆς ὀνομασίας ταύτης; — Εἰς τὰς ἐρεύνας ἡμῶν ὑποβοηθούμενοι παρὰ τῆς ἱστορίας, τοπογραφίας καὶ ἐτυμολογίας, ἀς προσπαθήσωμεν ὅπως τύχωμεν τοῦ σκοπουμένου.

Καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἱστορικοῖς ἀνευρίσκομεν καὶ ἰδίᾳ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ τάδε· «Ἰστέον ὅτι οἱ τοῦ Κάστρου Μαΐνης οἰκήτορες οὐκ εἰσιν ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῶν προῤῥηθέντων Σλαύων» κλπ. (Κωνστ. Πορφυρογ. πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανὸν σελ. 134. ἔκδ. Βανδουρ.). Ἐνταῦθα λοιπὸν βλέπομεν, ὅτι ἡ καταγωγὴ τῆς ὀνομασίας Μαΐνης ἀναβαίνει μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος μ. Χ. καὶ ὅτι ἦν περιωρισμένη εἰς τὴν διοικητικὴν περιφέρειαν τοῦ φρουρίου Μαΐνης μόνον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπεκταθεῖσα καθ' ἅπασαν τὴν Λακωνικὴν, κατ' ὀλίγον ἐξενίκησε καὶ διασώζεται μέχρι σήμερον. Ποῦ δὲ ὑπῆρχε τὸ φρούριον τῆς Μαΐνης, καὶ ποῖα τὰ αἴτια τῆς εἰς

[1]) Ἡ κρατοῦσα τὸ ξίφος χεὶρ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς φυσικῆς τοπογραφίας τῆς Μάνης, ὅπερ καὶ εἰς τὴν σημαίαν αὐτῶν οἱ Μανιᾶται ἔφερεν κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Τοιαύτην σημαίαν ἔχουσαν χεῖρα βαστοῦσαν ξίφος, διασωζομένην ἐν τῇ οἰκίᾳ Γερμανοῦ Μαυρομιχάλη θέλω ἐξεικονίσει ἐν τῇ προσεχῶς ἐκδοθησομένῃ Τοπογραφίᾳ τῆς Μάνης. Περὶ τοῦ βραχίονος Μαΐνης (Braccio de Maïna) ἴδε ἀνωτέρω τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης διατριβῆς ἐκτεθειμένα.

εὐρυτέρας διαστάσεις μεταδόσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ;

Καὶ ἐν μὲν τῷ χρονικῷ τοῦ Μωρέως ἀπαντῶσι τὰ ἑπόμενα· « Περατώσας ὁ Γουλιέλμος τὴν κατασκευὴν τοῦ φρουρίου τοῦ Μιστρᾶ (1248 μ. Χ.) ἵππευσε, καὶ διελθὼν τὴν Πασσαβᾶν [1]) ἔφθασεν εἰς Μάνην· ἐκεῖ εὗρε βράχον ὀχυρώτατον φυσικῶς, κείμενον ἐπί τινος ἀκρωτηρίου. Ἡ θέσις αὕτη τῷ ἤρεσε καὶ διέταξε νὰ οἰκοδομήσωσι φρούριον, ὅπερ ὠνόμασε « *Μάνην* », καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρει μέχρι τῆς σήμερον [2]), δηλαδὴ κατὰ τὰ 1320 μ. Χ. καθ' ἃ ἐγράφη τὸ χρονικὸν, τὸ φρούριον τῆς Μάνης ἐσώζετο οὕτω καλούμενον κτλ. Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μωρέως ἀκριβῶς ἐξεταζόμενον εὑρίσκεται ἐν ἀντιφάσει πρὸς ἑαυτό· καθότι πρῶτον μὲν λέγει ὅτι ἔφθασεν εἰς Μάνην, καὶ ἔπειτα πάλιν ὅτι ὠνόμασε τὸ φρούριον Μάνην· καὶ δὲν ἠδύνατο ὁ Γουλιέλμος νὰ δώσῃ ἄλλο ὄνομα εἰς τὸ οἰκοδομηθὲν φρούριον, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα φρούρια τῆς Πελοποννήσου ἔδωκεν ἴδια ὀνόματα; Ἀλλὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οὕτω πως ἠθέλησε νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸ ἐξ ὁμωνυμίας πρὸς τὸν τόπον, οὗ τινος ἡ ὀνομασία προϋπῆρχε τοῦ Γουλιέλμου, διότι λέγει τὸ χρονικὸν (ἔνθ' ἀνωτ.) « *διελθὼν τὴν Πασσαβᾶν ἔφθασεν εἰς Μάνην* »· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐπέρχεται τὸ ζήτημα τίς ὁ λόγος τῆς προτιμήσεως ταύτης παρὰ τοῦ Γουλιέλμου; Ἡ ὁμωνυμία, φαίνεται, ὅτι προὐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου κατὰ πιθανὸν λόγον διὰ τὸ περίφημον τῆς ὀνομασίας τοῦ ἀρχαιοτέρου φρουρίου τῆς Μαΐνης, ὅπερ ἴσως κτισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὅςτις καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὡς γνωστὸν, ᾠκοδομήσατο ἀπανταχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν φρούρια, ἐπὶ Πορφυρογεννήτου διεσώζετο ἀκμαῖον, ἔχον κατοίκους ἰθαγενεῖς, ἕλκοντας τὴν καταγωγὴν ἐξ Ἑλλήνων καὶ οὐχὶ ἐκ Σλαύων, διατηροῦντας δὲ τὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν, « *Ἕλληνες* », ἕως αὐτῶν τῶν χρόνων τοῦ Πορφυρογεννήτου λέγοντος, « οἳ καὶ *μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τῶν ἐντοπίων Ἕλληνες* προσαγορεύονται » (Κωνστ. Πορφυρ. πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμ. σελ. 134. ἔκδ. Βανδουρ.). Τὸ φρούριον Μαΐνης βραδύτερον μετωνομάσθη « *Κάστρον τοῦ Νικλίτου* » καὶ ἑπομένως ἦν εἰς ἄλλην θέσιν κείμενον καὶ οὐχὶ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ᾗ ὕστερον ὁ Γουλιέλμος κατὰ τὸ χρονικὸν ἔκτισε τὴν Μάνην του. Ἡ θέσις τῆς Μάνης τοῦ Γουλιέλμου κεῖται ἐπὶ τοῦ τῳόντι φυσικῶς ὠχυρωμένου Ἀκρωτηρίου, τοῦ καλουμένου πάλαι μὲν Ἀκρωτήριον Θυρίδων κατὰ Παυσανίαν (Λακωνικ. Βιβλ. Γ' XXV. 9. 10. σελ. 260. ἔκδ. Λειψ. Τεουμπν. 1862) νῦν δὲ Cavo-grosso ἰταλιστί· ὀνομασία οὕτω διασωζομένη καὶ εἰς τὰ στόματα του λαοῦ σήμερον· μεταφραζομένη δὲ σημαίνει « *χονδρὸν ἀκρωτήριον* », ὅπως πράγματι ὑπάρχει τοιοῦτον, διότι παριστᾷ ὄγκον τερατώδη βιαίως ἀπὸ τῆς γῆς ἀποσπασθέντα καὶ διὰ τρομεροῦ σεισμοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν σπρωχθέντα. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνώδους τούτου ἀκρωτηρίου, πανταχόθεν τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν μερῶν ὠχυρομένου διὰ βράχων καὶ τρομερῶν κρημνῶν, εὑρίσκεται μικρόν τι, οὕτως εἰπεῖν, ὁροπέδιον, ἐφ' οὗ ὁ Γουλιέλμος ἔκτισε τὸ φρούριον τῆς Μάνης. Τὸ ὁροπέδιον τοῦτο καλεῖται σήμερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ « *Μακρυνάρι* » καὶ ἔχει μίαν ἄνοδον, δι' ἧς ἀναβαίνομεν εἰς αὐτὸ καὶ βλέπομεν τὰ ἐρείπια τοῦ φρουρίου, ἐφ' ᾧ ὁ λαὸς νῦν ἀποδίδωσι τὸ ὄνομα τῆς « *Ὠρηᾶς* ». Ἄρα ὁ Γουλιέλμος εὑρὼν τὸ φρούριον τῆς Μαΐνης κατεστραμμένον καὶ μὴ θεωρῶν τὴν θέσιν αὐτοῦ ἱκανῶς ὀχυρὰν ἐκ φύσεως, ἀπηξίωσεν ἴσως νὰ ἀνοικοδομήσῃ αὐτὸ δι' ἐπισκευῶν, καὶ ἀνανεώσῃ δι' ἐποίκων, ὥστε ἐγκατέλειψεν αὐτὸ καὶ ἀνεζήτησε τὴν θέσιν τοῦ Μακρυναρίου, ὅπου ἀνήγειρεν ὅλως νέον φρούριον, καταστραφὲν καὶ τοῦτο τῷ χρόνῳ καὶ ἤδη εἰς ἐρείπια διατελοῦν, ὡς εἴρηται.

Ἡ θέσις δὲ τῆς ἀρχαιοτέρας Μαΐνης ποῦ κεῖται;

Καὶ πόσον ἀπέχει τοῦ Μακρυναρίου ἤτοι τῆς νεωτέρας Μάνης τοῦ Γουλιέλμου;

Τό φρούριον τῆς Μαΐνης ἔκειτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Μέσσης, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπεχούσῃ τοῦ Μακρυναρίου. Ἐκ ταύτης ὠνομάσθη νῦν ὁ δῆμος Μέσσης. Λέγει δὲ τὰ ἑξῆς ὁ Παυσανίας περὶ αὐτῆς· « Ταινάρου δὲ τῆς ἄκρας πλοῦν ὅσον τεσσαράκοντα σταδίων ἀφέστηκε Καινήπολις· ὄνομα δὲ ἦν πάλαι καὶ ταύτῃ Ταίναρον. Ἐν αὐτῇ δὲ μέγαρον Δήμητρος καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ ναός ἐστιν Ἀφροδίτης, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου. Ἐντεῦθεν ἀποσχόντι τριάκοντα σταδίους Θυρίδες, ἄκρα Ταινάρου, καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας ἐστιν· ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱπολαΐτιδος. Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Μέσσα πόλις καὶ λιμήν. Ἀπὸ τούτου στάδια τοῦ λιμένος πεντήκοντά ἐστι καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Οἴτυλον ». (Λακωνικ. Βιβλ. Γ. XXV. 9. 10. σελ. 260. ἔκδ. Λειψ. Τεουμπν. 1862). Ὁ λιμὴν ὀνομάζεται καὶ σήμερον ἔτι ὁμωνύμως τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Μέσσῃ « *Μέζαπον* », κατ' ἰδιωτισμὸν σημερινῆς Μανιατικῆς προφορᾶς τοῦ σ ὡς ζ, οἷον, τὸ δικό σου, ὁ Μανιάτης λέγει τὸ δικό ζου πρᾶγμα κτλ. [1]). Ὑπάρχει δ' ἀπεριποίητος καὶ οὗτος, ὅπως καὶ πάντες οἱ λοιποὶ λιμένες οὐ μόνου τοῦ δήμου τούτου, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλων δήμων τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου.

Ἡ ἀρχαία πόλις Μέσσα μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τῆς Καινηπόλεως (Κυπαρίσσου νῦν), φαίνεται, ἔλαβε σημαντικότητά τινα· διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου, ὡς ἐξ αὐτοῦ τούτου ἐξάγεται, (ἔνθ. ἀνωτ.) δὲν εἶχέ τι σημαντικὸν οἰκοδόμημα· ἁπλῶς γίνεται μνεία παρ' αὐτῷ τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ λιμένος αὐτῆς παραλείποντι τὴν περιγραφὴν δημοσίων κτιρίων, ἅπερ ἑκάστοτε καὶ ἀπανταχοῦ ἀποδεικνύουσι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν πόλεων καὶ σημαντικότητα αὐτῶν. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τοῦ Μεσαιῶνος εἶχε σημαντικότητα, καὶ διότι ἦν ἕδρα τῶν τότε πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ διὰ τὸ φρούριον, ὅπερ ἐκέκτητο ἐπί τινος γλώσσης γκῆνης προεκβαλλούσης ἔνθεν τοῦ λιμένος, ὡς τὸ μαγειρικὸν σκεῦος τὸ καλούμενον τηγάνιον, καὶ ἕνεκα τοῦ φυσικοῦ τούτου σχήματος ἐπονομαζομένης κἀκείνης *Τηγάνιον* διὰ τὴν ὁμοιότητα. Τὸ φρούριον τοῦτο ἐλέγετο τῆς Μαΐνης καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη τὸ ὄνομα ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἅπασαν τὴν μικρὰν ταύτην χερσόνησον τοῦ Ταινάρου, ἥτις παρὰ μὲν τοῦ Πορφυρογεννήτου (ἔνθ. ἀνωτ.) παρείκασται τραχήλῳ· παρὰ δὲ τῶν ναυτικῶν τῶν τότε χρόνων βραχίονι ἀνθρώπου ὀνομαζομένῳ *Βραχίονι τῆς Μαΐνης*, παρὰ δὲ τῶν Εὐρωπαίων *Βράζζο de Maina* » καὶ τὸν βραχίονα τοῦτον εἶχον ὡς σύμβολον ἐν τῇ σημαίᾳ, ὡς εἴρηται. Ἐκ τούτου προῆλθε τὸ ὄνομα Μάνη, ἧς οἱ κάτοικοι Μανιᾶται, οἵτινες διὰ τὸ τραχὺ αὐτῶν, θυμοειδὲς καὶ ἀνεξάρτητον τοῦ χαρακτῆρος ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων Κακοβουλαῖοι Μανιᾶται, καὶ Κακαβούλια καὶ ὁ τόπος Κακομάνη, ὅπως καὶ τὸ Σούλιον ἐν Ἠπείρῳ ὠνόμαζον Κακοσούλι καὶ τοὺς κατοίκους Κακοσουλιώτας, καὶ τῆς Ἐρζεγοβίνης τὰ ὄρη *Μαυροβούνιον* καὶ τοὺς κατοίκους Μαυροβουνιώτας, καὶ οὐχὶ ὅπως λέγουσιν οἱ σοφοὶ *Leake* (*researches in Greece p.* 417) καὶ *Iken* (*Leucothea I.* σελ. 52.). Τὸ φρούριον τῆς Μαΐνης ἐπὶ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων ἤλλαξεν ὀνομασίαν ἐπικληθὲν *Κάστρον τοῦ Νικλείτου ἢ Νίκλου*, διὰ τὸν ἐπίσημον ἐγχώριον Νίκλειτον ἢ Νίκλον [1]), τὸν κατέχοντα τὸ φρούριον καὶ ἀντισταθέντα λίαν ἰσχυρῶς κατὰ τῶν ξένων, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατισχύσωσι τῶν *Νικλειάνων* ἤτοι ὀπαδῶν καὶ ἀπογόνων τοῦ Νίκλου, κατεχόντων ἀλληλοδιαδόχως τὸ φρούριον μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ καταστροφῆς, ἥτις πότε ἐγένετο ἀκριβῶς. γνωστὸν οὐχ ὑπάρχει, ἐμοὶ τοὐλάχιστον. Σήμερον ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσιν ἐρείπια [1]) καὶ κιστέρναι πολλαί, καὶ ὡς ὁ κοινὸς λόγος παριστᾷ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, βεβαίως ὑπερβολικόν, ἀναβαίνουσιν εἰς 365: ἤτοι μία δι' ἑκάστην τοῦ ἔτους ἡμέραν προσδιωρισμένη, εἰς τρόπον ὥστε, ἐπαρκοῦντος τοῦ ὕδατος τῆς πρώτης διὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἑκαμνον ἔναρξιν χρήσεως τοῦ ὕδατος τῆς δευτέρας δεξαμενῆς τὴν δευτέραν ἡμέραν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τῆς λήξεως τοῦ ἔτους, καὶ ἐπανήρχετο πάλιν ἡ περίοδος τῆς χρήσεως διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, καὶ ταῦτα πάντα διὰ τὴν ἔλλειψιν ποσίμου ὕδατος, οὗ ἕνεκα ἀπανταχοῦ τῆς κυρίως Μάνης ὑπάρχουσι δεξαμεναὶ οὐκ ὀλίγαι. Ἡ Μάνη εἶναι τόπος ἄνυδρος καὶ ἀπὸ Ἀρεοπόλεως μέχρι Ταινάρου ὁδοιπορῶν τις πούποτε πηγὴν ὕδατος δροσεροῦ δὲν εὑρίσκει· ἀπανταχὸ δὲ δεξαμενὰς ἀναπληρούσας τὴν χρείαν, ὅπως καὶ ἐν Μακρυναρίῳ τῶν θυρίδων (*Cavo-grosso*) ὑπῆρχον πολλαὶ χρήσιμοι διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ὠρηᾶς στρατιώτας, καὶ διὰ τοὺς ἐποίκους τοὺς προστρέχοντας ἐκεῖσε ἐν καιρῷ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν πολέμων.

Ὅτι δὲ τὸ φρούριον τῆς Μαΐνης ἔκειτο ἐνταῦθα, χρησιμεύουσιν ὡς ἀποδείξεις καὶ τὰ ἑξῆς·

---

[1]) Παρὰ τῷ λαῷ τῆς Μάνης σήμερον καλεῖται ὁ Πασσαβᾶς (ἄρσεν.) Σημ. Ἀθαν. Πετρίδου.

[2]) Ἴδε Ν. Γ. Πολίτου διατριβὴν περὶ τοῦ Κάστρου τῆς Ὠρηᾶς καταχωρισθεῖσαν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Περιοδ. Ἀθηνῶν ἔθ. στ. φυλ. Γ. σελ. 85—90. ἔτ. 1871.

[1]) Καὶ ἄλλοτε ἐν Πανδώρᾳ ἐγένετο μοι λόγος περὶ τούτου. Ἴδε Πανδ. φυλ. 452 τόμ. ιθ', σελ. 496.

[1]) Τοσαύτην δὲ ὑπόληψιν καὶ βαρύτητα εἶχον ἐν Μάνῃ οἱ Νικλειᾶνοι, ὥστε καὶ σήμερον ἔτι τὸ ἐπίθετον « Νικλειᾶνος » ἰσοδυναμεῖ τῷ « εὐγενὴς, ἰσχυρὸς » ἐκ « γενεᾶς » καταγόμενος μεγάλης καὶ ὑψηλῆς, κατὰ τὴν ἐγχώριον ἔκφρασιν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ Μανιᾶται διαιροῦσιν ἑαυτοὺς εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις, τὴν τῶν ἀπὸ « γενεᾶς », ὡς λέγουσι, καταγομένων καὶ τὴν τῶν « φαμεγίων » (ἐγχώριος λέξις, ἴσως ἐκ τοῦ Famejus). Οἱ φαμέγιοι ἀνήκουσιν εἰς οἰκογένειάν τινα τῶν ἀπὸ « γενεᾶς » ἢ ὑπέκειντο εἰς τοὺς « Μεγαλογεννήτας, » οἵτινες ὑπερασπίζονται αὐτοὺς ἀπὸ καταδρομὰς ἄλλων· διὸ ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθῶσι τὴν πορείαν τοῦ « μεγαλογεννήτου » οἱ φαμέγιοι τόσον εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐκδικήσεως τοῦ αἵματος, ἣν περὶ πολλοῦ ποιοῦνται οἱ Μανιᾶται. Τοιαύτη κατάστασις κοινωνικὴ, ὀσημέραι ὅμως τείνουσα εἰς κατάργησιν, ἴσως ἔχει ἀπόῤῥοιαν ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων, καθ' οὓς, ὡς γνωστὸν, οἱ Λάκωνες διηροῦντο εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους, οἵτινες ἐν Λακωνίᾳ ἐκαλοῦντο « Εἵλωτες », ἐν Θεσσαλίᾳ « Πενέσται κλπ. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον δούλους, οὓς ἐκάλουν « davos ». Ἡ λέξις ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ὁρατίῳ ἐν τοῖς δε'

« intererit multum « davusne » loquatur, an heros, »
« maturusne senex, ect. (Orat. Ars poet. σ. 165. E. 114. 115.)

ὅπερ μοὶ φαίνεται μετεφράσθη ἐν παραφράσει ἐκ τοῦ Εὐριπίδου τῆς Ἑκάβης λεγούσης

« λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν »
« κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει. »
(Εὐριπ. Ἑκάβ. στίχ. 294. 295.)

Ἡ λέξις « ντάβος » ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Μανιάταις, καὶ ἴδε μοι τὸ ἐν τῇ Πανδώρᾳ δημοσιευθὲν μοιρολόγιον, παρ' ᾧ πλειστάκις ἀναφέρεται ἡ λέξις (Τομ. ΙΔ. σελ. 396.), ἀλλ' ἐπὶ σημασίας τέκνου ἢ οἰκείου, ὅπερ ταυτίζεται τῷ famejus. Ἡ λέξις αὕτη μοὶ φαίνεται μεταφερθεῖσα ἐκ τῆς κρητικῆς λέξεως Ἀφαμιῶται εἰς τὴν λατινικήν· ἐν δὲ τῇ Μάνῃ αὐτὴ ἡ Κρητικὴ ὀνομασία τῶν δούλων διεσώθη, καθὸ δωρική. Ἰδοὺ τί περὶ Ἀφαμιωτῶν ἢ φαμέγιων ἀπαντῶμεν εἰς τὸ Ἀρχ. λεξικὸν Σμίθ· « οἱ τῶν ἰδιωτῶν δὲ δοῦλοι ἐκαλοῦντο ἀφαμιῶται ἢ κλαρῶται. Οἱ ἀφαμιῶται ἐκαλοῦντο οὕτως ἐκ τοῦ καλλιεργεῖν τὰς ἀφαμίας ἤτοι κλήρους γῆς τοῖς πολίταις ἀπονενεμημένους, ὅθεν ἦσαν ἀφαμιῶται (δοῦλοι) κατ' ἄγρὸν, (Ἀθήν. στ. 263) (Ἴδε λεξικ. Σμίθ. Μετάφρασις Δ. Πανταζῆ. ἔκδ. Ἀθην. 1860. σ. 512. ἐν λέξ. Κόσμοι).

[1]) Ἴδε Ἐφημερ. Φιλομαθ. Ἀριθ. 707, καὶ Μερίμνης Ἐφημ. Ἀθην. Ἀριθ.

Ὅτι ἡ ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου Μαΐνης ἦν πρότερον εἰς τὸ κάστρον τοῦ Νικλείτου κατὰ τὴν τῶν ἐγχωρίων γερόντων παράδοσιν, καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅτι καὶ σήμερον ἔτι *Μανιᾶται* ἰδίᾳ λέγονται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν λοιπῶν συνεπαρχιωτῶν Οἰτύλου, τοῦ μέρους τούτου οἱ κάτοικοι τοῦ πέραν τῆς Ἀρεοπόλεως πρὸς τὸ Ν. Α. ἕως Ταινάρου ἐκτεινομένου, ὅπου ἦν καὶ τὸ φρούριον, ὡς εἴρηται, τῆς Μαΐνης· οἱ αὐτοὶ λέγονται *Κακαβούλια* πρὸς περισσοτέραν διάκρισιν τῶν λοιπῶν Μανιατῶν. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ δήμου αὐτῶν εἶναι Δῆμος Μέσσης ἀπὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως Μέσσης ἐπικληθείς, καθὰ εἴρηταί μοι πρότερον. Οἱ κάτοικοι τοῦ μέρους τούτου ἐλέγοντο καὶ Ἕλληνες ἐπὶ Πορφυρογεννήτου, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, πολὺ βραδέως δεχθέντες τὸν χριστιανισμόν, καὶ ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἦσαν χριστιανοί, ἐνέμενον αὐτοὶ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν μέχρι σχεδὸν τοῦ Θ' αἰῶνος, καὶ νῦν ἤδη παρ' αὐτοῖς τὰ πάτρια ἤθη καὶ ἔθιμα ἔχουσι πλείονα ἰσχύν. Παρ' αὐτοῖς διατελοῦσι καὶ οἱ φαμέγιοι ἔτι ὑπάρχοντες, ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ τῆς Λακωνίας ἡ κοινωνικὴ αὕτη διάκρισις τῶν ἀνθρώπων ἐξέλειψε σχεδόν. Παρὰ Μανιάταις ἡ ἐξήγησις τῶν ὀνείρων γίνεται λίαν ἐπιτυχής· παρ' αὐτοῖς διατηροῦνται τὰ ἀρχαῖα *Πελενά*, ἡ *Νεάκα* ἡ ἀρχαία, οἱ θρῆνοι ἢ μοιρολόγια καὶ τὰ λοιπά, περὶ τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἐγράψαμεν εἰς τὴν Πανδώραν [1]).

Ἔλθωμεν ἤδη καὶ ἐπὶ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος Μαΐνης·

Τὸ ὄνομα Μάϊνα καὶ Μαΐνη εἶναι ξενικόν, καὶ ἄλλοι μὲν γράφουσι διὰ τοῦ υ, ὡς Μάϋνα καὶ Μαΰνη, μάλιστα οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ ἰδίᾳ οἱ Βενετοὶ ἐν τοῖς δημοσίοις αὐτῶν ἐγγράφοις· οἱ δ' ἡμέτεροι διὰ τοῦ ι, ὡς Μαΐνη· ποῖον ὅμως ἐκ τῶν δύο τὸ ὀρθότερον, δύσκολον νὰ ἀποφανθῇ τις, καθόσον ἡ *may* διὰ τοῦ υ ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ὡς π. χ. εἰς τὸ ὄνομα *Mayence* ἀπαντᾷ ἡ ῥίζα *may* διὰ τοῦ υ, ὥστε ἐὰν συμβουλευθῶμεν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης τὴν λέξιν *may*, εὑρίσκομεν τὸ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρνητικὸν *οὐδὲν*, τίποτε, ἐν μεταφράσει: σημασία, ἥτις δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος καὶ ἑπομένως δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἡμετέρας περὶ τοῦ ὀνόματος ἐρεύνας καὶ ἀκριβεῖς μελέτας, ὥστε ἀνάγκη νὰ προβῶμεν πάλιν εἰς τὰς ἐρεύνας μακρότερον, ὅτε ἐπιφαίνεται ἡμῖν ἡ τοῦ παρακμάζοντος λατινισμοῦ λέξις «*maïna*», σημαίνουσα τὴν καταβίβασιν τῶν ἱστίων ἐν τοῖς πλοίοις κατὰ τὰς σφοδρὰς τρικυμίας τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς σφοδροτάτους ἀνέμους καθ' οὓς φωνάζουσιν οἱ ναυτικοὶ « *μάϊνα τὰ πανιά* », ὅπως καὶ τῷ ὄντι συμβαίνει εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Μάνης κατὰ τὰς τρικυμίας καὶ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους, ὑφ' ὧν οἱ ναυτικοὶ τῶν διαφόρων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς κωλύονται μὴ δυνάμενοι νὰ κάμψωσι τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ταινάρου καὶ οὕτω περιπλέουσι τὰ παράλια τῆς Μάνης ἐν διαφόροις περιστροφαῖς καὶ ἑλιγμοῖς, ἕως ἂν εὕρωσι τὴν ἁρμοδίαν στιγμὴν τῆς ὑπερβάσεως τοῦ μεσημβρινωτάτου ἀκρωτηρίου τούτου τῆς Εὐρώπης [1]). Εἰς τοιαύτας περιστάσεις δύναταί τις ἐκ τῶν λόφων τῆς Μάνης νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὴν θάλασσαν περιστρεφόμενα πλοῖα ὑπὲρ τὰ 300 ἢ καὶ 500 πολλάκις, ὥστε καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦτον λίαν ὠφέλιμον καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν λίαν σωτήριον, ἐὰν ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσιζε νὰ κατασκευάσῃ ἕνα τῶν λιμένων τῆς Μάνης πρὸς καταφύγιον τῶν ναυτιλλομένων [2]). Ἀλλ' ἆρά γε δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ προελθοῦσαν ἐλλόγως τὴν ὀνομασίαν « *maina* » ἔκ τινος τοιούτου περιστατικοῦ; Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ τοιοῦτον ἄνευ ἀντιῤῥήσεως, εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραδεχθῶμεν τοῦτο καὶ δι' ἄλλους τόπους προσκόμματα τοιαῦτα φέροντας εἰς τὴν ναυτιλίαν, καὶ τότε πολλοὺς τόπους τῷ ὀνόματι τῆς *Μαΐνης* ἔξομεν πεπροικισμένους. Ἄρα ἡ τοιαύτη λύσις τοῦ ζητήματος οὕτω πως δὲν φαίνεται ἐπαρκὴς τῇ σημερινῇ ἐπιστήμῃ. Πολλοὶ παρὰ τὸ «*Magnus*» παράγουσι τὸ ὄνομα Μάνη, ἀλλὰ τότε, ἀπορία, πῶς δὲν ἔλαβον τὸ ὄνομα «*Μάνη*» καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι τόποι ἔνδοξοι καὶ μεγάλοι, ἐκ τοῦ «*Magnus*», ὥστε πίπτει ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἡ παραγωγὴ αὕτη. Εἰς τὸ χρονικὸν τῶν ἐξ Οἰτύλου ἀποικησάντων εἰς Κορσικὴν Στεφανοπούλων γίνεται ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος παρὰ τὸ «*Maria*,» διὰ τὸ ὀξύθυμον καὶ μανιῶδες δῆθεν τῶν κατοίκων τοῦ μέρους τούτου τῆς Λακωνικῆς (ἴδε χρονικ. Στεφανοπούλων ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Γ. Παππαδοπούλου σελ. 7 καὶ ἑξῆς)· ἀλλὰ τότε δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ ἕκαστος ὀξύθυμος καὶ πικρόχολος ἄνθρωπος *Μανιάτης*: ὅπερ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων συνάγεται, ὅτι εἴτε ἐκ τῆς ῥίζης *may*, εἴτε ἐκ τοῦ Maïna, εἴτε ἐκ τοῦ Magnus, εἴτε ἐκ τοῦ

[1]) Πανδώρας φυλλάδια τοῦ ΙΘ' καὶ Κ' ἔτους, ἐν οἷς ἀπαντᾷ ὁ ἀναγνώστης παροιμίας λακωνικάς, λέξεις ἀρχαίας, μοιρολόγια, καὶ ἄλλα τινα, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ἡ γνησία καταγωγὴ ἐξ Ἑλλήνων τῶν Μανιατῶν· τὸ δὲ περίεργον ὅτι ὁ ἐγωϊσμὸς οὗτος τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς αὐτῶν τοσοῦτον δημώδης παρ' αὐτοῖς ὑπάρχει, ὥστε πάντας τοὺς λοιποὺς Πελοποννησίους ἀποκαλοῦσιν οἱ Μανιᾶται Βλάχους ἤτοι ὑπηκόους τιθασευμένους, οὕτως ἐννοοῦντες τὴν λέξιν καὶ οὐχὶ εἰς ἐθνολογικὴν σημασίαν· ἑαυτοὺς δὲ θεωροῦσιν ἀτιθάσσους καὶ πολεμικούς.

[1]) Ὅπερ κατὰ τὸν Γεωγράφον Μελέτιον καὶ κάθος Μαΐνης ἐλέγετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ. Ἴδε καὶ Πανδώρας φυλλάδια 451—452,

[2]) Ἐσχάτως εἰσήχθη εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον περὶ κατασκευῆς προκυμαίας εἰς τὸν λεγόμενον Γέρω-λιμένα ἄνωθεν Θυρίδων (cavo-grosso) κείμενον.

μανία, κακῶς γίνεται ἡ παραγωγὴ διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας λόγους.

Πόθεν λοιπὸν προῆλθεν τὸ ὄνομα Μάνη, Μαΐνη;

Τὸ ὄνομα τοῦτο προῆλθεν, ὥς γ' ἐμοὶ χρῆσθαι κριτῇ, ἐκ τοῦ τὴν χεῖρα σημαίνοντος λατινικοῦ manus, Μάνη εἰς τὸ ἑλληνικὸν μεταφερθὲν, ὡς ἐκ τοῦ castrum κάστρον,. ἐκ τοῦ campus κάμπος εἰς τὴν καθομιλουμένην ἑλληνικὴν τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, καθ' οὓς καὶ ἄλλα πολλὰ μετεφέρθησαν εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς ἰδίωμα, καθὼς καὶ ἡ λέξις «*μανίκιον*», τὸ παρὰ τὸν βραχίονα δηλ. μέρος τῶν ἱματίων ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰσέτι διατελεῖ εἰς πάγκοινον χρῆσιν. Δύο δὲ ἰδίᾳ λόγοι ἐνισχύουσι τὴν ἐκ τοῦ λατινικοῦ μόρφωσιν τοῦ ὀνόματος: α' ὅτι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ Πορφυρογέννητος (ἔνθ' ἀνωτ.) βραχίονα καλεῖ τὸν τόπον τοῦτον τῆς λακωνικῆς· β' ὅτι καὶ οἱ Μανιᾶται, καθὰ εἴπομεν ἀνωτέρω, χεῖρα κρατοῦσαν ξίφος εἶχον σύμβολον εἰς τὴν σημαίαν αὐτῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα, δηλοποιοῦντες οὕτως εἰπεῖν τὸ ὄνομα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος καὶ τὸ σχῆμα σύναμα τὸ φυσικὸν, τέλος δὲ πάντων μὴ παραλείψωμεν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ περὶ τὸ ἀκρωτήριον μέρους ἔχοντος ὁμοιότητα χειρὸς μετὰ κεκλεισμένων τῶν δακτύλων, ἐξ ὧν τρεῖς τεταμένους μόνον καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀνοικτοὺς κέκτηται πρὸς τὸ πέλαγος. Μόνος δὲ λόγος ἀντιστρατευόμενος εἰς ταῦτα εἶναι ἡ εἰς τὸ ὄνομα Μάνη εἰσχώρησις παρὰ Βυζαντινοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς τοῦ ι, δι' οὗ γίνεται τὸ Μαΐνη, ἐὰν μὴ ἦν Μαΰνη. Τοῦτο ὅπως ἐξηγηθῇ, δέον νὰ γένῃ παραδεκτὴ ἡ τάσις τῶν Βυζαντινῶν τοῦ ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον μεταφέρειν τὰ ὀνόματα ἐκ τοῦ λατινικοῦ, πολλάκις μετατρεπόντων ἢ προστιθέντων γράμματα ἢ καὶ ἀφαιρούντων ἐνίοτε, ὡς π. χ. cisterna οἱ Βυζαντινοὶ μεταφέροντες προστίθενται καὶ ν καὶ λέγουσι κινστέρνα, ἢ ἄλλως λεγομένη δεξαμενὴ καὶ κατά τινας τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου ὀμβροδέκτης· ἐν Μάνῃ αὕτη λέγεται γηστέρνα κλ. Cicero-onis Κικέρων-ωνος, ὅπου διπλασιάζεται τὸ ο καὶ προστίθεται ν ἐν τῇ καθ' Ἕλληνας χρήσει τοῦ ὀνόματος· ὁ καφφὲς λέγεται καϊβδὲς παρὰ τοῖς σημερινοῖς κατοίκοις τοῦ Βυζαντίου· ὁ κεκαυμένος, καϋμένος, τὸ καῦμα ἐν Μάνῃ καύλα λεγόμενον ἐπὶ θλιβερῶν περιστατικῶν ἀναφερόμενον μεταφορικῶς, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἑξῆς δημοτικὸν ᾆσμα, παρ' ᾧ γίνεται ἡ προσθήκη τοῦ ι, ὡς:

«*πολλὰ ντουφέκια πέφτουνε*
ντελίγια, καρυοφίλλια
μηδὰ σὲ γάμο πέφτουνε
μηδὰ σὲ πανηγύρι. κ.λ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, νομίζω, προσετέθη τὸ ι εἰς τὸ ὄνομα Μάνη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐκκλησιαστικῶν διὰ τὸ ἑλληνικώτερον, ὡς Μάνη, Μαΐνη· λέγων δὲ ταῦτα πολὺ ἀπέχω τοῦ θεωρεῖν τὸ ζήτημα λελυμένον ἢ ἐπ' αὐθεντικὰς ἀξιώσεις στηριζόμενον καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ δεχθῇ καὶ ἄλλην ἐπίλυσιν παρά τινος μεσαιονοδίφου.

Τὸ ὄνομα Μάνη ἀπαντᾷ καὶ παρά τινι νήσῳ ΒΔ. τῆς πόλεως Λιβερπούλης ἐν Ἀγγλίᾳ (ἴδε Ἄτλ. Γεωγραφ. Σακκελ. ἔκδ. Ἀθην.), ὡς καὶ ἐν Ἀμερικῇ τὸ Μαΐνη εἴς τινα πόλιν· εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ἀπαντᾷ καὶ ἓν δάσος ἀρκετὰ ἐκτεταμένον, πλησίον δ' Ἀσταποῦ κείμενον, καθ' ἃς ἔλαβον πληροφορίας, ἐπαρχ. Βονίτσης, ὅπου λέγεται τὸ δάσος Μάϊνα, ἀλλὰ καὶ κύριον ὄνομα Μαΰνος ἐν Ἑλληνομνήμονι εὑρίσκεται. (Ἴδε Ἑλληνομνήμ. φυλλάδ. 2, σελ. 101 καὶ φυλλάδ. 5. σελ. 275).

Η ΝΕΑ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 510.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ ταχυδρομεῖον καὶ ἡ συνοδία αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων πραγμάτων, ὡς λέγουσιν ἐν Ἀμερικῇ, δι' ἃ ἡ μεγάλη δημοκρατία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαίρεται, ἀναφέρομεν ἐν πρώτοις τὴν Overland-Mail, τὸ «ἐθνικὸν τοῦτο θεσμοθέτημα,» τὸ χρησιμεῦον εἰς μετακόμισιν τῶν μεταξὺ τῶν πόλεων τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀναριθμήτων ἐπιστολῶν. Πόσον δὲ σημαντικὴ εἶναι ἡ ἀνταπόκρισις αὕτη εὔκολον νὰ τὸ ἐννοήσῃ ὁ παρατηρῶν τοὺς ἐπισήμους ἀριθμούς.

Ὅτε ἐν Λονδίνῳ ὁ συνοδοιπόρος μου καὶ ἐγὼ συνεζητοῦμεν τὸ σχέδιον τῆς περιηγήσεως, ἀνεπολοῦμεν μετά τινος εὐχαριστήσεως ὅτι τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο διάστημα, εἰς ὃ περιφέρονται ἐλευθέρως οἱ ἐρυθρόδερμοι (Sioux, Cheyennes, Comanches, Arappahoes), καραβίνας εἰς τὸν ὦμον καὶ πέλεκυν εἰς τὴν ζώνην φέροντες, ἔμελλε νὰ διατρέξωμεν μετὰ τοῦ ταχυδρομείου ἀξιόλογον συνοδίαν ἔχοντες. Καὶ τότε ποῦ φόβος; Ὡραῖος οὐλαμὸς ἱππέων καλῶς ὡπλισμένων, καθ' ἑκάστην συνοδεύων τοὺς περιηγητάς! Τοιαύτην ἀσφάλειαν ἔχων τίς δὲν ἐπιχειρεῖ τοιαύτην περιήγησιν; τίς φοβεῖται πλέον τὰ περιστατικὰ καὶ τὰ δυσάρεστα συναντήματα τῆς ἐρήμου; *Καθ' ἑκάστην ἡμέραν*!

Τὸ ἔαρ τοῦ 1865 ἔτους ὁ πρόεδρος Κόλφαξ διέτρεξε τὰς πεδιάδας ἐκείνας, ὅπως μελετήσῃ δύο ἢ τρία ζητήματα, τὸ τῶν Ἰνδῶν, τὸ τῶν μεταλλευτῶν καὶ τὸ τῶν Μορμόνων, διότι ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ ἴδῃ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς Ἰνδοὺς, μεταλλευτὰς καὶ Μορμόνους. Συνώδευον δὲ αὐτὸν εἰκοσιτέσσαρες ἱππεῖς, εἷς στρα-

τηγὸς καὶ εἷς συνταγματάρχης. Καὶ ἔφθασε μὲν σῶος καὶ ἀβλαβὴς εἰς τὴν λίμνην Σαλὲ, ἀλλ' ὁπωσοῦν περίτρομος, ὡς αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ, διὰ τὰς δοκιμάς του· διότι οἱ Ἐρυθρόδερμοι ἐφάνησαν καθ' ὁδὸν πολλὰ εὐδιάθετοι νὰ τὸν ἀποσκυθίσωσιν. Ἐπειδὴ δὲ πρὶν ἔτι φθάσῃ εἷς τινα σταθμὸν ἕκαιον καὶ διήρπαζον αὐτὸν, ηὔξανον κατὰ πολλὰ τὰ αἴτια τῆς ἀργοπορίας. Τί λοιπὸν εἴμεθα οἱ ταλαίπωροι ἡμεῖς ξένοι ἀπέναντι τοῦ προέδρου Κόλφαξ; Τὰ μόνα ἡμῶν ὅπλα εἶναι μικρὰ πολύκανναι. Ἂς ἀναθέσωμεν λοιπὸν ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὸ «ἐθνικὸν θεσμοθέτημα», τὸ ἀμερικανικὸν λέγω ταχυδρομεῖον, καὶ ἂν τύχῃ ἀνάγκη ἐνόπλου συγκρούσεως, ἔχομεν χάριτι θείᾳ στρατιωτικὴν συνοδίαν, ἥτις θὰ κάμῃ τὸ χρέος της.

Ἐλθόντας εἰς Δηθενουὸρθ ὑπεδέχθησαν ἡμᾶς οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ταχυδρομείου, πρὸς οὓς ἐνεχειρίσαμεν συστατικὴν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν· τοιαύτας δὲ εἴχομεν πρὸς πάντας τοὺς ταχυδρομικοὺς ἐπιστάτας. Εὐγενέσταται ἀλλὰ καὶ ὀλίγον εὐχάριστοι ὑπῆρξαν αἱ ἀποκρίσεις αὐτῶν. « Κακὸν καιρὸν ἐκλέξατε. — Καλήτερον θὰ ἦτο ἂν πρὸ ἑνὸς μηνὸς ἢ μετὰ ἕνα μῆνα ἐγίνετο τὸ ταξείδιόν σας. — Τέλος πάντων θὰ κάμωμεν τὸ καλήτερον. — Πιθανὸν νὰ μὴ καλοπεράσετε. — Πλὴν ἐλπίζομεν νὰ φθάσετε σῶοι. »

Ἀπαντήσεις τῳόντι πολλὰ ἐνθαῤῥυντικαί!

Πολλὰ περίεργοι λοιπὸν θὰ εἶναι αἱ πεδιάδες τὰς ὁποίας θὰ διατρέξωμεν, καὶ ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτῶν κρέμαται ἡ ὑγεία, ἴσως δὲ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν. Τί ἄρα συμβαίνει εἰς αὐτάς; Θὰ τὸ μάθωμεν ἂν ζήσωμεν.

Ἐὰν διετρέχομεν ἀρχαιότερόν τινα δρόμον, τὸν τοῦ ποταμοῦ Πλάττα, δὲν θὰ ἐκινδυνεύομεν· εἶναι ὅμως ἐκτεταμένος· ἡ δὲ Σύνοδος ἀπεφάσισε νὰ προτιμᾷ τὸ ταχυδρομεῖον τὸν νεώτερον, τὸν διασχίζοντα τὴν ἀπέραντον καὶ ἐπικίνδυνον ἰνδικὴν χώραν τοῦ Smoky-Hill Fork, ὅστις εἶναι μὲν συντομώτερος, ἔπρεπεν ὅμως νὰ κατασταθῇ καὶ ἀσφαλέστερος, πρῶτον μὲν σχεδιαζόμενος, δεύτερον δὲ ἰσοπεδούμενος, τρίτον καταρτιζόμενος καὶ διὰ γεφυρῶν, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπαλλαττόμενος ἀπὸ τῶν Ἰνδῶν τῶν κυνηγούντων βουβάλους καὶ αἰγάγρους. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπετυγχάνετο εὐκολώτατα εἴτε διὰ βίας, εἴτε διὰ συνθήκης· οὐδὲν ὅμως ἐγένετο.

Οἱ λευκοὶ περιηγηταὶ οἱ διερχόμενοι διὰ τῶν πεδιάδων τούτων διατρέχουσι δύο μεγάλας ὁδούς.

ά — Τὴν τοῦ Πλάττα, ἀρχομένην ἀπὸ Ὀμάχας καὶ Ἄτκισον καὶ διασχίζουσαν τὴν Κεάρνεῦ, τὴν Δέμβερ καὶ τὴν πόλιν τῆς λίμνης Σαλὲ μέχρις Ἁγίου Φραγκίσκου.

β' — Τὴν τοῦ Ἄρκανσας, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς πόλεως Κανσᾶς, διαβαίνουσαν παρὰ τὰ φρούρια Ἄτκισον καὶ Οὐάϊς, καὶ φέρουσαν εἰς Πουέβλαν καὶ τὰς χρυσοφόρους γαίας τοῦ Κολοράδου καὶ Ἁγίου Φραγκίσκου.

Οἱ Ἰνδοὶ θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες παρεδέχθησαν τὰς δύο ταύτας ὁδούς. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην, δὲν εὑρίσκει τις οὐδεμίαν ἀντίστασιν, διότι ἀφοῦ ἀντετάχθησαν γενναίως, ἐνικήθησαν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Μορμόνων καὶ ἔπειτα ὑπὸ τῶν ἐνόπλων χρυσοθηρῶν, συῤῥεόντων ὁμοθυμαδὸν καὶ ὁδηγούντων πλῆθος φορτηγῶν ἁμαξῶν. Ἡ ὁδὸς ὅμως τοῦ Ἀρκανσᾶς ἀπαρέσκει εἰς αὐτοὺς, καθόσον μάλιστα νῦν πρῶτον δοκιμάζεται, τὸ δὲ δικαίωμα τῆς διαβάσεως ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ γογγύζουσι καὶ διαμαρτύρονται, σέβονται τοὺς λευκοὺς διαβάτας καὶ τῶν δύο τούτων ὁδῶν. Μεταξὺ τούτων, κατὰ τὰς ἀχανεῖς ἐκείνας πεδιάδας, βόσκουσι βούβαλοι, καὶ ἱππέλαφοι, καὶ αἴγαγροι, καὶ μελάνουροι ἔλαφοι, τὰς δὲ νομὰς ταύτας, τὰς μόνας σχεδὸν ἀπολειφθείσας εἰς τοὺς Ἰνδοὺς, ἀντιποιοῦνται οὗτοι λέγοντες· «Εἶναι ἰδικαί μας· πρέπει νὰ τὰς ὑπερασπισθῶμεν ἐναντίον τῶν λευκῶν ἢ ν' ἀποθάνωμεν ὡς σκύλοι. Πλὴν ὄχι, δὲν πρέπει ν' ἀποθάνωμεν πρὸ τῶν ὠχροπροσώπων τούτων ἀνθρώπων· δὲν θ' ἀφήσωμεν νὰ κατακτήσωσιν αὐτὰς αἱ ἅμαξαι καὶ οἱ σιδηρόδρομοί των.»

Καὶ ὅμως ἡ νέα ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἐψήφισεν ἡ βουλὴ, ἡ ἀπὸ Ἁγ. Λοδοβίκου μέχρις Ἁγ. Φραγκίσκου, πολὺ συντομωτέρα βεβαίως, κόπτει εἰς δύο τὰς βοσκὰς, καὶ ἐπ' αὐτῆς γίνεται ὁ σιδηρόδρομος. Οἱ Ἐρυθρόδερμοι ἐννοοῦντες πόσον ἐπιβλαβὴς θ' ἀποβῇ πρὸς αὐτοὺς ὁ νέος δρόμος, συνεκάλεσαν τὰς φυλὰς αὐτῶν, καὶ ὡπλισμένοι διὰ ῥοπάλων ἑτοιμάζονται ν' ἀποκρούσωσι τοὺς λευκούς. « Ἐὰν ἀφήσωμεν, λέγουσι, νὰ διώξῃ τὸ σύριγμα τῆς ἀτμαμάξης τὰ θηρία, εἰς μάτην τότε θὰ τανύσωμεν τὰ τόξα καὶ θὰ ὑψώσωμεν τοὺς πελέκεις μας· ἡ ὥρα τῆς μάχης παρῆλθεν. Ἂς μὴν ἀκούωμεν τοὺς γέροντας συμβουλεύοντας εἰρήνην. Εἴμεθα νέοι, ἀνδρεῖοι, ἔχοντες πίστιν εἰς τὰς δυνάμεις μας καὶ καταφρονοῦντες τὰ ὄργανα τῶν ὠχροπροσώπων. Θέλομεν τὸν πόλεμον. Ἐὰν οἱ λευκοὶ δὲν καταπατήσωσι τὰ κυνήγιά μας δὲν τοὺς πειράζομεν. Ἐὰν ὅμως θελήσωσι νὰ κτίσωσι, ν' ἀνοίξωσι πηγάδια, νὰ θερίσωσι τοὺς ἀγρούς μας, ν' ἁρπάσωσι τὰ κτήματά μας, θὰ καύσωμεν τὰ ἔργα καὶ θὰ ἐκδάρωμεν τὰ κρανία των.»

Τοιαῦτα ἐπαναλαμβάνονται εἰς Κανσᾶς. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων κατακρίνουσι τὸν νέον δρόμον ὡς ἐπικίνδυνον· ἄλλοι δὲ, οἱ πλέον εὐάριθμοι, γελῶσι διὰ τοὺς φόβους τῶν πρώτων. Φαντάσθητε πόσον ἐξέστημεν μαθόντες τὴν ἀλήθειαν! οὐδέποτε ἐγένετο δοκιμὴ· οὔτε ἄνθρωποι, οὔτε ἡμίονοι ὑπῆρχον ἵνα μεταφέρωσι τὸν ταχυδρόμον εἰς ἕνα λόγον, μία μόνη ἅμαξα, καὶ αὐτὴ κενὴ, εἶχεν ἀναχωρήσει πρὸ μικροῦ· ἀλλὰ ποῦ ἦτο καὶ ποῦ ὑπῆγε; πάντες ἠγνόουν. Ἔφθασεν ἄρα εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον; Καὶ τοῦτο ἄγνωστον.

Ταῦτα βλέποντες καὶ ἀκούοντες ἀνετριχιάζομεν, προετοιμάζοντες ἐν τοσούτῳ καὶ τὰ πιστόλια ἡμῶν. Ἡ θέσις κατέστη τρομακτική· ἀναπολοῦντες δὲ εἰς τὴν μνήμην τὰς ἀστειότητας τῶν ἐν Λονδίνῳ φίλων οἵ τινες συνεζήτουν τὸν νοστιμώτερον τρόπον τῆς ἀποσκυθίσεως ἡμῶν, βλέπομεν ὅτι ταχέως ἐπραγματοποιήθησαν. Ἐμάθομεν συγχρόνως ὅτι μόνοι ταξειδιῶται ἤμεθα ἡμεῖς· ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν πολυκάνναν ἅ τινα ἔμελλε νὰ συμβοηθήσωσι τὴν στρατιωτικὴν συνοδίαν ἐν περιπτώσει προσβολῆς, περιωρίσθη εἰς δύο. Πάντες ἐφαίνοντο ἀνήσυχοι, καὶ προέτρεπον ἡμᾶς ν' ἀγοράσωμεν καλήτερα ὅπλα συμπληροῦντες οὕτω τὸ ἡμέτερον ὁπλοστάσιον. Οἱ τοῦ ταχυδρομείου μάλιστα ἐπέμενον πλέον τῶν ἄλλων. Τὸ νέον ὅπλον οὗ τινος γίνεται χρῆσις πρὸς τὴν Δύσιν, τὸ ὀνομαζόμενον Smithe-and-Weston, ὡραία τῳόντι μηχανὴ ἐμπήγουσα τὸν μόλυβδον εἰς τὰ ἀνθρώπινα σώματα μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας, ὥστε νὰ κινήσῃ εἰς θαυμασμὸν καὶ τὸν καλλιτεχνικώτερον δολοφόνον, ἐφάνη εἰς ἡμᾶς ἄξιον ἀγορᾶς. Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ὅμως τοῦ Bowie-Knife ἤμεθα ὅλως ἀνεπιτήδειοι. Πῶς θέλετε νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ μεγάλα ἐκεῖνα ἐγχειρίδια, τὰ ὁποῖα διαχειρίζεται τόσον ἐπιτηδείως ὁ Λιβορναῖος καὶ ὁ Βαλεντῖνος, δύο ταλαίπωροι Ἄγγλοι, ὧν ἡ ἀνατροφὴ δὲν ἔγεινεν οὔτε εἰς τὴν Καλαυρίαν οὔτε εἰς τὴν Κατάνην;

Ἠγοράσαμεν λοιπὸν δύο Smithe-and-Weston, καὶ ἐπληρώσαμεν διὰ τὴν ἅμαξαν πεντακόσια τάλληρα, πεποιθότες καὶ εἰς τὴν γενναίαν στρατιωτικὴν συνοδίαν. Οὕτω δὲ μετέβημεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μέχρι τοῦ χωρίου Οὐαμέγο, τὸ ὁποῖον καὶ Καθαρὰ Κρήνη (Clear-Springs) ὀνομάζεται, ἴσια ἴσια διότι δὲν ἔχει διόλου κρήνην, ὅπου ἔμελλε νὰ εὕρωμεν τὴν ἅμαξαν.

Καὶ τῳόντι ηὕρομεν αὐτήν· ἀλλ' ὁποία ἅμαξα! Σωρὸς πεπαλαιωμένων σανίδων, σχήματος ἀγνώστου εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὅτε ἐφθάσαμεν ἦτο πλήρης σάκκων περιεχόντων ἐπιστολὰς (42 καντάρια) ἐπισήμους, ἰδιωτικὰς, ἐρωτικὰς, ἐμπορικὰς, συναλλάγματα, λογαριασμοὺς, ἐν ἑνὶ λόγῳ παντὸς εἴδους, χαροποιὰς καὶ ἐπιφόβους, πολυτίμους δὲ πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ λάβωσιν αὐτὰς, κυρίας, δεσποινίδας, τραπεζίτας, μεσίτας, ἀποίκους καὶ ἐμπόρους. Πέντε ἕτεροι ταξειδιῶται ἦσαν ἐγγεγραμμένοι, ὧν μεταξὺ καὶ γυνή τις μετὰ δύο μικρῶν. Πᾶς ὁ πληρώσας τὴν θέσιν του καὶ λαβὼν εἰσιτήριον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν ἅμαξαν. Ἀλλὰ μία μόνη ῥιπὴ ὀφθαλμοῦ πρὸς αὐτὴν καὶ τοὺς σάκκους ἀρκεῖ νὰ σὲ πείσῃ ὅτι εἶναι ἀδύνατον, ὡς βεβαιοῖ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπιστάτης. Καὶ ὅμως ἡ ἅμαξα πρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀδιάφορον δὲ ἂν οἱ ἐγγεγραμμένοι ταξειδιῶται μείνωσι καὶ ἕνα μῆνα εἰς Οὐαμέγον. Ὁ ἁμαξηλάτης κροτεῖ τὴν μάστιγα, συντροφεύων τὸν κρότον καὶ δι' αἰσχρῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ἡ νέα γυνὴ καὶ τὰ δύο βάβυά της [1]) ἀναγκάζονται ν' ἀκούσωσιν· ὁ δὲ ταχυδρομικὸς ἐπιστάτης λύει ἀποτόμως τὸ ζήτημα ἀνακράζας πρὸς ἡμᾶς· « Ἀνάβητε καὶ σεῖς καὶ τὰ πολύκαννά σας. »

Μετὰ ταῦτα ἔδωκέ τινας ὁδηγίας τραχείᾳ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν ἁμαξηλάτην, καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς κυλιόμενοι μεταξὺ κυμάτων κονιορτοῦ, ἀφέντες διαμαρτυρουμένην τὴν ταλαίπωρον κυρίαν, καὶ καλυπτομένην ὑπὸ νεφῶν λάσπης καὶ ἄμμου. Καὶ τοῦτο ποῦ; εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου πᾶν γόνυ κλίνει πρὸ γυναικείας ἐσθῆτος, ὅπου πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ὡραῖον φῦλον, ὅπερ καὶ εἰς τὴν τράπεζαν καὶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ πανταχοῦ προτιμᾶται! Διὰ τοῦτο ἐμείναμεν ἔκθαμβοι. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνοήσαμεν τὸ αἴνιγμα· τὸ θαῦμα ἐγένετο χάριν τῶν πολυκάνναν τὰ ὁποῖα ἐφέρομεν. Ὁ ἐπιστάτης ἐσκέφθη ὅτι τὸ ταξείδιον θὰ ἐγίνετο ἀσφαλέστερον.

Καὶ ἡ μὲν ἅμαξα ἐκινήθη, ἡμεῖς δὲ προτείναντες τὰς κεφαλὰς ἵνα ἴδωμεν τὴν στρατιωτικὴν συνοδίαν, οὐδένα εἴδομεν· οὐδὲ ψυχὴν γεννητήν.

— Τὴν συνοδίαν, εἶπεν ὁ ἐπιστάτης, θὰ εὕρωμεν εἰς Junction-City, ἐὰν εἶναι ἀνάγκη. Ὑποθέσατε ὅτι ἀνεχωρήσατε ἀπὸ τὴν Junction-City· ἐννοεῖτε;

Καὶ διὰ νεύματος πλήρους χάριτος καὶ εὐγενείας, ηὐχήθη εἰς ἡμᾶς καλὸν κατευόδιον.

Καὶ ἐπροχώρει ἡ ἅμαξα βροντοκοποῦσα καὶ βαπτιζομένη ἐντὸς κονιορτοῦ. Καὶ ἐντὸς μὲν ὡρῶν δύο παρηλλάξαμεν τὸ φρούριον Ῥίλεῦ, δύο δὲ ἢ τρεῖς μετὰ ταῦτα ἐφθάσαμεν εἰς Junction-City. Ἡ λεγομένη αὕτη πόλις σύγκειται ἐκ ξυλίνων καλυβῶν τὸν ἀριθμὸν ἕξ. Καταβάντες δὲ ἵνα δειπνήσωμεν, ηὕρομεν ζεστὰς πίτας, τσάϊ καὶ χρυσόμηλα· συνδιελέχθημεν δὲ καὶ μὲ τὸν ξενοδόχον.

— Εἰς τὴν ἅμαξαν! ἀνέκραξεν ὁ ἡνίοχος.

Καὶ ἀμέσως ἀνέβημεν τὴν ζώνην ἔχοντες καλῶς ἐστολισμένην μὲ πολύκαννα, μὲ πυρίτιδα καὶ μὲ καυσίλια. Ἡ νὺξ ἦτο κατάμαυρη· ἀλλὰ τὴν πρώτην ἅμαξαν ἀντικατέστησεν ἄλλη ἐλεεινοτέρα, μικροτέρα, ὀλιγώτερον στερεά, πολυκύμαντος, καὶ φέρουσα ῥάκη πανίων ἀντὶ παραπετασμάτων· ἀξιόλογος μὲν ἴσως διὰ τὰς πεδιάδας, ὀλίγον ὅμως ἀσφαλὴς διὰ τοὺς ὁδοιπόρους. Ἐντὸς αὐτῆς ἐστρώμωσαν τοὺς σάκκους μὲ τὰς ἐπιστολὰς, καὶ ὅπως τὸ

[1]) Βάβυα=βρέφη. Ὅρα τὲ Ἑλλ. λεξικά.

κατορθώσωσι μετεχειρίσθησαν μεγίστην βίαν· οἱ κάτοικοι τῆς Δύσεως φημίζονται ἐπιτηδειότατοι εἰς τὰ τοιαῦτα. Τόσῳ καλὰ παρεγέμισαν τὴν ἅμαξαν, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ οὐδείς ποτε ἤθελε πιστεύσει ὅτι μεταξὺ τῶν σάκκων καὶ τῶν πλευρῶν αὐτῆς ἦτο δυνατὸν νὰ καθήσωσι δύο ἄνθρωποι.

Ἀλλὰ τὰ πάντα κατορθωτὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· σταυρώσαντες τὰς κνήμας καὶ ἐξαπλώσαντες τοὺς βραχίονας ἐκαθήσαμεν μόλις καὶ μετὰ βίας. Ἔσπευσαν ὅμως νὰ καθησυχάσωσιν ἡμᾶς βεβαιοῦντες ὅτι πολὺ δὲν θὰ περάσῃ καὶ οἱ πολύτιμοι σάκκοι θὰ κατακαθίσωσι καὶ οὕτω θὰ ἔχωμεν περισσοτέραν ἄνεσιν. — Διάβολε! ἐλέγομεν πρὸς ἀλλήλους, κακὰ τὴν ἔχομεν. — Καὶ ἐλέγομεν ταῦτα δικαίως, διότι καὶ πολύκαννα, καὶ βιβλία, καὶ χάρται, καὶ φιάλαι οἰνοπνεύματος, καὶ ἐφόδια, καὶ ῥαβδία, καὶ σκιαδίσκαι, ὅλα ἐν ἑνὶ λόγῳ τὰ σκεύη ἡμῶν ἦσαν σεσωρευμένα ὑπὸ τοὺς πόδας μας. Κακὴν ἑβδομάδα θὰ περάσωμεν, ἐκτὸς μόνον ἐὰν οἱ σάκκοι δὲν κατακαθίσωσι σημαντικά. Ἂς ἐλπίσωμεν.

Ἐν τοσούτῳ ἡ ἅμαξα ἑτοιμάζεται ν' ἀναχωρήσῃ καὶ οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις γρατιωτικῆς συνοδίας! Ἐρωτῶμεν τὸν ἐπιστάτην, καὶ αὐτὸς ἀποκρίνεται ὅτι ὁ φρούραρχος δὲν δίδει, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν ὠλιγόστευσε σημαντικά· οἱ Ἰνδοὶ κινοῦνται καὶ φόβος πολὺς μὴ δὲν δυνηθῇ νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του. Ἡσυχάσατε ὅμως, προσέθετο εὐγενῶς ὁ ἐπιστάτης, ὁ δρόμος εἶναι ἀσφαλέστατος· νομίζω ὅτι χθὲς ἐστάλησαν ὀλίγοι στρατιῶται εἰς τὰς πεδιάδας. Θὰ τοὺς ἀπαντήσετε· καλὸν κατευόδιον!

Καὶ ἀνεχωρήσαμεν μαθόντες τέλος πάντων τὴν ἀλήθειαν· ἡ στρατιωτικὴ συνοδία *εἴμεθα ἡμεῖς*. Πλὴν τοῦ ἡνιόχου οὐδεμία ἀνθρωπίνη ψυχὴ συνοδεύει τὴν ἅμαξαν· καθ' ἑκάστην δὲ πεντηκοντάδα μιλίων ἀλλάζομεν ἡμιόνους. Ἡ ἐρημία τρομερά, καὶ ἡ σιωπὴ τρομερωτέρα· οὔτε στρατιῶται, οὔτε ὑπάλληλοι, οὔτε ἐπιθεωρηταί· μόνοι καὶ καταμόναχοι ἡμεῖς! Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι καθ' ὅλα τὰ πολλὰ καὶ διεξοδικὰ ταξείδιά μου οὐδέποτε ἔτυχέ μοι τοιοῦτο αὐτοκρατορικόν, ἐθνικόν, μέγα ταχυδρομεῖον! Καὶ ὅμως ταξειδεύει εἰς τὴν τρομερωτέραν χώραν, καθ' ἣν ἀπὸ τῶν δυσμῶν τῆς σινικῆς Ταρταρίας, καὶ ὁ ἔμπορος καὶ ὁ περιηγητὴς ἀπαντᾷ ἀπείρους κινδύνους, αὐτὸ τὸ ὁποῖον μετὰ τὸ ταχυδρομεῖον τοῦ Λονδίνου εἶναι τὸ σημαντικώτερον παντὸς τοῦ κόσμου. Καὶ ἐνῷ οἱ Ἰνδοὶ εἶναι ἔνοπλοι, ὅλα τὰ συμφέροντα, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ θησαυροὶ παραδίδονται εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Οἱ ὁδοιπόροι ἃς κάμωσιν ὅ,τι θέλουσιν, ἃς ζήσωσιν, ἃς ἀποθάνωσι, τί πρὸς τὴν ἐξουσίαν;

Ἡμεῖς ὅμως δὲν παραιτούμεθα· εὐγνωμονοῦμεν μάλιστα ὅτι μᾶς ἀφῆκαν ἀπροστατεύτους, διότι ὡς Ἄγγλοι εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ ὑπερασπίσωμεν ἑαυτούς. Εἶδον τὰ πολύκαννα καὶ ἐννοοῦσιν ὅτι ἠξεύρομεν νὰ τὰ μεταχειρισθῶμεν. Ἔχουσι πεποίθησιν καὶ εἰς τὰ ὅπλα καὶ εἰς τὴν γενναιότητά μας.

— Αἴ! Αἴ! ἀνέκραξέ τις σταθμάρχης πρὸς ἡμᾶς· ὁ δρόμος δὲν εἶναι στρωμένος μὲ τριαντάφυλλα.

Ἀλλ' ἡμεῖς οὔτε ἀπεκρίθημεν· ἤμεθα ἐξ ἐναντίας ἕτοιμοι νὰ χωθῶμεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ εἰς τὰ σκότη.

— Ἰδού, ἐπανέλαβεν, ἡ μεγάλη πεδιάς· οὔτε ἕνα στρατιώτην θὰ ἀπαντήσετε. Ποτὲ δὲν θὰ κάμῃ τι καὶ δι' ἡμᾶς ἡ κυβέρνησις, ἐκτὸς μόνον ἂν κανὲν μεγάλον δυστύχημα ἀνοίξῃ τὰ 'μάτια της. Τί τὴν μέλει; μερικοὶ ἄνθρωποι περισσότεροι ἢ ὀλιγώτεροι, ἀδιάφορον εἰς αὐτήν.

Ἄλλος δέ τις ἐνῷ ἀνεχωροῦμεν ἔλεγε·

— Πόσον καλὸν θὰ ἐγίνετο ἂν οἱ Ἰνδοὶ ἐξέγδερον τοὺς κυρίους τούτους! Ἡ κυβέρνησις θὰ ἐξύπνα τέλος πάντων ὀλίγον.

Ἰδοὺ λοιπὸν ποῦ ἐφθάσαμεν· ἐπληρώσαμεν πεντακόσια τάλληρα, ὅπως ἀγοράσωμεν τὸ δικαίωμα νὰ συνοδεύσωμεν τὸ *αὐτοκρατορικὸν ταχυδρομεῖον* τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν μέχρι τῆς λίμνης Σαλέ. Ἀκριβὴ ἀγορά! Ἄλλοι ἀνθ' ἡμῶν θὰ ὠφελοῦντο ἀπὸ τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν, διότι πρὸ τῶν ποδῶν μας κεῖνται ἄγνωστα πλούτη τὰ ὁποῖα βλέπομεν ἰδίοις ὀφθαλμοῖς. Οἱ σάκκοι, τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια, αἱ ἐπιστολαί, αἱ συναλλαγματικαὶ εἶναι εἰς τὴν διάκρισίν μας. Ἐξ ἡμέρας καὶ ἐξ νύκτας, κλεισμένοι οἱ δύο, μεταξὺ τῆς ἀνταποκρίσεως τῆς Δύσεως, τῆς Μεσημβρίας καὶ τῆς Ἄρκτου, μόνον σύντροφον ἔχομεν τὸν ἁμαξηλάτην, ὅστις οὔτε νὰ ἰδῇ δύναται τί γίνεται ἐντὸς τῆς ἁμάξης ὅταν εἶναι καταβιβασμένα τὰ παραπετάσματα. Ποτὲ μὲν εἷς σάκκος πίπτει κατὰ γῆς καὶ θὰ ἔμενεν εἰς τὸν δρόμον ἂν δὲν εἰδοποιοῦμεν τὸν ἡνίοχον ὅπως τὸν λάβῃ, ποτὲ δὲ ἕτερος σάκκος ἀνοίγεται καὶ πλῆθος ἐπιστολῶν, τραπεζογραμματίων καὶ συναλλαγμάτων πίπτουσιν ἐνώπιον ἡμῶν· ἀπὸ ἡμᾶς κρέμαται νὰ λάβωμεν ὅσα καὶ ὅ,τι θέλομεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα ὡς οἱ ἄλλοι ἐκεῖνοι, περισυνάγομεν καὶ τοποθετοῦμεν τὰ ἐσκορπισμένα ὅπου ἦσαν προτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὰ Λιβάδια.

Μεταξὺ πασῶν τῶν ἐπικρατειῶν καὶ πασῶν τῶν χωρῶν αἵτινες φαίνονται εἰς τὸν χάρτην, μόνη ἡ Κανσᾶς πρέπει νὰ ὀνομασθῇ κατ' ἐξαίρεσιν ἐπικράτεια τῶν Λιβαδίων. Ναὶ μὲν καὶ ἡ Νευράσκα καὶ ἡ Κολοράδο καὶ ἡ λοιπὴ Ἰνδικὴ χώρα καλύπτονται ὑπὸ ἀναριθμήτων βοσκῶν, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ μέχρι

τῶν ὀρέων· ἀλλ' ἡ Κανσᾶς ἔχει τοιαύτας πολὺ πλέον ἐκτεταμένας καὶ ἐπὶ ἐδάφους ἔτι πλέον ἀνωμάλου.

Εἰς τοὺς ἀρχαίους χάρτας οἵτινες δεικνύουσι τὴν φυσικὴν ἱστορίαν ἑκάστου μέρους τῆς μεγάλης δημοκρατίας, ἡ μὲν ἐπαρχία ἡ σήμερον καλουμένη Κανσᾶς σύμβολον εἶχε βούβαλον, ἡ δὲ Νευράσκα αἴγαγρον, ἡ Ἰόβη κάστορα καὶ ἡ Οὐτὰ ἄρκτον. Εἰς τὰς πεδιάδας δὲ ταύτας μέχρι τῆς πρὸς μεσημβρίαν ἰνδικῆς χώρας περιφέρονται ἀναρίθμητοι ἀγέλαι ἀγρίων θηρίων, ἅ τινα χρησιμεύουσιν εἰς τροφὴν τῶν Cheyennes, τῶν Arappohes, τῶν Comanches καὶ τῶν Kiowas.

Εἰς διάστημα δὲ διακοσίων μιλίων πρὸς δυσμὰς τοῦ Μισουρῆ, αἱ πεδιάδες εἶναι κατάχλωροι καὶ σύνδενδροι, μάλιστα πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Κανσᾶς, πλησίον τῶν ὁρμίσκων καὶ τῶν πολυαρίθμων ἐντομῶν τῶν ὀχθῶν· τὰ δὲ εἴδη τῶν δένδρων εἶναι ἡ καρύα, ὁ σχοῖνος καὶ ἡ πτελαία· καστανέαι ὅμως καὶ μεσπιλέαι δὲν εὑρίσκονται· παντοῦ δενδρύδια καὶ ἄνθη καὶ μετ' αὐτῶν ἄγρια χρυσάνθεμα, τρίφυλλα, νυμφαῖαι, ῥητινοφόρα φυτὰ καὶ ἡλιοτρόπια. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ἡλιοτρόπια τῆς δύσεως δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ ὑψηλὸν φυτὸν τὸ λαμπυρίζον πλησίον τῶν ἡμετέρων καλυβῶν· ἐξ ἐναντίας εἶναι μικρὰ ἄνθη χρυσᾶ, ἡνωμένα βοτρυδὸν ὡς χρυσᾶ κομβία, ἅμα δὲ καὶ πολυάριθμα ὅσον καὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Πολλαχοῦ ἡ ἀκτινοβολοῦσα χροιά των χρυσίζει τὰ λιβάδια. Καὶ μεταξὺ τῶν φύλλων λευκαί τινες ξύλιναι οἰκίαι φαίνονται διεσκορπισμέναι, ἔχουσαι μικρὸν κῆπον καὶ μάνδραν προβάτων. Σωροὶ ἵππων βόσκουσιν εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ὀροπεδίων, ἐνῷ ἀγέλαι βοῶν καὶ μακρὰ σειρὰ φορτηγῶν ἁμαξῶν διασχίζουσι τὰς πεδιάδας. Ἔκτοτε διεβαίνομεν πλησίον ἰνδικοῦ χωρίου ἐν ᾧ μετῴκησαν οἰκογένειαί τινες ἐκ Δελαουάρης, ἀποδιωχθεῖσαι μακρὰν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν δασῶν, ὅπου σήμερον βλέπομεν τὰ παλάτια τοῦ Δόβερ, τῆς Βαλτιμόρης καὶ τῆς Φιλαδελφίας· καὶ ἐπειδὴ ἀδιαφόρως ἔχουσι πρὸς τὴν χώραν, ὅπως ἦλθον οὕτω καὶ θέλουσιν ἀναχωρήσει. Πρὸ πολλοῦ οἱ Δελαουάριοι ἔθψαν τοὺς πολεμικούς των πελέκεις καὶ ἐφόρεσαν πανταλόνια. Τινὲς αὐτῶν εἶναι ἐνοικιασταὶ κτημάτων, ζῶντες ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν γειτόνων λευκῶν, ἐνίοτε μάλιστα καὶ εἰς γάμον ἔρχονται μετὰ λευκῶν γυναικῶν. Ἀπωτέρω εἴδομεν χωρίον Shawnies, περὶ οὗ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὰ αὐτά. Αἱ οἰκίαι καὶ τὰ ὑποστατικὰ τῶν λευκῶν κεῖνται μεταξὺ τῶν ἀγρίων καλυβῶν. Ἐπικίνδυνοι γείτονες εἶναι οἱ λευκοί. Ὁ μὲν Εὐρωπαῖος ψηλαφεῖ τὰ ἀσθενῆ μέρη, κολακεύει τὰς ὀρέξεις, εἰσδύει εἰς τὰ στενά, γίνεται εὐχάριστος, ὠφέλιμος καὶ αἴφνης καθίσταται τρομερὸς καὶ τελειοποιεῖ τὸν δεσμὸν γινόμενος κύριος τῆς γῆς καὶ αὐτῆς τῆς περιουσίας· εἰς δὲ τὸν Ἰνδὸν ἀπόκειται νὰ σκεφθῇ μετὰ ταῦτα ἐν ἀνέσει περὶ τῶν ἀτοπημάτων ὅσα προέρχονται ἐκ τῆς συμμαχίας μετ' ἄλλων ἐχόντων πολὺ πνεῦμα.

Ὁ ἀὴρ εἶναι πυκνὸς καὶ θερμός· ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων τῶν λιβαδίων μιγνύεται μὲ τὸν ζέφυρον τὸν ἐρχόμενον ἐκ χιονοσκεπάστων κορυφῶν. Ὁ οὐρανὸς εἶναι ὅλος κυανοῦς, ἐλεύθερος τῆς χρυσοειδοῦς ὀμίχλης τῶν τοποθεσιῶν τῆς ἡμετέρας μεσημβρίας. Μικρὰ νέφη, λευκότατα, φαίνονται ποὺ καὶ ποὺ εἰς τὸν γλαυκὸν οὐρανὸν, ποικίλλοντα τὴν μεγίστην μονοτονίαν του, καὶ οὕτω πως οἱ ὀφθαλμοί σου θαυμάζουσιν εἰς τὸν αὐτὸν ὁρίζοντα τὰς αὐτὰς καλλονὰς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σικελίας.

Καθόσον μακρυνόμεθα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, τὰ δασώδη μέρη ἐξαλείφονται, ἡ πεδιὰς πλατύνεται ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ καὶ ἀνυψοῦται βαθμηδόν. Περὶ τὰ ἕλη καὶ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα ἐξηραμμένα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀπαντῶμεν ἀκόμη δενδρύδιά τινα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπικρατέστερον φαίνεται τὸ ῥητινοφόρον, ὁ ὡραιότατος οὗτος στολισμὸς τῶν λιβαδίων. Καὶ ὅταν τὸ πῦρ ἢ τοῦ γεωργοῦ ἡ χεὶρ ἐξαλείψῃ αὐτὸ, φύεται ἕτερος χόρτος πυροειδὴς, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐξαλείφεται μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ μετὰ μίαν κοπήν. Τότε ἀναβλαστάνει παρευθὺς ὁ κνίδειος χόρτος, ὃν τινα πρόσεχε μὴ πλησιάσῃς· διότι ὡς ἂν ἦτο ζωντανὸς καὶ ᾐσθάνετο ὅτι δὲν ἀγαπᾶται, ἐναγκαλίζεται μετὰ σπουδῆς τὸ πανταλόνιόν σου καὶ ἀναβαίνει μετὰ ταχύτητος ἴσης πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν σου ν' ἀπαλλαχθῇς ἀπ' αὐτοῦ.

Τὸν κνίδειον τοῦτον χόρτον διαδέχονται τρεῖς ἢ τέσσαρες ἄλλοι ἄγριοι· καὶ ἀφοῦ παχυνθῇ ἡ γῆ ἐκ τῶν ἀπολειμάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι φυσικὸν πίασμα, ὁ γεωργὸς τὴν εὑρίσκει ἑτοίμην πρὸς καλλιέργειαν καὶ σποράν.

Ἐν τοσούτῳ τρέχομεν ἡμέραν καὶ νύκτα, διότι πρέπει νὰ φθάσωμεν τὸ ταχύτερον ἀφοῦ ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ συνοδεύωμεν τὸ ταχυδρομεῖον τοῦ Κράτους. Πᾶν ἴχνος πολιτισμοῦ ἐξαφανίζεται, ἐκτὸς ἑνὸς καὶ μόνου, τοῦ κλωγμοῦ ὄρνιθος κεκρυμμένης μεταξὺ σωροῦ ἀγρίου ἐλελισφάκου.

Ὄφεις κροταλίαι ἕρπουσι μεταξὺ τῶν ἡλιοτροπίων· λύκοι διαβαίνουσι λεληθότως καὶ ἀταράχως τὴν ὁδόν· πτώματα ἡμιόνων, ἵππων, βοῶν καλύπτουσιν αὐτὴν καὶ χρησιμεύουσιν ἀντὶ τροφῆς εἰς κόρακας, καὶ λύκους, καὶ κορώνας. Τὰ λευκὰ κέρατα καὶ οἱ σκελετοὶ τῶν ὑπηρετῶν τούτων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὰ μόνα ἴχνη τοῦ δρόμου ἅ τινα ἐχάραξε μεταξὺ τῶν πεδιάδων. Ὡπλισμένος μὲ τόλμην, ὑπομονὴν καὶ νοημοσύνην ὁ κάτοικος τῆς Δύσεως, κατώρθωσε νὰ διασχίσῃ τὴν δυσκολωτάτην ἐκείνην ὁδὸν, καὶ νὰ ἀνοίξῃ δρόμον εἰς τὴν ἐμπορίαν τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Τὸ δὲ ἐπιχείρημα τοῦτο ἔφεραν εἰς πέρας ἰδιῶται, χωρὶς διό-

λου ν' ἀναγκασθῇ ἡ ἐξουσία, καὶ χωρὶς διόλου νὰ ἐνισχυθῶσι παρ' οὐδεμιᾶς σοφῶν ἑταιρίας, οὐ μόνον ἀργύριον ἀλλὰ καὶ αἷμα δαπανήσαντες· διότι ὁ κάτοικος τῆς Δύσεως ὀλίγον φροντίζει περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν χρημάτων αὐτοῦ, ὁσάκις πρόκειται περὶ ὑποθέσεως ὑποσχομένης κέρδος. Ἀδιαφορῶν διὰ τὴν ζωήν του πλέον καὶ τοῦ Ἄραβος, καὶ τοῦ Κινέζου, ἐπιχειρηματίας καὶ φαιδρὸς, βλασφημῶν πάντοτε, πρόθυμος νὰ σοὶ προσφέρῃ τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ ἅμα νομίσας ὅτι σοὶ εἶναι χρήσιμος, οὔτε κἂν σκέπτεται περὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἢ τοῦ σοῦ. Ἔσπειρε μὲ τὰ ὀστᾶ του τὴν μακρὰν ἑλικοειδῆ ὁδὸν τὴν διασχίζουσαν τὴν πεδιάδα· τὰ ἴχνη ὅμως καὶ τῆς διαβάσεως καὶ τῶν παθημάτων του ἐξαφανίζονται ὁμοῦ μὲ τὰ ἄνθη τοῦ ἔαρος. Ἐνταῦθα ἡ φύσις εἶναι ἰσχυροτάτη πρὸς τὸν ἄνθρωπον· δύναται μὲν οὗτος νὰ λιγύσῃ καθ' ὁδὸν τὸν χόρτον, καὶ δι' ἀσθενοῦς τινος ἴχνους ἐπὶ τῆς ἄμμου νὰ ὑποδείξῃ τὸ μέρος δι' οὗ διέβη τὴν προτεραίαν, μετὰ μίαν ὅμως ἡμέραν τὸ ἴχνος ἐξαλείφεται, ὡς ἐξαλείφεται καὶ τὸ τοῦ πλοίου εἰς τὸ πέλαγος.

Τὸ λιβάδιον δὲν εἶναι κατάλληλον πρὸς κατοικίαν· διότι καὶ ἂν κατορθώσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ σπείρῃ καὶ νὰ θερίσῃ, μόλις ἐπιτυγχάνει νὰ ἴδῃ λεπτόν τινα χόρτον ἢ ῥίζαν ἀραβοσίτου εἰς τὰς ξηρὰς ἐκείνας πεδιάδας, ὅπου μυριάδες ἀκρίδων βομβοῦσιν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ κατατρώγουσι πᾶν φύλλον πράσινον καὶ πάντα βλαστόν. Ἰδοὺ οἰκίσκος μεμονωμένος περὶ τὸν ὁποῖον τολμηρός τις ἀλλὰ πλήρης ἐλπίδος ἔποικος, ἔσπειρε σῖτον ὅπως τραφῇ ἐν καιρῷ χειμῶνος. Ἀλλ' οἴμοι! ὁ ἀγρὸς κατακλύζεται ὑπὸ λεγεώνων ἀκρίδων αἵτινες κατέφαγον καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ στάχυν.

Ἡ φύσις εἰς τὰ μέρη ταῦτα εἶναι κυρίαρχος· σκολόπακες καὶ χαραδριοὶ, κόσσυφοι, ἱέρακες καὶ κορῶναι περιπέτονται ἐν ἀφθονίᾳ. Εὑρίσκονται δὲ καὶ πολλὰ ἡλιοτρόπια τῶν ὁποίων ὁ φλοιὸς εἶναι τόσῳ πυκνὸς, ὥστε λάμπει καὶ κυματίζεται ὡς τετηγμένος χρυσός. Τὰ ἡλιοτρόπια ποτὲ μὲν χαμηλὰ, ποτὲ δὲ μικρὰ καὶ πλατέα, καὶ ἄλλοτε ἐστολισμένα μὲ βότρεις ὁμοίους πρὸς κλάδους πυκνῶν ῥόδων, εἶναι τὰ ἀληθῆ ἄνθη τῶν λιβαδίων. Μύρμηκες περιφέρονται ἀγεληδὸν, καὶ ὁ μικρὸς σκύλαξ τῶν λιβαδίων, ὁ κωμῳδὸς οὗτος τῆς ἐρήμου, σὲ περιμένει ὑλακτῶν (ἐὰν ἀληθῶς ὑλακτῇ) καθήμενος ἐπὶ σωροῦ χώματος· ὅταν δὲ πλησιάσῃς φωνάζει ὡς ἂν ἐγέλα στρηνῆ καὶ σαρδόνειον γέλωτα, καὶ ἔπειτα βυθίζων πρῶτον τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν φωλεάν του γίνεται ἄφαντος, σαίνων ὡς ἂν σὲ ἀποχαιρετᾷ. Γλαῦκες, σκύλακες, κροταλίαι ὄφεις συμβιοῦσιν ἐν μεγίστῃ οἰκειότητι. Αἱ γλαῦκες καὶ οἱ ὄφεις κατοικοῦσιν εἰς τὰς φωλεὰς τῶν σκυλάκων, καὶ ἂν ἐνίοτε ὁ ὄφις δὲν ἔχῃ τροφὴν καταβροχθίζει τοὺς σκύλακας. Οἱ ἁμαξηλάται καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι τῶν λιβαδίων ἔχουσι τὴν πρόληψιν ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ σκύλακος εἶναι φαρμακερὰ, καθιστῶσα παράφρονας τοὺς τρώγοντας.

Μίαν τῶν ἡμερῶν λιμώττων ἠναγκάσθην νὰ φονεύσω ἕνα τῶν σκυλάκων τούτων.

— Θεέ μου! ἀνέκραξέ τις τῶν ἐν τῷ σταθμῷ· μήπως σκοπεύετε νὰ φάγετε;

— Καὶ διὰ τί ὄχι; Θὰ ἔτρωγα ὠμὸν καὶ ὁλόκληρον Ἰνδὸν, τόσον πεινῶ.

— Ἡμεῖς ὅμως, κύριε, πιστεύομεν ὅτι αἱ γλαῦκες, τὰ ὀφείδια καὶ οἱ σκύλακες εἶναι τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, καὶ ὅτι οἱ τρώγοντες τὸ κρέας των τρελαίνονται.

— Βράσε τον εὐθὺς, καὶ θὰ ἰδῶμεν.

Καὶ ἀφοῦ ἔβρασεν ἔφαγον, καὶ εὗρον τὸ κρέας νοστιμώτατον ὡς λαγωοῦ.

Ὁ δὲ νέος, ἰδὼν μὲ πόσην ὄρεξιν ἔτρωγον, ἥρπασε καὶ αὐτὸς τεμάχιον καὶ τὸ κατεβρόχθισεν. Ἐὰν δὲν εἶχον οἱ κάτοικοι τῶν λιβαδίων ταύτην τὴν πρόληψιν, οἱ σκύλακες θὰ ἐξηφανίζοντο ἐντὸς ὀλίγου.

Διέβημεν παρὰ τὸ φρούριον Ἐλλσουὸρθ, πλησίον ξυλίνων παραπηγμάτων περιεχόντων ἑκατοντάδα περίπου στρατιωτῶν κακῶς ὡπλισμένων, μὴ ὑπερβαινόντων τὰ ὡρισμένα ὅρια, μηδὲ ταραττόντων τοὺς Cheyennes καὶ Arappohes. Ἔχομεν νὰ διατρέξωμεν ἔτι διακόσια εἴκοσι μίλια εἰς τόπον κινδυνωδέστατον, γυμνὸν στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ πόλεων καὶ καλυβῶν, μηδὲν ἄλλο ἔχοντα ἢ ξύλινά τινα ἱππόστασια διὰ τὰς ἡμιόνους τοῦ ταχυδρομείου τῆς Καλλιφορνίας. Εἴμεθα λοιπὸν μόνοι μετὰ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ταχυδρομείου τῆς κυβερνήσεως! Ἄπειρα τεκμήρια προσημαίνουσιν ὅτι δὲν εἶναι μακρὰν οἱ Ἰνδοί· βλέπομεν μάλιστα εἰς μεμακρυσμένας τινὰς κορυφὰς ἕνα σκοπόν· ἐκεῖνος δὲ ὁ λευκὸς καπνὸς ὁ ἀναβαίνων ἑλικοειδῶς δεικνύει ὅτι εἶναι ῥύαξ.

Τὴν ὥραν ταύτην εὑρισκόμεθα μεταξὺ τῶν σταθμῶν Big-Creek καὶ Big-Timber, εἰς τὴν καρδίαν αὐτὴν τῆς θήρας τῶν ἀγρεμίων. Ἡ γῆ διακόπτεται ὑπὸ ἀναριθμήτων λόφων μακρῶν, χαμηλῶν καὶ ἀνωμάλων, ἐσκεπασμένων ὑπὸ μικροῦ χόρτου, τὸν ὁποῖον ὑπεραγαπῶσιν οἱ βούβαλοι. Ἐπαύσαμεν δὲ πυροβολοῦντες κατὰ τῶν ὄφεων καὶ τῶν ἀλεκτρυόνων, φυλάττοντες τὰ πολεμεφόδια πρὸς εὐγενεστέραν χρῆσιν, πρὸς τὴν ὑπεράσπισιν ἡμῶν αὐτῶν. Ἔκτοτε ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐξαποστέλλωμέν τινα σφαῖραν εἰς ἱππέλαφον, αἴγαγρον ἢ μακροκέρατον δορκάδα· εἰς βούβαλον ὅμως ὄχι· διότι τὸ πυκνὸν αὐτοῦ δέρμα ἀνταποστέλλει τὸν μόλυβδον τῶν ἑξακρότων ἡμῶν καραβινῶν· διὸ βλέπομεν ἡσύχως τὰς ἀγέλας αὐτῶν διαβαινούσας ἐκεῖ πλησίον. Δόχοι, τάγματα, στρατοὶ ὁλόκληροι τῶν μαύρων καὶ τρισμεγίστων τούτων κτηνῶν τρέχουσι προξενοῦντες κρότον κεραυνοῦ. Ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν, καὶ

ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν διευθύνονται πάντοτε κατὰ τρόπον διακόπτοντα τὸν δρόμον ἡμῶν. Ὅπου καὶ ἂν στρέψῃς τὸν ὀφθαλμὸν βλέπεις βουβάλους ἀρσενικοὺς καὶ θηλυκούς. Ἀναρίθμητον εἶναι τὸ πλῆθος αὐτῶν, καὶ μέχρι συντελείας αἰώνων, δύνανται νὰ θρέψωσι διὰ τοῦ ἀξιολόγου αὐτῶν κρέατος πάντας τοὺς Ἐρυθροδέρμους τοῦ κόσμου. Ἐνίοτε ἔρχεται ὄρεξις εἰς τὸν ἁμαξηλάτην νὰ ἐξαποστείλῃ τινὰ σφαῖραν πρὸς τὰ σμήνη ἐκεῖνα, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ τρομεροὶ Cheyennes δὲν εἶναι μακρὰν βιάζεται νὰ περιμαζευθῇ.

Τὸ ζῶον τοῦτο, τὸ ὁποῖον κυνηγοῦσι χάριν διασκεδάσεως οἱ λευκοὶ, εἶναι ἡ κυριωτέρα τροφὴ τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες δὲν ἐννοοῦσι διατί οἱ λευκοὶ φονεύουσι τοὺς βουβάλους χωρὶς νὰ τοὺς τρώγωσι. Καὶ τὸ ψυχολογικὸν τοῦτο μυστήριον, τὸ ἀκατάληπτον τοῦτο πρόβλημα λύουσι διὰ τοῦ πελέκεως.

Ἐν τοσούτῳ ἀναβαίνομεν γῆν ἀνώμαλον, καὶ μηδέποτε ἔχουσαν, ἐπὶ δώδεκα κατὰ συνέχειαν μίλια, τὸ ἔδαφος ἴσον. Ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου αὐξάνει ἀδιακόπως καὶ ἡ ἄμμος γίνεται καυστικωτέρα. Καὶ γῆ καὶ ἀὴρ κατακλύζονται ὑπὸ ὄφεων, ἀκρίδων καὶ σαυρῶν. Τοσούτῳ δὲ φλογερὸς ὁ καύσων, ὥστε ἐνίοτε, καὶ μάλιστα περὶ μεσημβρίαν, ὅτε καὶ ν' ἀναπνεύσωμεν δυσκολευόμεθα, μοὶ ἀνενθυμίζει τὴν τρομερὰν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου. Τὸ ὕδωρ σπανίζει, εἶναι δὲ καὶ κακῆς ποιότητος. Ὁ πυρετὸς, καταπλημμυρίζων τὴν φύσιν, εἰσέδυσε καὶ εἰς τὰ σώματα ἡμῶν καὶ διαφθείρει τὸ αἷμα.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν ὁ καύσων γίνεται φλογερὸς ὡς ὁ ὑπὸ τὸν τροπικόν. Ὁ μικρὸς καὶ τρυφερὸς χόρτος ὁ κοσμῶν καὶ δροσίζων τὰς κάτω πεδιάδας χρησιμεύων δὲ καὶ εἰς τοὺς βουβάλους ἀντὶ βοσκῆς, δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ γῆ εἶναι κατάξηρος. Ἐν τῷ διαστήματι πολλῶν λευγῶν ὁ δρόμος σκεπάζεται ὑπὸ σκελετῶν βοῶν, ἡμιόνων καὶ ἵππων καὶ ἄλλων φορτηγῶν ζώων, γενομένων θυμάτων τῆς ἐμπορίας. Κόρακες καὶ λύκοι καταβροχθίζουσι τὰς σάρκας αὐτῶν, καὶ μόλις διακόπτουσι τὸ συμπόσιόν των ὅταν ἀκούωσι τρίζοντας ἐπὶ τῆς περιφλεγοῦς ἄμμου τοὺς τροχοὺς τῆς ἁμάξης. Ἀτμὸς χρυσοειδὴς, ἀπόῤῥοια τοῦ καύσωνος, ἀνυψοῦται καὶ καλύπτει τὰ πάντα, καὶ μετ' αὐτὸν ἀπατηλὸς ἀντικατοπτρισμὸς ὑπόσχεται εἰς τοὺς ξηροὺς ἡμῶν λάρυγγας καθαρὰν κρήνην εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν φθάνομεν. Θανάτου σιγὴ ἐπικρατεῖ. Μετ' ὀλίγον πρὸς δυσμὰς βλέπομεν νεφίδιον, κατ' ἀρχὰς μὲν μόλις ὀγκωδέστερον σκύλακος, μετὰ μικρὸν δὲ πλατυνόμενον φαίνεται ὡς ἀλώπηξ, μετὰ ταῦτα ὡς βούβαλος, καὶ ἐπὶ τέλους ὡς βουνός· πολὺ δὲ δὲν παρῆλθε καὶ ἐσκέπασε τὸν οὐρανόν. Μαύρη καὶ θειώδης σινδόνη περικαλύπτει τὰ πάντα, καὶ ἀστραπαὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξακοντιζόμεναι σχηματίζουσι χορὸν πύρινον.

Αἴφνης ἐνῷ ἡ ἀτμοσφαῖρα γαληνιῶσα σιγᾷ, βροντὴ ἀπροσδόκητος ὡς καννονίου βολὴ ἀντήχησε τρομερὰ, καὶ θύελλα ἀνέμου καὶ βροχῆς ἐκραγεῖσα ἐπεσώρευσε διὰ μέσου καὶ τῶν παραπετασμάτων αὐτῶν τοσαύτην ἄμμον καὶ λάσπην εἰς τὴν ἅμαξαν, ὥστε παρ' ὀλίγον ἐπνιγόμεθα· ἀδύνατον νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐκείνου. Ἐντός τινων λεπτῶν ἡ βροχὴ διεπέρασε μέχρι τοῦ σώματος ἡμῶν. Τέσσασαρες ἢ πέντε ὥρας διήρκεσεν ἡ καταιγὶς αὕτη. Περίτρομοι οἱ ἡμίονες ἀνέκοπτον τὸ βῆμα συνεχῶς, καὶ ἔστρεφον τὰ νῶτα πρὸς τὰς ἀστραπὰς, παρακούουσαι καὶ τὴν φωνὴν καὶ τὴν μάστιγα τοῦ ἡνιόχου. Ἐὰν δὲν ἦσαν ἐζευγμένοι βεβαίως θὰ ἔφευγον ἔκδρομοι, ἀλλ' ὅπως ἦσαν τί ἄλλο ἐδύναντο νὰ πράξωσιν εἰμὴ νὰ σταθῶσι καὶ νὰ στενάζωσιν. Ἐπανελθούσης τέλος πάντων τῆς γαλήνης, οἱ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐκ νέου, ὁ ἀὴρ ἐγένετο δροσερὸς καὶ γλυκὺς, ἡμεῖς δὲ ἐπανελάβομεν τὴν πορείαν διὰ τῆς ὑγρᾶς καὶ καπνώδους πεδιάδος, ἄϋπνοι δὲ καὶ νήστεις καὶ ἀδιακόπως κυματιζόμενοι μεταξὺ δρόμων ἀχαράκτων, ἐστάθημεν εἰς τὰς κρήνας ὅπως ἀντλήσωμεν ὀλίγον ὕδωρ καὶ ὀλίγην τινὰ ἄνεσιν ἐνῷ μεταλλάττονται αἱ ἡμίονοι· ἀλλ' ἤμεθα ἀσθενεῖς· ἐστερούμεθα καὶ καθαροῦ ὕδατος, καὶ οἴνου, καὶ τροφῆς. Ἡ ἅμαξα ἐν ᾗ εἴμεθα φυλακισμένοι δὲν εἶναι ἅμαξα, ἀλλὰ βασανιστήριός τις μηχανὴ, ἐφευρεθεῖσα ὑπό τινος καταχθονίου ἁμαξοπηγοῦ, διότι οὔτε νὰ καθήσωμεν, οὔτε νὰ πλαγιάσωμεν, οὔτε νὰ σταθῶμεν δυνάμεθα εἰς αὐτήν. Ἕνεκα τούτων πάντων ὁ μὲν φίλος μου ἔπαθε τρομερὰν κεφαλαλγίαν, ἐγὼ δὲ ἐξάνθημα. Ἀλλὰ πόσον ἐξεπλάγημεν τὸ πρωὶ αἰσθανθέντες ἡμᾶς αὐτοὺς ζωογονουμένους! Ἐξελθόντες ἐκ τῆς ἐλεεινῆς ἡμῶν φωλεᾶς, κατέβημεν εἰς ῥυπαρὸν καὶ πλῆρες κονιορτοῦ ἱπποστάσιον, τὴν κεφαλὴν ἔχοντες ἐξωγκωμένην ἕνεκα τῶν ἀδιακόπων σεισμῶν τοῦ ὀχήματος, τὸ πρόσωπον καταπληγωμένον, τὰς χεῖρας ἐσχισμένας, τοὺς μυκτῆρας πλήρεις ἄμμου, τὰ μέλη αἱμωδιασμένα καὶ πονοῦντα ἐκ συνολκῆς, ἅμα δὲ καὶ λιμώττοντες καὶ ὑπναλέοι. Πλύνομεν τὸ στόμα καὶ βυθίζομεν τὴν κεφαλὴν εἰς ὕδωρ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως δὲν τολμῶμεν νὰ πίωμεν, καὶ μετὰ ταῦτα προχωροῦμεν πεζοὶ τρία ἢ τέσσαρα μίλια ἀφέντες κατόπιν ἡμῶν τὴν ἅμαξαν. Καὶ ἀνεπνέομεν κατὰ κόρον τὸν ἀέρα τῆς αὐγῆς· μετὰ δὲ ταῦτα σταθέντες ὀλίγον ἠτενίσαμεν μειδιῶντες ἀλλήλους. Ὁποία μαγεία! Καὶ πόνοι, καὶ συνολκαὶ, καὶ παθήματα, καὶ ἀδυναμία πάντα ἐξηφανίσθησαν. Τὸ αἷμα κυκλοφορεῖ ἐλεύθερον εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν, οἱ πνεύμονες ἀναπνέουσιν, οἱ μυκτῆρες ἀπαλλάττονται παντὸς δεσμοῦ, τὰ βλέφαρα ἀποβάλλουσι καὶ ἄμμον καὶ κονιορτὸν, ἐν ἑνὶ λόγῳ τὰ πάντα θὰ ἐγίνοντο ἐξαίσια, ἐὰν εἴχομεν ἕν τι μόνον, . . . τί νὰ δαγκάσωμεν.

Ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ ἀδύνατον. (Ἀκολουθεῖ.)

ΡΟΖΑ Η ΤΥΦΛΗ.

ΔΙΗΓΗΜΑ ΦΛΑΜΑΝΔΙΚΟΝ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλ. 509).

Ὁ νεκροθάπτης δίκελλαν ἔχων ἐπ' ὤμου ἐβάδιζε παρὰ τὸν τοῖχον τοῦ νεκροταφείου· εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦσαν ἐζωγραφημένα τὰ βάσανα καὶ ἡ πτωχεία· ἡ ράχις του ἔκυπτεν ἕνεκα τῆς ἀδικόπου ἐργασίας περὶ τὸ σκάπτειν· λευκαὶ ἦσαν τῆς κεφαλῆς του αἱ τρίχες καὶ βαθεῖαι αἱ ῥυτίδες τοῦ προσώπου του· καὶ ὅμως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἔλαμπεν εἰσέτι ἀκτὶς δραστηριότητος.

Κατὰ πρώτην ὄψιν ὁ ξένος ἀναγνωρίσας τὸν ἀρχαῖον ἀντεραστήν του Λαυρέντιον ἡτοιμάσθη νὰ τρέξῃ πρὸς αὐτόν· τὸν ἀνεχαίτισαν ὅμως αἱ δυσαρέσκειαι τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποφέρει, καὶ ἀπεράσισε νὰ δοκιμάσῃ πρῶτον ἂν θὰ τὸν ἀναγνώριζεν ὁ Λαυρέντιος.

Ὁ νεκροθάπτης ἐστάθη, καὶ ἀφ' οὗ παρετήρησεν αὐτὸν μετὰ πολλῆς περιεργείας, ἔκυψε νὰ χαράξῃ εἰς τὸ ἔδαφος μακρὸν τετράγωνον ὅπως σκάψῃ νέον τάφον. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἔπαυε νὰ παρατηρῇ διὰ λοξοῦ βλέμματος τὸν καθήμενον ἐνώπιόν του, καὶ μετὰ μικρὸν χαρὰ πονηρίας ἔλαμψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Ὁ δὲ ξένος ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου τοῦ νεκροθάπτου, ἠσθάνθη πάλλουσαν τὴν καρδίαν του, καὶ ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν ὁ Λαυρέντιος καὶ νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομά του. Ἀλλ' ὁ νεκροθάπτης ἔρριψε πρὸς αὐτὸν ἐκ νέου σκωπτικὸν βλέμμα, ἐβύθισε τὴν δεξιὰν εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ ῥυπαροῦ ἐνδύματός του, καὶ λαβὼν παλαιὸν χαρτοφυλάκιον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρέματο μολυβδοκόνδυλον ἔγραφεν εἰς αὐτό. Τοῦτο δὲ, καθὼς καὶ ἡ θριαμβικὴ ἔκφρασις τοῦ προσώπου τοῦ νεκροθάπτου τοιαύτην ἐντύπωσιν ἔκαμαν εἰς τὸν ὁδοιπόρον ὥστε, ἐγερθεὶς ἐπλησίασεν εἰς αὐτὸν καὶ ἠρώτησε μὲ φωνὴν ἄπορον·

— Τί γράφεις ἐκεῖ;

— Γράφω τὰς ὑποθέσεις μου, ἀπεκρίθη ὁ Λαυρέντιος Στέφενς· σ' ἔχω πρὸ ἀπείρου καιροῦ εἰς τὸν κατάλογόν μου· καὶ τόρα προσθέτω τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ πλησίον εἰς τὸ ὄνομά σου.

— Μὲ ἀνεγνώρισες λοιπόν; ἀνέκραξε χαίρων ὁ ξένος.

— Ἂν σὲ ἀνεγνώρισα! εἶπεν ὁ νεκροθάπτης. Δὲν ἠξεύρω· ἐνθυμοῦμαι μόνον ὡς ἂν ἦτο χθὲς ὅτι ἕνας κακὸς ζηλότυπος μ' ἔρριψε μίαν ἡμέραν εἰς τὸ νερὸν, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μὲ πνίξῃ διότι μὲ ἠγάπα ἡ κόρη τοῦ ἁμαξοπηγοῦ Ῥόζα. Ἔκτοτε ὅμως ἐπέρασαν τόσοι χρόνοι . . .

— Σὲ, ἠγάπα ἡ Ῥόζα! ὑπέλαβεν ὁ ξένος, δὲν λέγεις τὴν ἀλήθειαν.

— Ἀ! τὸ ἠξεύρεις κάλλιστα ὅτι μὲ ἠγάπα. Δὲν ἐφόρει ὁλόκληρον χρόνον τὸ ἀργυροῦν δακτυλίδιον τὸ ὁποῖον ἔδωκα εἰς αὐτήν; Δὲν τὸ ἥρπασες σὺ μὲ τὴν βίαν καὶ δὲν τὸ ἔρριψες εἰς τὸν ποταμόν;

Καὶ ὁ ὁδοιπόρος μειδιάσας θλιβερῶς εἶπε·

— Λαυρέντιε, Λαυρέντιε! δὲν ἠξεύρομεν τί λέγομεν, γινόμεθα παιδία μὲ ἀναμνήσεις. Πίστευσέ με ὅτι ἡ Ῥόζα δὲν σὲ ἠγάπησεν ὅπως τὸ νομίζεις. Ἐδέχθη τὸ δακτυλίδιόν σου χάριν φιλίας καὶ διότι ἦτον εὐλογημένον ἀπὸ τὸν ἱερέα. Εἰς τὴν νεότητά μου ἤμην ἀπότομος καὶ ὑπερήφανος, καὶ δὲν ἐφέρθην πάντοτε εὐπρεπῶς πρὸς τοὺς συντρόφους μου. Ἀλλὰ πρέπει ὕστερον ἀπὸ τριάντα τέσσαρα ἔτη, εἰς τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἐχάθηκαν τόσοι ἄνθρωποι καὶ τόσα πράγματα νὰ μὴ πραϋνθοῦν τὰ πάθη μας; Ἀ! Λαυρέντιε! πρέπει λοιπὸν νὰ μείνῃ ἐχθρός μου ὁ μόνος ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δὲν μὲ ἐλησμόνησεν; Ἔλα δός με τὸ χέρι σου· ἂς γίνωμεν φίλοι καὶ θὰ σὲ κάμω εὐτυχῆ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς σου.

Ἀλλ' ὁ νεκροθάπτης ἀποσύρας μὲ βίαν τὴν δεξιάν του εἶπε μὲ φωνὴν σοβαράν·

— Νὰ σὲ λησμονήσω, ἐγὼ νὰ σὲ λησμονήσω! Εἶναι πολὺ ἀργὰ, ἐφαρμάκισες τὴν ζωήν μου· οὔτε ἡμέρα δὲν ἐπέρασε χωρὶς νὰ σὲ συλλογισθῶ, ὄχι βέβαια διὰ νὰ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου, διότι, κρίνε το ὁ ἴδιος, σὺ μὲ ἔκαμες δυστυχῆ.

Ὁ δὲ ὁδοιπόρος συνενώσας τὰς τρεμούσας χεῖράς του, ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνεφώνησε μὲ ἀπελπισίαν·

— Θεέ μου, Θεέ μου! Μόνον τὸ μῖσος μὲ ἀναγνωρίζει· μόνον λοιπὸν τὸ μῖσος δὲν λησμονεῖ;

— Καλὰ ἔκαμες, ἐπανέλαβεν ὁ νεκροθάπτης γελάσας πονηρῶς, νὰ ἐπιστρέψῃς νὰ κοιμηθῇς πλησίον τῶν γονέων σου. Σ' ἐφύλαξα καλὸν τάφον. Θὰ τοποθετήσω Ἰωάννην *τὸν μακρὸν* καὶ ὑπερήφανον ὑπὸ τὴν ὑδροῤῥόαν τῆς ἐκκλησίας, ὅπως τὸ νερὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀποπλύνῃ τὴν κακίαν τοῦ σώματός του.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ ξένος ἠσθάνθη τρέμοντα τὰ μέλη του ὅλα, καὶ ἀκτὶς ἀγανακτήσεως καὶ ὀργῆς ἐξηκοντίσθη ἀπὸ τὰ ὄμματά του. Εὐθὺς ὅμως παρῆλθε τὸ βίαιον τοῦτο αἴσθημα καὶ ἀντικατεστάθη ἀπὸ ἄλλο ἀθυμίας καὶ οἴκτου.

— Ἀποβάλλεις τὴν χεῖρα ἀδελφοῦ ἐπιστρέφοντος μετὰ τριάντα τέσσαρα ἔτη! εἶπε στενάξας. Ὁ πρῶτος ἀσπασμὸς τὸν ὁποῖον δίδεις εἰς τὸν παλαιόν σου σύντροφον εἶναι πικρὸς σαρκασμός. Δὲν κάμνεις καλὰ, Λαυρέντιε· πλὴν ἂς μὴν ὁμιλήσωμεν πλέον. Εἰπέ με μόνον ποῦ ἀναπαύονται οἱ γονεῖς μου.

— Δὲν ἠξεύρω, ὑπετονθόρυσεν ὁ νεκροθάπτης. Ἀπέθαναν πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν καὶ ἀπὸ τότε τρεῖς

φορὰς τοὐλάχιστον ἔσκαψα τάφους εἰς τὸν ἴδιον τόπον.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοσοῦτον θλιβερὰν ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τὸν ξένον, ὥστε ἡ κεφαλή του ἔπεσεν εἰς τὸ στῆθός του, τὸ βλέμμα του προσηλώθη εἰς τὴν γῆν καὶ αὐτὸς ἔμεινε βεβυθισμένος εἰς φρικτὴν ἀπελπισίαν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ νεκροθάπτης ἐπανέλαβε μὲν τὴν ἐργασίαν του, αἱ κινήσεις του ὅμως ἦτον βαρεῖαι, καὶ ἐφαίνετο ὅτι καὶ αὐτὸν κατέλαβον αἴφνης θλιβεραὶ σκέψεις. Εἶδε καθαρὰ τὴν ὀδύνην τοῦ ὁδοιπόρου καὶ μετενόησε διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως, ἥτις ἐξυπνήσασα εἰς τὴν καρδίαν του ὤθησεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὸν λυπήσῃ τοσοῦτον ἀνηλεῶς. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῶν αἰσθημάτων ἐφαίνετο εἰς τὸ πρόσωπόν του· τὸ σκωπτικὸν μειδίαμα ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὰ χείλη του, παρετήρησε μὲ συμπάθειαν τὸν περίλυπον σύντροφόν του, καὶ πλησιάσας ἥρπασε τὴν χεῖρά του καὶ εἶπε μὲ φωνὴν ἥσυχον·

— Φίλε μου Ἰωάννη, συγχώρησέ με δι' ὅσα σὲ εἶπα. Ὁμολογῶ ὅτι ἐφέρθην σκληρὰ πρὸς σέ· ἀλλὰ ἠξεύρεις πόσα ὑπέφερα ἐξ αἰτίας σου;

Λαυρέντιε, ἀνέκραξεν ὁ ξένος, ἁρπάσας μετὰ σπουδῆς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, σφάλματα τῆς νεότητος! Βλέπεις πόσον ἐλησμόνησα τὴν ἔχθραν μας καὶ πόσην ἡδονὴν ἠσθάνθην ὅτε σὲ ἤκουσα νὰ προφέρῃς τὸ ὄνομά μου. Ἀλλ' ἔστω, σὲ εἶμαι πολλὰ εὐγνώμων ἂν καὶ ἐσύντριψες τὴν καρδίαν μου μὲ τὰ πικρὰ σκώμματά σου. Εἰπέμε, σὲ παρακαλῶ, ποῦ εἶναι θαμμένη ἡ Ῥόζα; Θὰ χαρῇ βεβαίως εἰς τὸν οὐρανὸν ἂν μᾶς ἰδῇ φιλιωμένους καὶ ὡς ἀδελφοὺς πλησίον τῆς τελευταίας της κατοικίας.

— Θαμμένη! ἀνεφώνησεν ὁ νεκροθάπτης. Ἄμποτε νὰ ἦτον ἡ ταλαίπωρος!

— Πῶς; εἶπεν ὁ ξένος, ἡ Ῥόζα ζῇ;

— Ζῇ, ἀπεκρίθη ὁ Λαυρέντιος, ἂν ζωὴ ὀνομάζεται ἡ τρομερὰ ὕπαρξις εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι καταδικασμένη.

— Διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ εἰπέ με, τί ἔπαθεν;

— Εἶναι τυφλή.

— Τυφλή! ἡ Ῥόζα τυφλή! καὶ δὲν ἔχει λοιπὸν πλέον ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ μ' ἐξαναϊδῇ; Ἀλλοίμονον!

Καὶ καταβληθεὶς ἀπὸ τὴν λύπην ἔπεσε σχεδὸν ἀναίσθητος. Ὁ δὲ νεκροθάπτης προσέθηκε·

— Πρὸ δέκα ἐτῶν εἶναι τυφλὴ, καὶ ἐπαιτεῖ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον της, Καθ' ἑβδομάδα τὴν δίδω ὀλίγα λεπτὰ, καὶ ὅταν ψίνωμεν ψωμὶ κάμνομεν πάντοτε καὶ ἓν μικρὸν δι' αὐτήν.

Ὁ δὲ ὁδοιπόρος ἀνασκιρτήσας ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τοῦ νεκροθάπτου καὶ εἶπεν·

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ! Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογήσῃ διὰ τὴν καλήν σου καρδίαν. Θὰ σὲ ἀνταμείψω ἐν ὀνόματι αὐτοῦ. Εἶμαι πλούσιος, πολλὰ πλούσιος, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ἐνταμωθῶμεν ἐκ νέου. Ἐν τοσούτῳ εἰπέ με ποῦ εἶναι ἡ Ῥόζα; Κάθε νέα στιγμὴ θὰ φέρῃ εἰς αὐτὴν καὶ νέον δυστύχημα.

Καὶ ταῦτα λέγων ἔσυρεν ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν νεκροθάπτην καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν θύραν τοῦ νεκροταφείου. Καὶ ὁ Λαυρέντιος προτείνας τὸν δάκτυλον εἶπε·

— Βλέπεις ἐκεῖ κάτω, πλησίον εἰς τὸ δάσος, μίαν μικρὰν γωνίαν ἡ ὁποία καπνίζει; εἶναι ἡ καλύβη ἐκείνου ὁ ὁποῖος κάμνει σαρώματα, τοῦ Νέλις Οὔμς. Ἐκεῖ κατοικεῖ.

Καὶ χωρὶς νὰ περιμείνῃ περισσοτέρας πληροφορίας ὁ ξένος εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν καλύβην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασεν ὡς ἀστραπή. Ἐκτὸς αὐτῆς τέσσαρα μικρὰ παιδία κατεγίνοντο σκάπτοντα καὶ φυτεύοντα ἐφήμερα ἄνθη. Ἦσαν δὲ μόλις ἐνδεδυμένα καὶ εἶχον τοὺς πόδα γυμνούς. Τὸ μεγαλήτερον, τὸ ἀρσενικὸν, ἐξ περίπου ἐτῶν, ἐφόρει κοντὸν πάνινον ὑποκάμισον. Καὶ ἐνῷ τὰ ἄλλα ἅ τινα ἦσαν κοράσια, παρετήρουν μὲ δειλὰ βλέμματα τὸν ἄγνωστον, ἐκεῖνο ἐξ ἐναντίας προσήλωσεν εἰς αὐτὸν βλέμμα ἄπορον ἐν ταυτῷ καὶ περίεργον. Ὁ ξένος ἐμειδίασε πρὸς τὰ παιδία, καὶ χωρὶς νὰ σταθῇ εἰσῆλθεν εἰς τὴν καλύβην, ὅπου εὗρε τὸν μὲν ἄνδρα δένοντα σαρώματα, τὴν δὲ γυναῖκα νήθουσαν. Καὶ οἱ δύο μόλις τριάκοντα ἐτῶν ἔχοντες ἡλικίαν, ἐφαίνοντο κατὰ πρώτην ὄψιν εὐχαριστημένοι διὰ τὴν ζωήν των. Ὅλα περὶ αὐτοὺς ἦσαν καθάρια, ὅσον τοὐλάχιστον τὸ ἐπιτρέπει ὁ ἀγροτικὸς βίος εἰς τόσον στενὴν κατοικίαν.

Ἡ ἄφιξις τοῦ ξένου δὲν τοῖς ἐφάνη παράξενος, καὶ ἀπὸ εὐγένειαν διευθύνθησαν ἀμέσως πρὸς αὐτόν. Ἐνόμισαν ὅτι ἤρχετο νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ δρόμου του, δι' ὃ καὶ ὁ οἰκοδεσπότης ἐπροχώρησε πρὸς τὴν θύραν ὡς ἂν ἤθελε νὰ προλάβῃ τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἀλλ' ὅταν ὁ ὁδοιπόρος ἠρώτησε μὲ φωνὴν τρέμουσαν· « Ἐδῶ κατοικεῖ ἡ Ῥόζα Μέλιγξ; » οἱ δύο σύζυγοι ἀντήλλαξαν ἀνεξήγητον βλέμμα, καὶ τοσοῦτον ἐταράχθησαν ὥστε ἠπόρουν τί ν' ἀπαντήσωσι.

— Ναὶ, κύριε, ἀπεκρίθη ἐπὶ τέλους ὁ σαρωματοποιός· ἐδῶ κατοικεῖ, πλὴν ὑπῆγε πρὸ ὀλίγου νὰ ἐπαιτήσῃ. Μήπως θέλετε νὰ τὴν ὁμιλήσετε;

— Θεέ μου, Θεέ μου! ποῦ νὰ ἦναι ἀνέκραξεν ὁ ὁδοιπόρος. Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὴν εὕρωμεν εὐθύς;

— Δύσκολον, κύριε· ἐξῆλθε μὲ τὴν μικράν μας Ἑλένην διὰ νὰ κάμῃ τὸν γῦρον τῆς ἑβδομάδος· μετὰ μίαν ὅμως ὥραν θὰ ἐπιστρέψῃ κατὰ τὸ σύνηθες.

— Καὶ ἠμπορῶ νὰ τὴν περιμείνω ἐδῶ, καλοί μου ἄνθρωποι; ἠρώτησεν ὁ ξένος.

Μόλις ἀκούσας τὴν ἐρώτησιν ὁ οἰκοδεσπότης ἔτρεξεν εἰς παρακείμενον δωμάτιον καὶ ἔφερε θρα-

νίον, τὸ ὁποῖον, εἰ καὶ ἀγροίκως κατεσκευασμένον, ἐφαίνετο πλέον ἀναπαυτικὸν τῶν χωλῶν θρανίων τοῦ πρώτου δωματίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκοδέσποινα ἐξέβαλεν ἀπό τινα ἱματιοθήκην κατάλευκον πανίον, τὸ ὁποῖον ἁπλώσασα ἐπὶ τοῦ θρανίου ἐκάλεσε τὸν ξένον νὰ καθήσῃ. Οὗτος δὲ συγκινηθεὶς διὰ τὴν τόσην εὐπροσηγορίαν, ἁπλῆν μὲν ἀλλὰ ἐγκάρδιον, εὐχαρίστησε τὴν γυναῖκα καὶ καθήσας περιέφερε σιωπηλῶς τὸ βλέμμα εἰς τὸ δωμάτιον ὡς ἂν ἐζήτει τι ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην τὴν Ῥόζαν. Ἐνῷ δὲ εἶχε τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην ᾐσθάνθη αἴφνης μικρὰν χεῖρα εἰσαγομένην σιγὰ σιγὰ εἰς τὴν παλάμην του καὶ χαδεύουσαν τοὺς δακτύλους του. Ἀπορήσας διὰ τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς ἀγάπης ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδε τοὺς γαλανοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ μικροῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον τὸν παρετήρει μὲ μειδίαμα οὐράνιον καὶ μὲ τόσην ἀγάπην, ὡς ἂν ἦτο πατὴρ ἢ ἀδελφός του.

— Ἔλα ἐδῶ, Μικρὲ Πέτρε, εἶπεν ἡ μήτηρ· δὲν πρέπει, παιδί μου, νὰ ᾖσαι τόσον τολμηρός.

Ἀλλ' ὁ Μικρὸς Πέτρος φανεὶς ὅτι δὲν ἤκουσεν, ἐξηκολούθει ν' ἀτενίζῃ καὶ νὰ θωπεύῃ τὸν ἄγνωστον, συγκινηθέντα διὰ τὴν ἀνεξήγητον συμπάθειαν τοῦ παιδίου.

— Πόσον τὰ γαλανά σου μάτια εἶναι γλυκὰ, καλόν μου παιδάκι, εἶπε. Τὸ βλέμμα σου φθάνει ἕως εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας μου. Εἶσαι τόσον καλὸν ὥστε θὰ σὲ δώσω κάτι τί διὰ νὰ μ' ἐνθυμῆσαι.

Καὶ ἐκβαλὼν ἀπὸ τὸν κόλπον του μικρὸν ἀργυρόπλεκτον βαλάντιον, κεντημένον μὲ μαργαρίτας καὶ περιέχον μικρά τινα νομίσματα, τὸ ἔδωκεν εἰς τὸ μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον παρετήρησε μὲν χαίρων τὸ δῶρον, δὲν ἀφῆκεν ὅμως τὴν χεῖρα τοῦ ξένου. Ἡ δὲ μήτηρ πλησιάσασα εἶπε πρὸς αὐτὸ μὲ ὕφος ἐπιπλήξεως·

— Πέτρε, Πέτρε! μὴν εἶσαι χωριάτης, εὐχαρίστησε τὸν κύριον καὶ φίλησε τὸ χέρι του.

Τὸ δὲ παιδίον ἀσπασθὲν τὴν χεῖρα τοῦ ξένου, καὶ κλίναν τὴν κεφαλὴν, εἶπε μὲ φωνὴν ἠχηράν·

— Εὐχαριστῶ, Κ. Ἰωάννη *μακρό*.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΜΑΡΚΟΥ ΜΑΜΟΥΝΑ ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ.

Μετάφρασις διὰ στίχων τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως.

Σ. Κ. Οἰκονόμῳ Ἰ. ὁ Σακκελίων εὖ πράττειν.

Οὗτοι, μὰ τὸν φίλιον αὐτὸν, ἐπιλήσμων ἐγὼ τοῦ καθήκοντος, καὶ δὴ τοῦ πρὸς τὸν ἐμὸν Οἰκονόμον, οὗ τῶν χαρίτων τοσάκις καταπεπολαυκώς εἰμι' κἂν γὰρ μὴ συνεχῶς γράφω, φίλη κορυφὴ, ἀλλ' οὖν ἐν τοῖς μυχαιτάτοις τῆς ἐμῆς καρδίας ἀνεξαλείπτως ἐντετυπωμένον φέρω τοῦ πανσεβάστου μοι προσώπου τὴν χαρίεσσαν εἰκόνα. Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἐγὼ μὲν σύνοιδα ἐμαυτῷ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἐξευμενίσαι χρείαν ἔχοντι, ὃ δ' ὡς ἀπ' ἐμοῦ τὴν πεφιλημένην μοι ἐξευμενίσων κορυφὴν ἐστιν ὁ τουτί μου τὸ ἐπιστόλιον κομίζων πανοσιώτατος προηγούμενος τῆς τοῦ Θεολόγου σεβασμίας μονῆς κύριος Παρθένιος Καληγᾶς, ἀνὴρ χριστιανικῶν ἀρετῶν εὖ ἥκων, ὃν καὶ συνίστημί σου τῇ ἀγάπῃ. Οὗτος τοίνυν λαλοῦσά σοι ἔσται ἐπιστολὴ, καὶ τἀμὲ ὅπως ἔχει σαφῶς ἀπαγγελεῖ ἐρωτώμενος.

Ἔχεις δὲ περίκλειστον ᾧδε καί τι παλαιόν. Καὶ ὅς τις μὲν εἴη ὁ Μάρκος Μαμουνᾶς, αὐτὸς ἂν εἰδοίης ἐμοῦ τὸν ἄνδρα ἀγνοοῦντος· ἡ δὲ μετάφρασις ἔμοί γε οὖν χαμαίζηλός τις δοκεῖ.

Ἐῤῥωσό μοι κατ' ἄμφω, ἀνδρῶν ἄριστε, σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ.

Ἐκ Πάτμου τῇ 10 Μαΐου 1871.

Ι. Σακκελίωνι τῷ ἐλλογίμῳ Σ. Κ. Οἰκονόμος χαίρειν!

Παρθένιος ὁ Καληγᾶς, ὁ ἐνάρετος τῆς τοῦ Θεολόγου εὐαγοῦς μονῆς προηγούμενος, ἐπέδωκέ μοι τὰ τῆς σῆς ἀκαμάτου χειρὸς φίλα χαράγματα, εἰλικρινῆ καὶ ταῦτα τῆς καλλιγόνου σου φρενὸς ἔκγονα, πολλὰ καὶ καλὰ διὰ ζώσης φωνῆς περὶ σοῦ ἀπαγγείλας μοι. Καί περ μακρὰν σιγήσας σιγὴν, φίλων ἄριστε, ἀλλ' ὅμως ἔρχῃ πλήρης μνήμης καὶ ἀγάπης καὶ ἡδυτάτων λόγων, καὶ τῷ ἀπὸ τούτων ἀπαυγάζοντι φωτὶ διαφερόντως διασκεδάζων τὴν ἀπὸ πολλοῦ παρεμπεσοῦσαν ἀχλὺν τῆς λυπηρᾶς ἀφασίας σου, ὑφ' ἧς εὖ οἶσθ' ὡς διατίθεσθαι πέφυκε λιτώτατος θεράπων τῶν πεφιλημένων σοι Μουσῶν, τῶν σεμνῶν τῆς Μνημοσύνης θυγατέρων. Διὸ καταφιλήσας σε ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἐγκαρδίως περιπτυξάμενος χάριτάς σοι ὁμολογῶ ῥὺ σμικρὰς διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὸ καλὸν δωροφόρημα, τὸ ἅγιο Σύμβολον τῆς πίστεως ἐστιχουργημένον ὑπὸ Μάρκου τοῦ Μαμουνᾶ, ὅπερ ἀπὸ τῶν διηνεκῶν σταχυολογημάτων τῆς ἀόκνου σου φιλοπονίας κἀμοὶ κοινωσάμενος ἀξιοῖς τι περὶ τοῦ στιχουργήσαντος παρ' ἐμοῦ μαθεῖν, αὐτὸς παντάπασιν ἀγνοεῖν τὸν ἄνδρα φάσκων. Διὸ «τὰς διφθέρας» ἀνασκαλεύσας καὶ λυπρὰ καὶ γλίσχρα τινὰ περὶ αὐτοῦ εὑρὼν, προθύμως καὶ φιλίως ὃ ἔχω προσάγω σοι τοῖς κατὰ Σὲ παραλείπων τὰ τελεώτερα καὶ ἐπιστατικώτερα.

Ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐν τῇ τῆς Βιέννης βιβλιοθήκῃ ἀποκειμένων χειρογράφων ἀμυδρόν τι φῶς διαυγάζει περὶ τὸ τοῦ Μαμουνᾶ πενιχρὸν μνημεῖον. Ἔν τισι γὰρ τούτων τῶν κωδήκων, τῶν εἰς τὴν Θεολογίαν ἀναγομένων, γέγραπται τὰ ἑξῆς «Κτῆμα Μάρκου Μαμουνᾶ τοῦ Κρητὸς», καὶ «Κ' αὐτὸ τοῦ Μαμουνᾶ ἦν ὅτε τάδ' ἐγράφη» καὶ «Μάρκου Μαμουνᾶ τὸ κτῆμα» (Βλ. Lambec. L. III. p. 314 341, 369. L. IV. p. 153. V. p. 113, 384). Τὰ δὲ χειρόγραφα εἰσὶν ἀρχαιότατα ἐν μεμβράναις, περιέχοντα συγγράμματα τῶν ἁγίων Πατέρων, οἷον τοῦ Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ κτλ. Ἐν δὲ τούτων ἐκ χάρτου οὐ πάνυ ἀρχαῖον, ἐνέχει συγγράμματα Δημητρίου τοῦ Κυδώνη, ἀκμάσαντος κατὰ τὴν ιδ' ἑκατονταετηρίδα. Ἐκ δὲ τῆς ἡλικίας τούτου τοῦ χειρογράφου καταδείκνυται ὅτι ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἤκμασεν ὁ Μάρκος, φιλόβιβλος ὢν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων ἐγκρατής. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ Μηναῖον τῆς Κῶ, ἐξ οὗ ἀπέσπασας τὸ ἐνέχον τὴν ὑπὸ τοῦ Μάρκου μετάφρασιν τοῦ Συμβόλου σκωληκόβροτον φυλλάριον, ἀνήκει εἰς τὴν ιέ ἑκατονταετηρίδα, ἀκινδύνως ἄρα δύναταί τις ὑποτοπάσαι ὅτι κατ' αὐτὴν ταύτην ἐγένετο ὁ Μαμουνᾶς, παρατείνας πιθανῶς τὸν βίον καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφεξῆς. Πιθανολογεῖται δὲ τοῦτο μᾶλλον ἐκ τῶν ἑξῆς. Τῶν γὰρ χειρογράφων τοῦ Μ. Μαμουνᾶ μετὰ θάνατον ἐκποιηθέντων κύριος ἐγένετο ὁ Μονεμβασιώτης Γεώργιος κόμης ὁ Κορίνθιος, ἀνὴρ «σεμνὸς καὶ μέγας», διάσημος καὶ αὐτὸς ἐπὶ παιδείᾳ καὶ βίβλων κτήσει, ὃς ἔγραφεν ἐν αὐτοῖς «Κ' αὐτὸ τοῦ Μαμουνᾶ ἦν, ὅτε τόδ' ἐγράφετο. Ὅτε δὲ καὶ τόδ' ἐγράφετο κτῆμα Γεωργίου τοῦ Κορινθίου ἦν.» Lambec L. III. pag. 341). Ἐκ δ' οὖν τῶν σωζομένων μνημείων Γεωργίου τοῦ Κορινθίου φαίνεται οὗτος περὶ τὸ 1539 ζῶν. (Διέλαβε δὲ περὶ τοῦ Γεωργίου τοῦ Κορινθίου ὁ ἀοίδιμος Ἀνδρ. Μουστοξύδης ἐν τῷ Ἑλληνομνήμ. σελ. 336 καὶ 560). Σύγχρονος οὖν ἢ ὀλίγῳ τι προγενέστερος τοῦ Γεωργίου ἦν ὁ ἡμέτερος Μάρκος.

Ἐκ δὲ τῶν λόγων «Μαμουνᾶ τοῦ Κρητὸς» τρανῶς καταφαίνεται πατρὶς αὐτοῦ ἡ εὔανδρος καὶ διάσημος τῶν λόγων τροφὸς Κρήτη. Τὸν δὲ τούτου γενέτην εἰς φῶς ἤνεγκε πιθανῶς Ἐπίδαυρος ἡ λιμηρὰ, ἔνθεν ὡς εἰκὸς μετενάστευσεν εἰς Κρήτην. Καὶ γὰρ ἐν Μονεμβασίᾳ διέπρεπεν ἐγχώριος παλαιοτάτη οἰκογένεια ἡ τῶν Μαμουνάδων ἐπονομαζομένη. Ὅτε μὲν γὰρ ἡ πόλις αὕτη ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ Γουλιέλμου τοῦ Βιλλαρδουΐνου καὶ δεινῶς ἐπιέζετο ὑπὸ λιμοῦ καὶ ἐμαστίζετο ὑπὸ πολλῶν κακῶν, ἃ συνεπάγεται μακροχρόνιος ἀγρίων ἐπιδρομέων πολιορκία, τότε πρὸς παῦσιν τῶν κακῶν τούτων ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως ὁ ἐπιφανὴς Μαμουνᾶς μετ' ἄλλων δύω ἐπισήμων πολιτῶν καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀγέρωχον πολιορκητὴν παρέδωκε τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως (Βλ. Chronique de la Conquête de Constantinople etc. pag. 185. Paris, 1825). Ἱστορεῖ δὲ καὶ Χαλκοκονδύλης λέγων «ἀφικνεῖται ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ὁ τῆς Ἐπιδαύρου τὸ παλαιὸν γενόμενος ἄρχων, τοὔνομα Μαμωνᾶς· ὃς ἀφικόμενος παρὰ βασιλέως Παϊαζήτη ἐνεκάλει τῷ τῶν Ἑλλήνων βασιλέως ἀδελφῷ, ὡς ἀφελομένῳ τήν τε (παρέλκει ὁ τε) Ἐπίδαυρον καὶ ποιήσαντι αὐτὴν κακὰ» (Ἱστορ. Β. σελ. 33. ἔκδ. Venet.). Καὶ Ἱερόθεος ὁ Μονεμβασίας ἐν πρὸς Γαβριὴλ τὸν Σεβῆρον ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἐπαινῶν τὴν πατρίδα αὐτοῦ διὰ τὴν εὐανδρίαν, «Καὶ δεῖγμα, λέγει, ἀναμφίλεκτον ἡ κατὰ πάντα σὴ αἰδεσιμότης, ὅ τε βαθύνους Νικόλαος Χωνιάτης καὶ ὁ *ἀγχίνους κόμης ὁ Μαμωνᾶς*, [οἱ] ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἐπερείδοντες (γρ. ὑπεριδόντες) πάντων [τῶν] ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν, σωφρόνως τε κτὶ εὐσεβῶς καὶ ἀνεπιλήπτως πολιτευόμενοι διατελεῖτε πρός τε φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην τῶν μαθημάτων σπουδὴν ὁξύ τι (γρ. ὀξύτητι) φύσεως, δειλοὶ (γρ. δαλοὶ) ἐν πυρὶ, κατὰ τὸ παροιμιῶδες, εὑρεθέντες, εἰς ἄκρον κατὰ τὸν νῦν καιρὸν ἐφθάσατε παιδείας, ἀσφαλῆ τούτοις τὴν κρηπῖδα ἐνθέντες ὑπ' ὀρόφῳ τῶν μαθημάτων πρὸς Θεὸν ἀνελθεῖν καθ' ἑκάστην ἐρίζετε» κτλ. Βλ. Gabr. Severi Epistol. pag. 46). Ἐκ δὲ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἐν Μονεμβασίᾳ ἀπὸ τοῦ ιγ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ις' ἤκμαζεν ἡ τῶν κομήτων Μαμουνάδων οἰκογένεια ἐν ἀξιώμασι καὶ γράμμασι διαπρέπουσα. Ἐκ ταύτης τῆς οἰκογενείας ἦν καὶ ὁ τοῦ Μάρκου πατὴρ μεταναστεύσας εἰς Κρήτην, ὡς νομίζομεν, εἰ μή που τυχαία ἡ συνωνυμία τυγχάνει. Ὅτι δὲ ἐκ τῆς Μονεμβασίας ἄνδρες διαπρέποντες ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀξιώμασι μετέβαινον εἰς Κρήτην μαρτύριον τρανὸν ἔχομεν Θεοδόσιον κόμητα τὸν Κορίνθιον διατρίβοντα τῷ 1583 ἐν Κρήτῃ, ὅς τις, ὡς λέγει ὁ Κρὴς Κωνσταντῖνος Ζερβὸς, ἦν humanioribus litteris perpolitus (Βλ. Crusij Turcograecia pag. 537).

Καὶ ταῦτα μὲν περί τε τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγένετο, καὶ τῆς πατρίδος Μάρκου τοῦ Μαμουνᾶ. Εἰ δέ τις τὸν Κρῆτα Μάρκον ἐπιχειρήσειεν Μονεμβασιώτην ἀνακηρῦξαι φέρων ἄλλα τε παραδείγματα καὶ Γεώργιον τὸν Τραπεζούντιον, ὃς Κρὴς ἦν, καθὰ διὰ μακρῶν ἐκτίθησιν ὁ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξιστορήσας καρδινάλιος Quirinus (Βλ. Fl. Cornelii Creta Sacra T. 2. pag. 374), καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς ἀκμάσαντα Ἀδαμάντιον τὸν Κοραῆ, ὅς τις γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ μετέπειτα τὴν Χίον ὡς γενέθλιον ἀνεκήρυττε πατρίδα, οὐ πάμπαν ἀπίθανα φανήσεται εἰκοτολογῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς τὰ τοιαῦτα καταλιμτάνοντες φαμὲν ὅτι οὐκ

ἔχομεν εἰπεῖν εἴπερ καὶ ἄλλα συνέγραψεν ἡ ἐποίησεν ὁ Μάρκος, ὧν τὴν ὕπαρξιν ὁ χρόνος ἐκφανεῖ, ὁ τῶν ἀδήλων ἀκάματος ἐπόπτης καὶ δηλωτὴς τοῖς γε ζητοῦσιν. Ἡ δὲ πεμφθεῖσά μοι μετάφρασις τοῦ Συμβόλου, ἥ τις, ὡς ὀρθῶς παρετήρησας, χαμαίζηλος ἐστίν, ἐφιλοπονήθη οὐ κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν πάλαι ἀνδρῶν γενομένας παραφράσεις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, οἷον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλιναρίου ἐστιχουργημένον ψαλτήριον, ὃ διὰ στίχων ἰαμβικῶν πάλιν Κοσμᾶς ὁ ἱεροσολυμίτης ἐξεπόνησε μεταφράσας, καὶ τὸ ὑπὸ Νόννου τοῦ Πανοπολίτου διὰ στίχων ἡρῴων παραφρασθὲν κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ κατὰ τὰ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Φιλῆ καὶ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ καὶ ἄλλων πεποιημένα διὰ στίχων ἡρωϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν στιχουργήματα, σκάζουσα ἐν πολλοῖς καὶ οὐκ ἀκριβῶς τηροῦσα τοὺς τῶν μέτρων κανόνας. Καί τοι δὲ τοιοῦτον ὄν, τὸ παράφρασμα τοῦτο τοῦ Μαμουνᾶ διὰ τῆς γηραιᾶς *Πανδώρας* αὐτό τε καὶ τὸ καλὸν ἐπιστόλιόν σου δημοσιεύσω, ἵνα γνωστὸν γένηται τὸ τούτου ὄνομα τοῖς περὶ τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν ἀσχολουμένοις. Ἄξιον γὰρ καταγράφειν οὐ μόνον τὰ μεγάλα καὶ λόγου ἄξια πονήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ καὶ χαμαίζηλα, ὅπως διδάσκηται ἐξ αὐτῶν ἡ νεολαία τίνα μιμητέον καὶ τίνα ψεκτέον. Καὶ ταῦτα μὲν λόγου πάρεργον. Σὺ δὲ, φιλότης, ἔρρωσο, μεμνημένος τοῦ σοῦ φίλου. Θεὸς δέ τοι ὄλβια δοίη.

Ἀθήνησι τῇ 12 Ἰουλίου 1871.

—

Μετάφρασις τοῦ ἁγίου Συμβόλου, ἐπὶ τῆς [εἰς] τὸ ἔμμετρον μεταποιήσεως Μάρκου τοῦ Μαμουνᾶ.

Πιστεύω εἰς ἕνα Κύριον πατέρ' αὐτογένεθλον
Παγκρατῆ οὐρανίων, χθονίων [τε], ὑποχθονίων τε·
Καὶ ὁρατῶν ἀφανῶν τε ἁπάντων ὄντα ποιητήν·
Καὶ ἕνα Κύριον υἷα θεοῖο Ἰησοῦν Χριστόν·
Μονογενῆ (α) πατέρος γεννηθέντα πρὸ αἰώνων.
Φῶς ἐκ φωτὸς ἐόντα Θεὸν παναληθέα
Οἷον [τ'] ἐξ οἴοιο Θεοῦ παναληθέος.
Οὐ κτισθέντα, γεννηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί.
Πάντα δι' οὗ ἐγένετο δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους.
Καὶ διὰ τὴν ἡμετέρην σωτηρίην κατιόντα οὐρανόθεν.
Σαρκωθέντα τ' ἐξ ἁγίοιο πνεύματος καὶ Μαρίης τῆς
Αὐτὰρ ἐνανθρωπήσαντα ζαθεοπρεπέως γε. [παρθένου.
Καὶ ξύλῳ αὖ σταυροῖο πεπαρμένον εἵνεκεν ἡμείων(β)
Ὑπατίῃ Πιλάτου ἐπὶ Ποντίου ἡγεμονῆος.
Καί τε παθόντα, ταφέντα, τριήμερον ἐξανιόντα·
Ἔμπνοον ὡς τὸ πάρος τοῦ σήματος οἷα θεόν γε
Ὥς φασιν ὄργια θεία, ἐληλυθότα δ' ἂν Ὀλύμπους.
Καὶ ξυνεφεζόμενον ἐν δεξιᾷ πατρὸς ἑοῖο.
Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης ὄφρα δικάσῃ
Ζῶντας ὁμοῦ νεκύεσσι, τέλος οὗ βασιλείης οὐκ ἔστι.
Καὶ ζωοποιέον πνεῦμα τὸ κύριον, ἠγάθεόν τε.
Τὸ προϊὸν πατρόθεν καὶ ἀνεκφοίτητον ὑπάρχον.
Τὸ σὺν πατρὶ υἱέϊ τε συνεζόμενον φιλοτίμως
Καὶ συμπροσκυνούμενον φυλῆς βροτέης ὑπὸ πάσης.
Τὸ λαλῆσαν ἐσσόμα (γ) θεσπεσίων διὰ προφητῶν.
Εἰς οἴην ὁλικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίην.
Χῳμολογέω βάπτισμα ἓν εἰς ἄφεσιν κακιάων.
Προσδοκέω νεκύων δὲ ἀνάστασιν ἀφθορίην τε.
Καὶ ζωὴν ἀτελεύτητον ἀΐδιον ἐσσομένοιο.
Παντὸς αἰῶνος αἰώνων ἐστι Θεῷ χάρις. Ἀμήν (δ).

(α) Ἰσ. γρ. Μουνογενῆ.—(β) Ἰσ. γρ. ἡμῶν.

(γ) Ἰσ. γρ. ἐσόμενα.— (δ) Τὸ παρὸν εὗρον ἐν Κῷ προσηρτημένον ἐν χειρογράφῳ Μηναίῳ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, γεγραμμένῳ περὶ τὴν ΙΕ ἑκατονταετηρίδα, ἀνήκοντι δὲ τῷ Γεωργίῳ Θυμαγάκῃ. Σημ. Ἰ. Σακκελίωνος.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Η ΛΥΠΗ.

Ἕνα πουλάκι εὔμορφο, πουλὶ χαριτωμένο
μ' ἐστάλη ἀπ' τὸν Οὐρανὸ
καὶ 'ς τὴν καρδιά μου τ' ὀρφανὸ
τὸ εἶχα φυλαγμένο.

Χαρούμενος τὸ ἔβλεπα σιγὰ νὰ μεγαλώνῃ
κ' ἐκύτταζα τὸν Οὐρανὸν
καὶ παρεκάλουν τὸν Θεὸν
τὸ χέρι του ν' ἁπλώνῃ.

Ὅταν ἐπάνω ἐπροχθὲς 'ς τὸ γόνυ μου τὸ εἶχα
καὶ τῶδινα θερμὰ φιλιὰ
καὶ τὰ χρυσά του τὰ μαλλιὰ
ἐχάδευα ἡσύχα,

Ἀΐφνης σκιὰ ἐδιάβηκε καὶ εἶχε τὸ τρομάξῃ
καὶ 'τρόμαξε παρὰ πολὺ
τὸ θλιβερό μου τὸ πουλὶ
'φοβούμην μὴ τ' ἁρπάξῃ.

Κρύψου, πουλάκι μου χρυσὸ, γιατί ἐχθρὸς διαβαίνει,
εἶναι γεράκι τὸ σκληρὸ
κι' ἁρπάζει ὡς καὶ τὸ μικρὸ
πουλὶ ὁποῦ τυχαίνῃ.

Καὶ νὰ τὸ κρύψ'ὁ δυστυχὴς 'ς τὴν ἀγκαλιά μου γέρνει
κ' ἐνῷ τὸ 'κράτουν δυνατὰ
βλέπω ἐκεῖνο καὶ πετᾷ
σιμὰ καὶ μοῦ τὸ παίρνει.

Τῷχασα φεῦ! καὶ ἔμεινε τῆς λύπης μου τὸ βάρος
μάτην τὸ 'βάσταζα σφιγκτὰ,
μάτην ἐθρήνουν δυνατὰ
γιατ' εἶν' κωφὸς ὁ Χάρος

Ἐν Ὀδησσῷ 10 Μαΐου 1871.

Ε. ΚΟΝΙΑΡΗΣ.